

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра економіки, обліку і оподаткування

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_ Подлужна Н.О.

(підпис)

(ініціали, прізвище)

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2021 р.

## Випускна кваліфікаційна робота

магістра

на тему: «Підвищення впливу функціонування закладів вищої освіти на  
розвиток регіональної економіки»

Виконав: студент II-го курсу, групи ЕКНм-20

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки  
Спеціальність 051 Економіка

Долга Вікторія Сергіївна

\_\_\_\_\_

(підпис)

Керівник: Подлужна Н.О., д.е.н., професор

\_\_\_\_\_

(підпис)

Рецензент: Попова О.Ю., д.е.н, професор

\_\_\_\_\_

(підпис)

Нормоконтроль:

\_\_\_\_\_

(підпис)

(ПІБ)

*Засвідчую, що у цій дипломній роботі  
немає запозичень з праць інших  
авторів без відповідних посилань*

Студент \_\_\_\_\_

(підпис)

Покровськ – 2021

**ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»**

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра економіки, обліку і оподаткування

Освітній ступінь магістр

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 051 Економіка

**ЗАТВЕРДЖУЮ:**

**Завідувач кафедри**

\_\_\_\_\_ Подлужна Н.О.

“ \_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2021 року

**З А В Д А Н Н Я**  
**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**  
Долга Вікторія Сергіївна

1. Тема кваліфікаційної роботи «Підвищення впливу функціонування закладів вищої освіти на розвиток регіональної економіки» керівник кваліфікаційної роботи: д.е.н., доцент, професор Подлужна Н.О. затверджені наказом № 579 від «27» вересня 2021 р.
2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи: 1 грудня 2021 року.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: офіційні сайти органів влади; державна статистика України; річні звіти ректора Донецького національного технічного університету протягом 2018-2020 рр.; міжнародні рейтинги ЗВО «Топ 200 Україна», «Webometrics», «Scopus».
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: теоретичні засади забезпечення впливу вищої освіти на соціально-економічний розвиток регіону; дослідження процесів впливу функціонування закладів вищої освіти на розвиток регіональної економіки; пріоритети подальшого розвитку місії закладів вищої освіти у розвитку регіональної економіки.
5. Перелік графічного матеріалу: теоретичні засади забезпечення впливу вищої освіти на соціально-економічний розвиток регіону; аналіз кадрового складу ДВНЗ «ДонНТУ»; Аналіз чисельності студентів ДВНЗ «ДонНТУ»; оцінка впливу ЗВО на регіональну економіку Донецької області; модель залежності ВРП Донецької області від показників соціалізації вищої освіти; посилення знанневої потужності ДВНЗ «ДонНТУ» та пропозиції щодо її покращення; шляхи посилення впливу ДВНЗ «ДонНТУ» на розвиток регіону.

## 6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи:

| Розділ                                                                                                        | Консультант    | Підпис, дата   |                  |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|----------------|------------------|
|                                                                                                               |                | Завдання видав | Завдання прийняв |
| Розділ 1. Теоретичні засади забезпечення впливу вищої освіти на соціально-економічний розвиток регіону        | Подлужна Н. О. | 11.10.2021     |                  |
| Розділ 2. Дослідження процесів впливу функціонування закладів вищої освіти на розвиток регіональної економіки | Подлужна Н. О. | 13.09.2021     |                  |
| Розділ 3. Пріоритети подальшого розвитку місії закладів вищої освіти у розвитку регіональної економіки        | Подлужна Н. О. | 01.11.2021     |                  |

## 7. Дата видачі завдання:

Керівник \_\_\_\_\_  
(підпис)

Завдання прийняв до виконання \_\_\_\_\_  
(підпис)

## КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

| № п/п | Найменування етапів кваліфікаційної роботи                                                                    | Термін виконання етапів роботи | Примітка |
|-------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------|----------|
|       | Розділ 2. Дослідження процесів впливу функціонування закладів вищої освіти на розвиток регіональної економіки | 13.09.2021-04.10.2021          |          |
|       | Розділ 1. Теоретичні засади забезпечення впливу вищої освіти на соціально-економічний розвиток регіону        | 11.10.2021-01.11.2021          |          |
|       | Розділ 3. Пріоритети подальшого розвитку місії закладів вищої освіти у розвитку регіональної економіки        | 01.11.2021-29.12.2021          |          |
|       | Заключне оформлення роботи, перевірка роботи на оригінальність                                                | 29.12.2021-07.12.2021          |          |
|       | Підготовка доповіді, презентації та ілюстраційного матеріалу                                                  | 07.12.2021-17.12.2021          |          |

Студент

( підпис )

Долга В.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

\_\_\_\_\_

Подлужна Н.О.

## АНОТАЦІЯ

Долга В.С. Підвищення впливу функціонування закладів вищої освіти на розвиток регіональної економіки / Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 051 «Економіка». – ДВНЗ ДонНТУ, Покровськ, 2021.

**Зміст анотації.** Магістерську роботу присвячено вирішенню проблем підвищення впливу закладів вищої освіти України на розвиток регіональної економіки. Досліджено соціально-економічний аспект економіки знань у розвитку регіону. Розкрито взаємозв'язок закладів вищої освіти з іншими органами влади та інституціями. Висвітлено специфіку регулювання вищої освіти у межах країни. Виявлено тенденції зміни рейтингових позицій закладів вищої освіти в залежності від здійснення ними міжнародної та науково-публіцистичної діяльності. Здійснено аналіз чисельності студентів та кадрового складу ДВНЗ «ДонНТУ» за 2018-2020рр. Проаналізовано наукову діяльність ДВНЗ «ДонНТУ» у контексті створення інновацій. Розраховано модель залежності валового регіонального продукту Донецької області від показників соціалізації ЗВО. Розроблено пропозиції щодо поліпшення знаннєвої потужності ДВНЗ «ДонНТУ». Визначено пріоритети у посиленні впливу ЗВО на розвиток міста та регіону.

**Ключові слова:** вища освіта, регіональний розвиток, соціально-економічний розвиток, регіональна політика, економіка знань.

### Список публікацій здобувача:

1. Подлужна Н.О., Долга В.С. Можливість адаптації досвіду країн «Великої сімки» щодо формування державної регіональної політики України. Економічні читання: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 85-річному ювілею професора В.Й. Шияна, м. Харків, 19 лютого 2021 р. Харків, 2021. С. 131-133.
2. Подлужна Н.О., Долга В.С. ЗВО як посередники у забезпеченні інноваційного розвитку територій. Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів стейкхолдерів в системі стійкого розвитку територій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 30 жовтня 2021 р. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна. 2021. С. 62-65.
3. Подлужна Н.О., Долга В.С. Формування державної регіональної політики: досвід країн «Великої сімки». Міжнародний науковий економічний журнал «Бізнес-Інформ». №11. Харків, 2021.

## SUMMARY

Dolga VS Increasing the impact of the functioning of higher education institutions on the development of the regional economy / Graduate qualification work for the master's degree in specialty 051 «Economics». - DVNZ DonNTU, Pokrovsk, 2021.

**Content of the annotation.** The master's research is aimed at analyzing and increasing the impact of the higher education institutions at the development of the regional economy of Ukraine. The socio-economic aspect of the knowledge economy was studied at the context of development of the region. The conjunction of higher education institutions with other authorities and institutions is revealed. The specifics of the regulation of higher education within the country are highlighted. The tendencies of change of rating positions of institutions of the higher education depending on their implementation of international and scientific-journalistic activity are revealed. The analysis of the number of students and staff of DVNZ «DonNTU» for 2018-2020 was implemented. Scientific activity in the context of creating innovations of DVNZ «DonNTU» is analyzed. The model of dependence of gross regional product on indicators of socialization of ZVO is calculated. Proposals for improving knowledge capacity were developed. Priorities of strengthening the impact of the higher education institutions at the development of the city and the region was identified.

**Key words:** higher education, regional development, socio-economic development, regional policy, knowledge economy.

## ЗМІСТ

|                                                                                                                                                                                                             |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ВСТУП .....</b>                                                                                                                                                                                          | <b>9</b>  |
| <b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПЛИВУ<br/>ВИЩОЇ ОСВІТИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК<br/>РЕГІОНУ.....</b>                                                                                  | <b>12</b> |
| 1.1. Наукові погляди щодо визначення ролі вищої освіти у соціально-<br>економічному розвитку регіону.....                                                                                                   | 12        |
| 1.2. Особливості регіонального регулювання функціонування і розвитку<br>вищої освіти.....                                                                                                                   | 20        |
| 1.3. Адаптація іноземного досвіду щодо соціалізації ЗВО у регіональній<br>економіці.....                                                                                                                    | 29        |
| Висновки до розділу 1.....                                                                                                                                                                                  | 35        |
| <b>РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ВПЛИВУ<br/>ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА РОЗВИТОК<br/>РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....</b>                                                                           | <b>37</b> |
| 2.1. Оцінка діяльності і стратегічних орієнтирів ДВНЗ «Донецький<br>національний технічний університет».....                                                                                                | 37        |
| 2.2. Аналіз кадрового складу ДВНЗ «Донецький національний технічний<br>університет».....                                                                                                                    | 43        |
| 2.3. Аналіз чисельності студентів ДВНЗ «Донецький національний<br>технічний університет».....                                                                                                               | 48        |
| 2.4 Оцінка впливу ЗВО на регіональну економіку Донецької області.....                                                                                                                                       | 51        |
| Висновки до розділу 2 .....                                                                                                                                                                                 | 59        |
| <b>РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ МІСІЇ<br/>ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ<br/>ЕКОНОМІКИ.....</b>                                                                                  | <b>61</b> |
| 3.1. Розробка кореляційно-регресійної моделі залежності валового<br>регіонального продукту Донецької області від основних показників<br>соціалізації закладів вищої освіти у регіональній<br>економіці..... | 61        |

|                                                                                                       |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 3.2. Рекомендації щодо посилення знаннєвих потужностей ДВНЗ «ДонНТУ».....                             | 69  |
| 3.3. Рекомендації щодо посилення впливу ДВНЗ «ДонНТУ» на інклюзивний розвиток Донецької області ..... | 77  |
| Висновки до розділу 3 .....                                                                           | 86  |
| <b>ВИСНОВКИ</b> .....                                                                                 | 88  |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> .....                                                               | 91  |
| <b>ДОДАТКИ</b> .....                                                                                  | 102 |
| Додаток А .....                                                                                       | 102 |

## ВСТУП

Ефективне функціонування системи вищої освіти є однією з основних та визначальних складових діяльності Міністерства освіти та науки України, як частини державного апарату. Від діючих ЗВО у загальній системі освіти залежить забезпеченість держави кадровими та науковими ресурсами та виконання завдань і функцій. Вища освіта є однією з невід'ємних інструментів забезпечення науково-технічного прогресу на користь держави та територіальних громад. Особливе значення має ресурсне забезпечення університетів.

Все це набуває актуальності у сучасних умовах і вимагає системного дослідження механізму оподаткування прибутку підприємств. Тому *тема магістерської роботи*, що присвячено дослідженню особливостей функціонування механізмів вищої освіти у Донецькій області є *актуальною*.

Проблемами функціонування вищої освіти у контексті регіональної економіки присвячені праці відомих українських та зарубіжних учених, серед яких є О.В. Бервено, Н.О. Муніка, І.В. Тюха, Е.Т. Штока, І.М. Вахович, О.І. Сахненко, Д.Л. Циганюк, С.В. Цирулик, А. Amin, N. Thrift, L. Fonseca, L. Nieth, P. Marques, K. Morgan, P. Healey, P. Vallance та інші.

*Метою* магістерської роботи є дослідження теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо підвищення впливу функціонування закладів вищої освіти на розвиток регіональної економіки.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

1. дослідити проблематику теоретико-методичних основ функціонування вищої освіти в Україні;
2. визначити економічну сутність та види закладів вищої освіти в Україні;
3. розкрити специфіку організаційного забезпечення функціонування системи вищої освіти в Україні;
4. дослідити сутність механізму розвитку системи вищої освіти в Україні;

5. зробити аналіз динаміки показників діяльності ДВНЗ «ДонНТУ» протягом 2018-2020 рр.;

6. запропонувати пропозиції щодо удосконалення механізмів функціонування вищої освіти України;

7. визначити сучасні світові тенденції у розвитку вищої освіти.

**Об'єктом** магістерського дослідження є процеси забезпечення ефективного функціонування механізмів функціонування ЗВО у контексті регіональної економіки.

**Предметом** магістерського дослідження є сукупність теоретичних і методичних положень щодо підвищення регіонального впливу ЗВО на розвиток регіональної економіки.

У роботі було використано наступні наукові **методи**: формальної і діалектичної логіки, економічного аналізу і синтезу, порівняльного аналізу, наукового узагальнення, системного аналізу, графічний метод, кореляційно-регресійного аналізу.

**Теоретичну основу** праці вітчизняних і зарубіжних вчених, спеціалістів-практиків з питань адміністративного менеджменту, регіонального планування і контролю, розвитку вищої освіти, контролю, фінансово-економічних та правових проблем регіональної економіки.

**Наукова новизна** магістерської роботи полягає в подальшому розвитку науково-методичних підходів до розробки заходів щодо визначення пріоритетів подальшого розвитку місії закладів вищої освіти у розвитку регіональної економіки.

**Практична цінність** дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо посилення знаннєвих потужностей ДВНЗ «ДонНТУ» і посилення його впливу на інклюзивний розвиток Донецької області.

**Інформаційну базу** магістерської роботи склали діючі законодавчі і нормативно-правові документи, звітність державної служби статистики; матеріали періодичних видань; дані обліку і звітності ДВНЗ «ДонНТУ» матеріали науково-практичних конференцій.

Окремі висновки та рекомендації застосовані у процесі розробки науково-практичного інструментарію щодо здійснення оцінки ефективності діяльності ДВНЗ «ДонНТУ», тенденцій його розвитку у контексті регіонального розвитку, динаміки показників за основними компонентами оцінки його освітньої діяльності.

**Особистий внесок магістранта.** Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено теоретичні основи і методичні розробки щодо підвищення впливу функціонування ЗВО на розвиток регіональної економіки.

**Апробація результатів кваліфікаційної роботи.** Апробацію матеріалів з магістерської роботи надруковано у Матеріалах Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів стейкхолдерів в системі стійкого розвитку територій» (м. Харків, 30 жовтня 2021р.) (Додаток А); в матеріалах Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 85-річному ювілею професора В.Й. Шияна (м. Харків, 19 лютого 2021 р.); матеріалах Міжнародного наукового економічного журналу «Бізнес-Інформ» (Харків, 2021).

**Публікації.** Основні результати дослідження опубліковано в 3 наукових працях, серед яких – 1 стаття – у науковому фаховому виданні України, 2 публікації – в збірниках матеріалів міжнародно-наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 2,1 д.а., з яких особисто здобувачеві належить 1,05 д.а.

**Обсяг і структура роботи.** Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (85 найменувань на 10 сторінках) та додатку. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 102 сторінок, основний зміст викладено на 92 сторінках. Робота містить 32 таблиці і 15 рисунків.

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПЛИВУ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ

### 1.1. Наукові погляди щодо визначення ролі вищої освіти у соціально-економічному розвитку регіону

На сучасному етапі розвитку України у контексті постійних трансформаційних процесів удосконалення усіх сфер діяльності країни, які відбуваються задля збільшення її валового внутрішнього та національного продукту, покращення рівня життя населення, посилення продукування глобалізації та інтелектуалізації країни в цілому, неможливо не враховувати розвиток даних процесів окремо за регіонами та територіальними одиницями, що входять до складу регіону (міста, селища міського типу, села). Вищеперераховані трансформаційні процеси описують чинники соціально-економічного розвитку регіону та країни загалом.

Розглянемо поняття соціально-економічного розвитку регіону. Воно має дві складові, а саме економічний та соціальний розвиток, які є взаємопов'язаними між собою. Дослідимо підходи до трактування проявів взаємозв'язку економічного та соціального розвитку (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи учених до встановлення проявів взаємозв'язку між економічним та соціальним розвитком

| Вчений          | Трактування                                                                                                                                                                                                                      |
|-----------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1               | 2                                                                                                                                                                                                                                |
| М. Финнемор [1] | Проявляється у здійсненні кількісних і якісних змін в економіці, які відбуваються одночасно із підвищенням соціального добробуту населення.                                                                                      |
| П. Бергер [2]   | Виявляється у процесі безперервного економічного зростання, що покращує рівень матеріального життя більшої кількості населення.                                                                                                  |
| Г. Хасаєв [3]   | Простежується у прояві постійного економічного зростання регіональних територій за рахунок впливу зовнішніх і внутрішніх соціальних, виробничих, інституційних факторів, і продукуванні покращення рівня якості життя населення. |

Продовження таблиці 1.1

| 1                  | 2                                                                                                                                                                                                          |
|--------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. В. Тюха [4]     | Висвітлюється у кореляційній залежності рівня розвитку економіки від стану вирішення проблем соціуму, тобто у процесі реорганізації відносин між економічними суб'єктами та соціальними групами населення. |
| М. В. Криштопа [5] | Відстежується у підкріпленні процедурами та технологіями економічної політики інтересів суспільства, органів влади, бізнес-структурами.                                                                    |

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [1-5].

Виходячи з досліджень учених, можна сформулювати наступне тлумачення терміну «соціально-економічний розвиток регіону» - це процес стимулювання та удосконалення поступової прогресивності економічних складових розвитку регіону та його територіальних одиниць, які мають безпосередній вплив на взаємодію між суспільством, органами влади і бізнес-структурами, що надає змогу вирішувати соціальні проблеми населення на регіональному рівні. Соціально-економічний розвиток також має зв'язки з іншими видами розвитку, система їх взаємозалежності наведена на рисунку 1.1.



Рисунок 1.1. Схема взаємозв'язку соціально-економічного розвитку регіону з іншими видами розвитку

Примітка. Розроблено автором на основі [6].

Поняття соціально-економічного розвитку більш наближене за своєю сутністю до інклюзивного розвитку, проте другий має ширше значення, оскільки

характеризує з одного боку прогресивність усіх галузей діяльності з метою вирівнювання диспропорцій між різними верствами населення; з іншого боку – це процес стимулювання та забезпечення зростання шляхом залучення участі населення задля формування цього процесу, а також гарантування рівності можливостей населення у працевлаштуванні. Згідно з програмою Європейського Союзу «Європа-2020» інклюзивний розвиток співіснує зі сталим розвитком, тобто таким, що має місце завжди і найчастіше здійснюється за такими напрямками: конкурентоспроможність економіки, екологічність бізнесу та підприємництва, та раціональне використання ресурсів і їх зберігання. Проте усі вищеописані види прогресивності можливі тільки за наявності «Smart» розвитку (зростання економічних показників регіону за рахунок прогресу в інноваціях та знаннях). Вказаний вид розвитку притаманний економіці знань [6].

Встановлено, що існують різні підходи до визначення поняття «економіка знань», табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Основні підходи учених до визначення сутності поняття «економіка знань»

| Вчені                          | Характеристика сутності поняття                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|--------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Є. Т. Штока [7]                | Економіка, факторами формування якої виступають знання та людський капітал.                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Вахович І. М., Пиріг С. О. [8] | Економіка, в якій економічне зростання відбувається за рахунок виробництва нових знань, яке залежить від освіти.                                                                                                                                                                                                                   |
| У. Є. Гузар [9]                | Економіка, яка забезпечує зростання якості життя населення шляхом поєднання таких компонентів як інтелект, знання та інформація.                                                                                                                                                                                                   |
| Н. Є. Рак [10]                 | Економіка, у якій знання виступає основним інструментом зростання темпу науково-технічного прогресу, покращення добробуту суспільства.                                                                                                                                                                                             |
| О. І. Сахненко [11]            | Система економічних перетворень, за якої економічне зростання відбувається шляхом підтримки нововведень у виробництві через підвищення ролі освіти та розвитку інформаційних технологій.                                                                                                                                           |
| Н.О. Подлужна [12]             | Етап постіндустріальної економіки, що базується на диверсифікації її сучасних форм і складається з шести процесів, в яких беруть участь знання для досягнення людського, інноваційного, соціального, економічного, культурного та стійкого розвитку, зростання рівня конкурентоспроможності регіону через прояв ефекту меліоризму. |

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [7-11].

На основі систематизації поглядів щодо характеристики сутності економіки знань, сформовано загальне тлумачення поняття «економіка знань»,

яке являє собою такий вид економіки, який є ключовим у забезпеченні розвитку науково-технічного прогресу і покращенні рівня життя населення, що реалізується завдяки залученню людського капіталу у формуванні нових знань, шляхом підвищення ролі освіти у розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Визначено, що існує п'ять диверсифікованих форм економіки знань, а саме: інноваційна, цифрова, креативна, мережева, зелена. Їх коротка характеристика відносно соціально-економічного розвитку та результати впливу, представлені на рис. 1.2.



Рисунок 1.2. Соціально-економічний ефект складових економіки знань у розвитку регіону

*Примітка. Узагальнено та доповнено на основі джерела [12].*

Отже, визначення сутності поняття «економіка знань», її складових та ефектів, які вони здійснюють на соціально-економічний розвиток регіону, можна дійти висновку, що основними напрямками економіки знань є покращення рівня життя, збільшення кількості кваліфікованих кадрів, а також робочих місць, задля зменшення рівня бідності населення. Проте виокремимо, що найголовнішим напрямком розвитку є підвищення ролі освіти у винайденні та впровадженні інноваційних технологій в усі сфери діяльності регіону.

Згідно Закону України «Про вищу освіту» вища освіта являє собою сукупність знань, практичних навичок, поглядів, цінностей, що здобуваються у вищих навчальних освітніх закладах за відповідною галуззю відносно конкретної кваліфікації [13]. Функції вищої освіти представлені у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

#### Функції вищої освіти відносно соціально-економічного розвитку

| Функція              | Пояснення                                                                                                      |
|----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Нарощувальна         | Збільшення людського капіталу та висококваліфікованих кадрів.                                                  |
| Соціальна інтеграція | Взаємодія людей з фахівцями своєї справи задля задоволення потреб населення.                                   |
| Соціальна адаптація  | Розвиток комунікативних та інших здібностей, що допомагають адаптуватися у соціумі.                            |
| Соціальний захист    | Забезпечення правового захисту населення, їх прав і свобод.                                                    |
| Інноваційна          | Продукує появу нових ідей, знань, які здатні переходити у стадію досліджень, а потім у форму нових технологій. |

Примітка. Розроблено автором на основі джерела [14].

Теоретичні дослідження з економіки функціонування вищої освіти доводять необхідність функціонування вищої освіти не тільки як спеціального засобу суспільного відтворення, а й прискорення прогресу у більшості його напрямків. У процесі трансформацій економіки відносно напрямів інтернаціоналізації та євроінтеграції економіки, підвищилася роль соціальної ефективності методів економічного регулювання. Розглянемо детальніше погляди вчених відносно ролі вищої освіти у соціально-економічному розвитку регіону, табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Підходи до визначення значення вищої освіти у соціально-економічному  
розвитку регіону

| Учені                                           | Роль вищої освіти                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Л. Г. Парфьонова [15]                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Відновлення потенціалу суспільства в науці (передавання знань від покоління до наступного покоління);</li> <li>- Нарощення інтелектуального потенціалу регіону;</li> <li>- Поновлення продуктивних сил і виробничих відносин;</li> <li>- Соціальне пристосування людей;</li> <li>- Мобільність соціуму та його розвиток;</li> <li>- Економічне зростання завдяки ефективному використанню знань.</li> </ul> |
| С. В. Бебко [16]                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Передавання інформації та знань;</li> <li>- Диверсифікація джерел фінансування;</li> <li>- Розвиток різних форм освіти, у тому числі і на підприємствах, задля вироблення виробничих знань;</li> <li>- Зростання освітнього обміну на регіональному, національному, міжнародному рівнях.</li> </ul>                                                                                                         |
| Г. З. Чекаловська,<br>О. В. Длугопольський [17] | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Знання забезпечують розвиток галузі, регіону, країни;</li> <li>- Освіта продукує формування людського капіталу;</li> <li>- Покращення добробуту населення та розвиток самовираження особистості, її усвідомленості.</li> </ul>                                                                                                                                                                              |
| Д. Л. Циганюк,<br>С. В. Цирулик [18]            | <ul style="list-style-type: none"> <li>- ЗВО підвищують рівень продуктивності суб'єктів господарювання;</li> <li>- Збільшення рівня освіти зменшує рівень безробіття;</li> <li>- Підвищує рівень кваліфікації кадрів.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                     |
| П. Уляна [19]                                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Вирішення питань державотворення;</li> <li>- Розвиток культури особистої, регіональної, національної, міжнародної;</li> <li>- Участь у науково-технічному прогресі.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                              |

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [15-19].

Таким чином критеріями-результатами освітньої діяльності на основі її значення у розвитку регіону можна вважати: знанняву потужність, людський капітал, врегулювання конфліктів, впровадження технологій, довіру, культуру та релігію. Деталізуємо значення вищої освіти у соціально-економічному розвитку регіону, виокремивши особливості впливу освіти окремо на економічний та соціальний розвиток регіону з боку суспільства та задоволення його потреб, табл.1.5.

Таблиця 1.5

## Вплив вищої освіти на соціально-економічний розвиток регіону

| Важливість для економічного розвитку                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Важливість для соціального розвитку                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | 2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <b>Знання та потужність</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Знання виступають основним елементом досліджень та розробок, що породжують інновації, які, у свою чергу, мають роль двигуна науково-технічного прогресу.                                                                                                                                                                                             | Знання виробляють та поширюють наука та освіта, тому важливість знань полягає у підвищенні освіченості населення, передавання інформації                                                                                                                                                                                                            |
| <b>Забезпеченість людським капіталом (кадровий потенціал)</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Рівень освіченості обумовлює адаптивність осіб на ринку праці: чим вищий рівень освіти людини, тим вища її адаптивність, з'являється наявність власного людського капіталу регіону, та скорочується потреба його залучення з інших регіонів.                                                                                                         | Прагнення людей до розвитку як всередині підприємств, так і до саморозвитку, що значно підвищує кваліфікацію працівників, полегшує їх адаптацію на нових робочих місцях, полегшує пристосування до нових технологій.                                                                                                                                |
| <b>Впровадження технологій</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Виробництво знань завдяки вищій освіті сприяє розвитку новітніх технологій та інновацій, завдяки чому полегшується процес виробництва, збільшується рівень підприємництва та бізнесу.                                                                                                                                                                | Технології пришвидшують обслуговування населення та покращують його якість, збільшується рівень самообслуговування, що значно зменшує конфлікти населення з персоналом.                                                                                                                                                                             |
| <b>Врегулювання конфлікту</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Освіта продукує розширення знань про законне врегулювання конфліктів, що полегшують протікання економічних процесів, сприяє зменшенню корупції, тіньової економіки, зменшення тиску на саморегулюючі організації та громадськість: чим вищий рівень освіти особи, тим менше людина прибігає до незаконних вирішень соціально-економічних конфліктів. | Освіта напряму впливає на розвиток толерантності у суспільстві: чим вищий рівень освіти, тим лояльніше люди ставляться до осіб інших національностей, верств населення, людей відмінних за зовнішністю, матеріальним чи соціальним станом; також люди з вищим рівнем освіти легше врегульовують конфліктні ситуації та швидше досягають консенсусу. |
| <b>Довіра</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Завдяки закладеним знанням, які продукує освіта, люди легше сприймають та довіряють впровадженню нових технологій.                                                                                                                                                                                                                                   | Знання, надані людям освітою, є базою обачності та усвідомленості: чим вищий рівень освіти, тим обачніше люди довіряють усьому сказаному та більш усвідомлено обирають, що покращує рівень їх життя.                                                                                                                                                |
| <b>Культура та релігія</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Становлення внутрішньокорпоративної культури дисциплінує працівників, що значно підвищує їх продуктивність. Окрім того, розвиток культури регіональної, національної та міжнародної формує ринок культурних товарів та послуг (сувеніри, туристичні послуги), що також має вплив на збільшення ВВП регіону та країни в цілому.                       | Культура розвиває фантазію та уяву, що є стимулом для появи нових ідей, які потім можуть також перерости у дослідження або розробки. Розвиток культури поєднує відпочинок з розширенням знань. Підвищення рівня особистісної культури веде до зменшення конфліктів інтересів.                                                                       |

Примітка. Розроблено автором на основі джерела [20].

Розвиток регіону залежить від рівня освіти його населення, який забезпечується шляхом розвитку ЗВО, які є виробниками знань. Згідно Закону України «Про вищу освіту» закладом вищої освіти є установа, що функціонує на правах ліцензії, яка дозволяє проведення освітньої, наукової та дослідницької діяльності, забезпечує процес передавання знань особам, що здобувають певний освітній рівень [13].

ЗВО є основними посередниками у забезпеченні інноваційного розвитку регіону, вони виступають аналітичними науково-дослідницькими центрами. Це забезпечується завдяки їх широкій взаємодії з оточуючим середовищем, оскільки у процесі свого функціонування їх стейкхолдерами (сторонами, які взаємопов'язані з ЗВО, або мають певного роду вплив) виступають організації як місцевого та регіонального, так і національного та міжнародного рівня, що дозволяє не тільки досліджувати попит на певні інновації, винаходити їх та впроваджувати у дію, а також допомагати залучати інвестиції на їх розробку та реалізацію. Система взаємодії ЗВО представлено на рисунку 1.3.

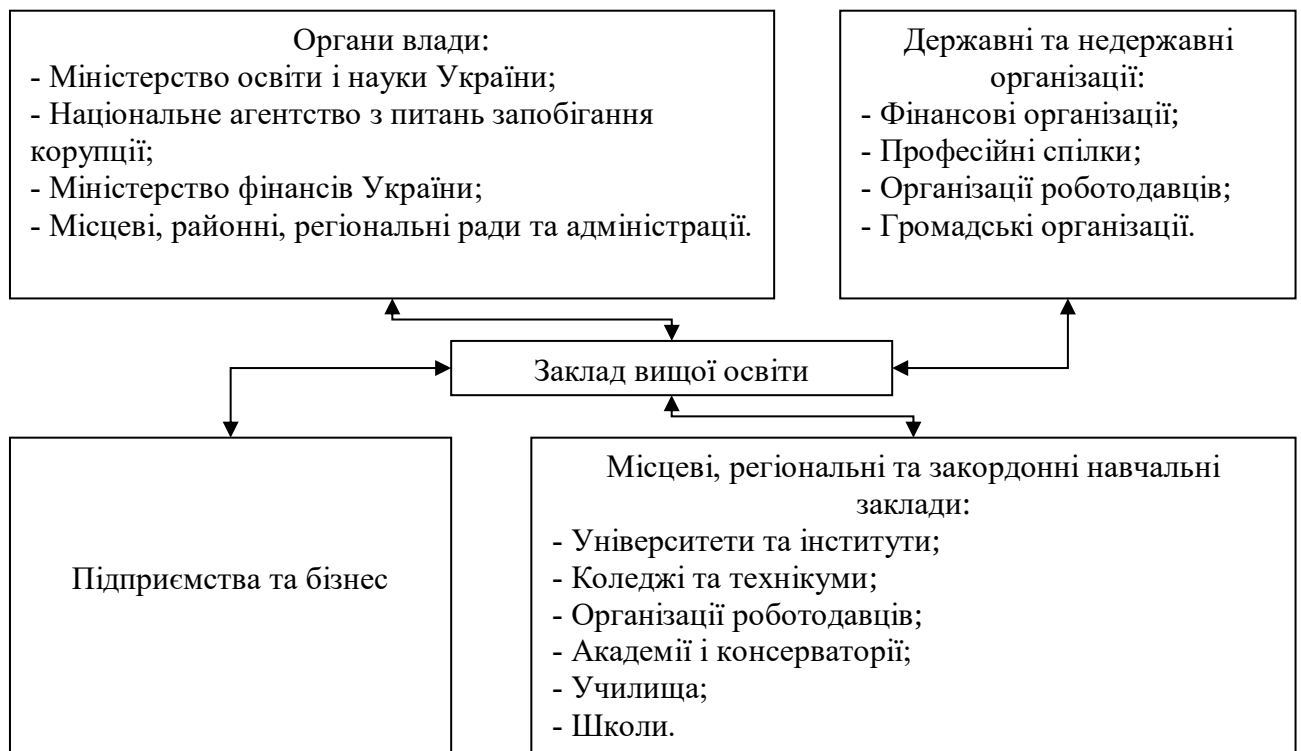


Рисунок 1.3. Схема взаємозв'язку ЗВО з іншими організаціями

Примітка. Розроблено автором на основі джерела [21].

Розглянемо детальніше методи участі закладів вищої освіти у процесі соціально-економічного розвитку регіону відповідно до наступних критеріїв: створення людського капіталу, фінансово-технологічна мотивація, інформаційне оновлення, залучення бізнесу та інших організацій, табл. 1.6.

Таблиця 1.6

**Значення ЗВО у соціально-економічному розвитку регіону**

| <b>Критерії</b>                        | <b>Значимість участі у розвитку</b>                                                                                              |
|----------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Створення людського капіталу           | Підготовка та перекваліфікація фахівців, які спеціалізуються на нових технологіях.                                               |
| Фінансово-технологічна мотивація       | Участь в отриманні регіональних та міжнародних грантів задля проведення технологічних розробок.                                  |
| Інформаційне оновлення                 | Постійний випуск та оновлення наукових та учбових матеріалів з врахуванням інновацій.                                            |
| Залучення бізнесу та інших організацій | Спільне проведення досліджень проблем регіону та пошук їх вирішення, розробка інноваційних технологій, на які є попит у регіоні. |

Примітка. Розроблено автором.

ЗВО забезпечують цілісність та рівномірність розвитку регіону, особливої значимості даний аспект набуває у місцевостях, які є віддаленими від центрів регіону, оскільки через специфіку окремих територій важко або майже неможливо впроваджувати технології, які наявні у великих містах, тому задля вирівнювання диспропорцій у розвитку регіону, підтримка ЗВО бізнесом та іншими організаціями налагоджує розробку та впровадження технологій пристосованих до досліджуваного виду території.

## **1.2 Особливості регіонального регулювання функціонування і розвитку вищої освіти**

У дослідженні встановлено, які організації при взаємодії із ЗВО мають вплив на функціонування регіону. Розглянемо детальніше приклади та роль організацій, що приймають пряму або безпосередню участь у регулюванні

діяльності вищої освіти шляхом внесення змін у законодавство відносно ЗВО (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

## Органи влади, як елемент системи регулювання діяльності ЗВО

| Орган влади                                         | Характер впливу на ЗВО                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | Окремі організації/ підрозділи, що мають вплив                                                                                                                                                                                                                                                            |
|-----------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Міжнародні організації                              | Міжнародні організації – це організації, які являють собою угоду між двома, або більше державами, організаціями, або організації, що засновані у одній державі, а діють на території іншої. Ці організації можуть встановлювати певні вимоги до співробітництва із ЗВО.                                                                            | ООН, ЄС, Рада Європи, USAID, GIZ, UKAID, PolishAID, Міжнародний фонд «Відродження», Асоціація університетів Європи, Alphabet, Cisco та інші.                                                                                                                                                              |
| Верховна Рада України                               | Вищий законодавчий орган України, створює юридичні умови для функціонування закладів вищої освіти в Україні.                                                                                                                                                                                                                                       | Комітет з питань освіти, науки та інновацій, підкомітети:<br>1. загальної середньої, інклюзивної освіти та, освіти на тимчасово окупованих територіях;<br>2. професійно-технічної та фахової передвищої освіти;<br>3. з питань вищої освіти;<br>4. з питань освіти впродовж життя та позашкільної освіти. |
| Президент України/ Офіс Президента України          | Президент України – гарант Конституції України, підписує Закони України, що приймаються Верховною Радою, а також видає накази про присвоєння звань «Національний» для державних ЗВО, також президент відповідає за зовнішню політику, що впливає на діяльність закладів вищої освіти. Офіс Президента України – допоміжний адміністративний орган. | Директорат з питань внутрішньої та гуманітарної політики, Директорат з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.                                                                                                                                                                                 |
| Кабінет міністрів України, Прем'єр міністр України. | Кабінет міністрів України – є вищим органом виконавчої влади, що видає накази, розпорядження, підписують міжнародні угоди, що впливають на діяльність ЗВО.                                                                                                                                                                                         | Міністерства, служби, агентства, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом, колегіальні органи, інші центральні органи виконавчої влади                                                                                                                                                  |

Примітка. Розроблено автором на основі джерела [22].

Наведемо окремі приклади організацій, що можуть здійснювати вплив на діяльність сфери вищої освіти та розвитку регіону.

Встановлено, що однією з таких організацій є Організація Об'єднаних націй (далі – ООН), членом якої є Україна. ООН задекларувала цілі сталого розвитку, зокрема такі, які продукують інтереси окремих територій, їх розвитку та освіти: цілі №4 – якісна освіта, №8 – гідна праця та економічне зростання, №11 – сталий розвиток міст та спільнот. Завдяки цим цілям створюються міжнародні договори, меморандуми, тощо, що впливають на політику ЗВО в Україні у контексті тактики їх діяльності, а також встановлюють певні умови, яким потрібно відповідати для отримання грантів (матеріальної, наукової, технічної, гуманітарної допомоги).

Досліджено, що агентства і кампанії інших держав (USAID, GIZ, UKAID, PolishAID та інші) надають гранти та іншу допомогу ЗВО відповідно до стандартів їх держав (США, Німеччина, Велика Британія, Польща та інші) [25].

Окремим прикладом потрібно зазначити Європейський Союз (ЄС), до якого зараз прагне приєднатися Україна, зокрема це закріплено у Конституції України [22]. ЄС має на меті об'єднати економіку та політику європейських держав, при цьому рішення судів ЄС мають вище значення, аніж національних країн-членів, тому деякі рішення у ЄС здатні впливати на діяльність ЗВО. Також важливою міжнародною організацією для України є Рада Європи, членом якої вона є. Вплив цієї організації на ЗВО реалізується шляхом спільних проєктів, хартій України та інших членів Ради Європи.

Одним з найбільш вагомих документів, що був підписаний Україною у 2005 р., стала Болонська Конвенція. На момент 2021 р. вона налічує 40 членів країн Європи та Азії. У Болонській Конвенції зазначено шість принципів навчального процесу у ЗВО, а саме [25]:

1. два циклу навчання: додипломне (отримання ступеню бакалавра наук) та післядипломне (отримання ступеня магістра, або доктора наук);
2. створення системи кредитів;

3. контроль якості освітніх послуг;
4. допомога у посиленні мобільності навчання здобувачів освіти;
5. допомога у працевлаштуванні випускників;
6. організація заходів щодо забезпечення привабливості отримання європейської освіти.

Також на діяльність закладів вищої освіти впливають міжнародні угоди між університетами, освітніми інституціями. Як приклад можна навести студентські обміни та спільні програми Еразмус (Еразмус +, Еразмус Мундус), серед яких можна виокремити такі, що саме націлені на регіональний розвиток та розвиток вищої освіти:

1. International Master of Science in Rural Development – магістерська програма декількох країн Європи (Франція, Бельгія, Італія, Словачія, Німеччина, Іспанія), направлена на розвиток селищ та фермерства [26].
2. Research and Innovation in Higher Education – магістерська програма декількох країн Європи (Австрія, Угорщина, Німеччина, Фінляндія), Індії та Китаю, має на меті покращення розвитку вищої освіти [27].
3. Global Markets, Local Creativities – магістерська програма декількох країн Європи (Велика Британія, Нідерланди, Іспанія, Швеція, Німеччина) та Японії, продукує розвиток місцевого (регіонального) виробництва для виходу цього виробництва на міжнародний рівень [28].
4. Education policies for global development – магістерська програма декількох країн Європи (Велика Британія, Іспанія, Німеччина, Кіпр), націлена на розвиток політики освіти у концепції глобального розвитку [29].
5. International Master on Wine Tourism Innovation – магістерська програма декількох країн Європи (Іспанія, Португалія, Франція), яка направлена на розвиток регіонів країн, які є спеціалізованими у галузі виробництва вина [30].
6. 4CITIES+ Erasmus Mundus Joint Master Degree in Urban Studies – магістерська програма декількох країн Європи (Бельгія, Данія, Іспанія, Австрія), що направлена на розвиток урбаністичної науки та розвитку міст [31].

На регіональну політику щодо ЗВО впливають й приватні міжнародні організації. Наприклад, Міжнародний Фонд «Відродження» має програму «Розвиток аналітичних центрів при університетах» [32]. А приватні підприємства на кшталт Alphabet (Google), Microsoft, Siemens, Cisco мають партнерські програми щодо підготовки спеціалістів, зокрема для своїх кампаній, а також університети отримують технічну та технологічну допомогу у оснащенні своїх корпусів.

Наступне, що згадується у таблиці 1.6, центральні органи влади в Україні, а саме: Верховна Рада, Кабінет міністрів та Президент України.

Верховна Рада є законодавчим органом, що випускає закони, що напряду впливають на діяльність закладів вищої освіти, наприклад, Закон України «Про вищу освіту». Народні депутати України працюють у спеціалізованому комітеті, а також підкомітеті з питань вищої освіти, а Верховна Рада за поданням прем'єр міністра, після розгляду комітету з питань освіти, науки та інновацій розглядає та затверджує персону міністра освіти та науки України, який впливає на розвиток освіти в Україні в цілому.

Наступним потрібно розглянути те, що згідно Закону України «Про вищу освіту» засновниками закладів вищої освіти можуть бути: органи державної влади (державні ЗВО), що діють від імені України, відповідна місцева рада, що діє від імені територіальної громади (ЗВО комунальної власності), а також фізична та/або приватна юридична особа (приватні ЗВО).

Проте зазначимо, що в Україні певні ЗВО можуть бути засновані або підпорядковані органу влади або міністерству, що не є профільним. Це залежить від галузі знань, яку вони продукують. Історично склалося, що в Україні є ЗВО зі збереженим підпорядкуванням, та такі, що перейшли з підпорядкування іншим міністерствам до МОН(табл.1.7). Особливість підпорядкування відповідному міністерству надає можливість забезпечувати безперервний зв'язок з відповідними структурами (наприклад, медичні університети, що підпорядковані МОЗ мають постійний зв'язок з медичними установами).

Таблиця 1.7

## Органи влади прямого впливу на функціонування ЗВО

| Міністерство, або орган влади                    | Опис та вплив                                                                                                                                                                        | Окремі підрозділи, що здійснюють вплив                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Приклади ЗВО                                                                                                                                                                      |
|--------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1                                                | 2                                                                                                                                                                                    | 3                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 4                                                                                                                                                                                 |
| Міністерство освіти та науки України (МОН) [33]  | МОН – найбільш впливове міністерство в уряді України, що бере участь у регулюванні діяльності закладів вищої освіти.                                                                 | 1.Директорат європейської інтеграції, бюджетування та узгодження політик;<br>2.Директорат фахової передвищої, вищої освіти;<br>3.Директорат науки та інновацій;<br>4. Директорат дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти;<br>5.Департамент атестації кадрів вищої кваліфікації;<br>6.Український центр оцінювання якості освіти;<br>7.Український інститут розвитку освіти;<br>8. Національний Фонд досліджень;<br>9. Державна служба якості освіти України;<br>10. Дорадчі органи МОН. | Більшість державних та приватних закладів вищої освіти в Україні підпорядковані Міністерству освіти і науки України, у тому числі й Донецький національний технічний університет. |
| Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ) [34] | МОЗ – міністерство, якому підпорядковуються медичні ЗВО, також МОЗ встановлює додаткові вимоги щодо охорони здоров'я у вищих навчальних закладах.                                    | 1.Директорат медичних кадрів, освіти і науки;<br>2.Директорат високотехнологічної медичної допомоги та інновацій.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Донецький національний медичний університет.                                                                                                                                      |
| Міністерство оборони України (МО) [35]           | МО – міністерство, якому підпорядковуються заклади вищої військової освіти, а також військові підрозділи (військові кафедри, інститути, академії) у цивільних закладах вищої освіти. | 1.Департамент військової освіти та науки;<br>2.Департамент кадрової політики;<br>3.Генеральний штаб України.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 1. Військова кафедра ДВНЗ «ДонНТУ».<br>2. Військовий інститут танкових військ НТУ «ХП».<br>3. Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут.            |

Продовження таблиці 1.7

| 1                                                                               | 2                                                                                                                                                                                                                          | 3                                                                                                                              | 4                                                                                                         |
|---------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Міністерство внутрішніх справ України (МВС) [36]                                | МВС – міністерство, якому підпорядковуються вищі навчальні заклади, що здійснюють підготовку кадрів для Національної поліції, Національної гвардії та Прикордонної служби, Державної служби надзвичайних ситуацій України. | Департамент персоналу.                                                                                                         | Донецький державний університет внутрішніх справ.<br>Національний університет цивільного захисту України. |
| Міністерство культури та інформаційної політики України (МКІП) [37]             | МКІП – міністерство, якому підпорядковуються ЗВО, що здійснюють підготовку спеціалістів творчих спеціальностей                                                                                                             | 1.Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти;<br>2.Державна служба охорони культурної спадщини України. | Київський національний університет культури і мистецтва.                                                  |
| Орган місцевої ради (Військово-цивільна адміністрація, або міська/селищна рада) | Органи місцевої влади-орган влади, що уповноважений засновувати вищі навчальні заклади.                                                                                                                                    | Відділи освіти міських рад.                                                                                                    | 1. Київський університет імені Бориса Грінченка.<br>2. КЗ «Покровський педагогічний коледж».              |

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [33-37].

Найбільшу значимість має саме Міністерство освіти і науки України, тому, що більшість закладів освіти підпорядковані саме цьому відомству. Окрім цього, Міністерству освіти і науки підпорядковані державні агенції, служби та інші інституції, що впливають на освітній процес, що відображено у табл. 1.8.

Таблиця 1.8

Державні агенції/служби/інституції Міністерства освіти і науки України, які беруть участь у регулюванні освітніх процесів

| Вид державної агенції/служби/інституції | Відповідний підрозділ, або завдання, яке виконує агенція/служба/інституція відносно закладів вищої освіти |
|-----------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1                                       | 2                                                                                                         |
| Державна служба якості освіти України   | Займається питанням підвищення якості освіти, захистом прав здобувачів якісної освіти.                    |

## Продовження таблиці 1.8

| 1                                                                                 | 2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Директорат фахової передвищої та вищої освіти Міністерства освіти і науки України | 1. Забезпечення формування державної політики щодо діяльності ЗВО;<br>2. моніторинг та оцінювання діяльності закладів вищої освіти;<br>3. забезпечення процесів нормативно-правового регулювання;<br>4. забезпечення виконання завдань, пов'язаних з діяльністю ЗВО.                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| Департамент атестації кадрів вищої кваліфікації Міністерства освіти і науки       | 1. Підготовка та атестація наукових та науково-педагогічних кадрів;<br>2. надання ліцензій для освітньої діяльності закладів вищої освіти;<br>3. моніторинг дотримання вимог щодо надання освітніх послуг;<br>4. робота у сфері визнання документів про освіту державою;<br>5. відзначення здобувачів освіти.                                                                                                                                                                                                                                         |
| Державні установи та підприємства                                                 | Завдання обумовлюються назвою:<br>1. Державна наукова установа «інститут модернізації змісту освіти»;<br>2. Державна наукова установа «інститут освітньої аналітики»;<br>3. Державна наукова установа «український інститут науково-технічної експертизи та інформації»;<br>4. Державна науково-технічна бібліотека України;<br>5. Державна установа «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти»;<br>6. Національний фонд досліджень;<br>7. Український центр оцінювання якості освіти;<br>8. Український інститут розвитку освіти. |

Примітка. Розроблено автором на основі джерела [33].

Міністерство оборони також впливає на ЗВО, а саме воно створює та утримує військові заклади освіти, проводить підвищення кваліфікації, а для отримання офіцерського та генеральського рангу військовослужбовці проходять навчання у спеціалізованому закладі вищої освіти. Також Міністерство оборони здійснює вплив на діяльність військових кафедр цивільних ЗВО, як наприклад у Донецькому національному технічному університеті. Вплив цього відомства на освіту проявляється у тому, що під час призовної кампанії, яка відбувається навесні та восени щороку, Міністерство оборони не призиває на строкову службу тих військово-обов'язаних студентів, які навчаються на очній формі, а також науково-педагогічних працівників, які займаються просвітницькою діяльністю.

Інші зазначені міністерства здійснюють вплив виключно на ті вищі навчальні заклади, які підпорядковані їм.

Окремо слід зазначити, що органи місцевого самоврядування згідно Закону України «Про вищу освіту» можуть створювати ЗВО та їх утримувати [13]. Наприклад, у місті Покровськ Донецької області є ЗВО першого-другого рівня акредитації Комунальний заклад «Покровський педагогічний коледж», а у місті Київ – заклад третього-четвертого рівня акредитації «Київський університет імені Бориса Грінченка», обидва ЗВО підпорядковані відділам освіти відповідних міських рад.

Також в Україні є органи влади, які мають опосередкований вплив на освітні процеси національного, регіонального і місцевого рівня, вони зазначені у таблиці 1.9.

Таблиця 1.9

## Органи влади прямого впливу на ЗВО

| Орган влади                                                                        | Вплив                                                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Міністерство фінансів України (МінФін)                                             | Виділяє кошти на оплату послуг пов'язаних з підготовкою фахівців, за співпраці з міжнародними організаціями також виділяє кошти, спрямовані на розвиток ЗВО (створення лабораторій, закупівля обладнання).                  |
| Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (МінТОТ) | У контексті Донецької області МінТОТ співпрацює з місцевими ЗВО для пошуку абітурієнтів з окремих районів Донецької та Луганської областей та Автономної Республіки Крим через програми «Донбас-Україна», «Крим – Україна». |
| Національне агентство запобігання корупції (НАЗК)                                  | Посадові особи у закладах вищої освіти повинні надавати декларації до НАЗК для продовження своєї діяльності.                                                                                                                |
| Обласна та районна державна адміністрація                                          | Впроваджують національні програми щодо політик у сфері освіти, молоді, тощо.                                                                                                                                                |
| Державна аудиторська служба України (ДАСУ)                                         | ДАСУ проводить перевірки у ЗВО щодо дотримання останніх чинного законодавства, здійснюється моніторинг.                                                                                                                     |
| Державна служба з питань праці (ДСПП)                                              | ДСПП здійснює перевірки у ЗВО щодо дотримання останніх чинного законодавства про працю.                                                                                                                                     |

Примітка. Розроблено автором.

Перелічені органи влади здійснюють вплив на діяльність ЗВО, але не такий вагомий, як профільні міністерства уряду України.

### **1.3. Адаптація іноземного досвіду щодо соціалізації ЗВО у регіональній економіці**

У часи економічної перебудови ЗВО, в основному відповідали тільки за поширення та створення знань через академічне навчання та дослідження, проте у наш час вони поступово займають більш активну позицію у регіональному розвитку через так звану «третю місію» зовнішньої, соціальної взаємодії [38]. Це призвело до зростання числа двосторонніх мережеских зв'язків з регіональними об'єктами та суб'єктами. Співпраця між університетами та різноманітними галузями займає важливе місце в наукових та прикладних дослідженнях, що призводить до постійної зміни та удосконалення сприйняття регіональної ролі університетів [39].

Очікування суспільства відносно ЗВО стосуються не лише поширення знань, допомоги у вже діючому виробництві та комерціалізації наукових досягнень (винаходи, патенти, тощо), але й удосконалення в управлінні регіонів (областей, районів, громад) та розробки стратегій розвитку регіонів. Детальніше структура процесу соціалізації вищої освіти та її переваги у регіональному аспекті наведені на рис. 1.4.

Слід зазначити, що саме завдяки новим моделям управління та новоствореним політичним структурам у різних країнах, які наголошують на посиленні участі зацікавлених сторін щодо підходу до прийняття рішень, заснованому на знаннях, співпраця між ЗВО і органами місцевого самоврядування стає помітною у країнах Європи, у тому числі й Україні, а також Північної Америки, а ЗВО стають все більш важливими в розробці процесів регіональних стратегій [40].

Недавнім і парадигмальним прикладом є EU's Cohesion Policy Smart Specialisation framework and subsequent strategies (Політика згуртованості розумної спеціалізації Європейського Союзу та наступних його стратегій), що сформулювало механізм колективного залучення зацікавлених сторін у процеси

щодо відкриття підприємств, а також підкреслили високу значимість ЗВО університетів у цих процесах [41].

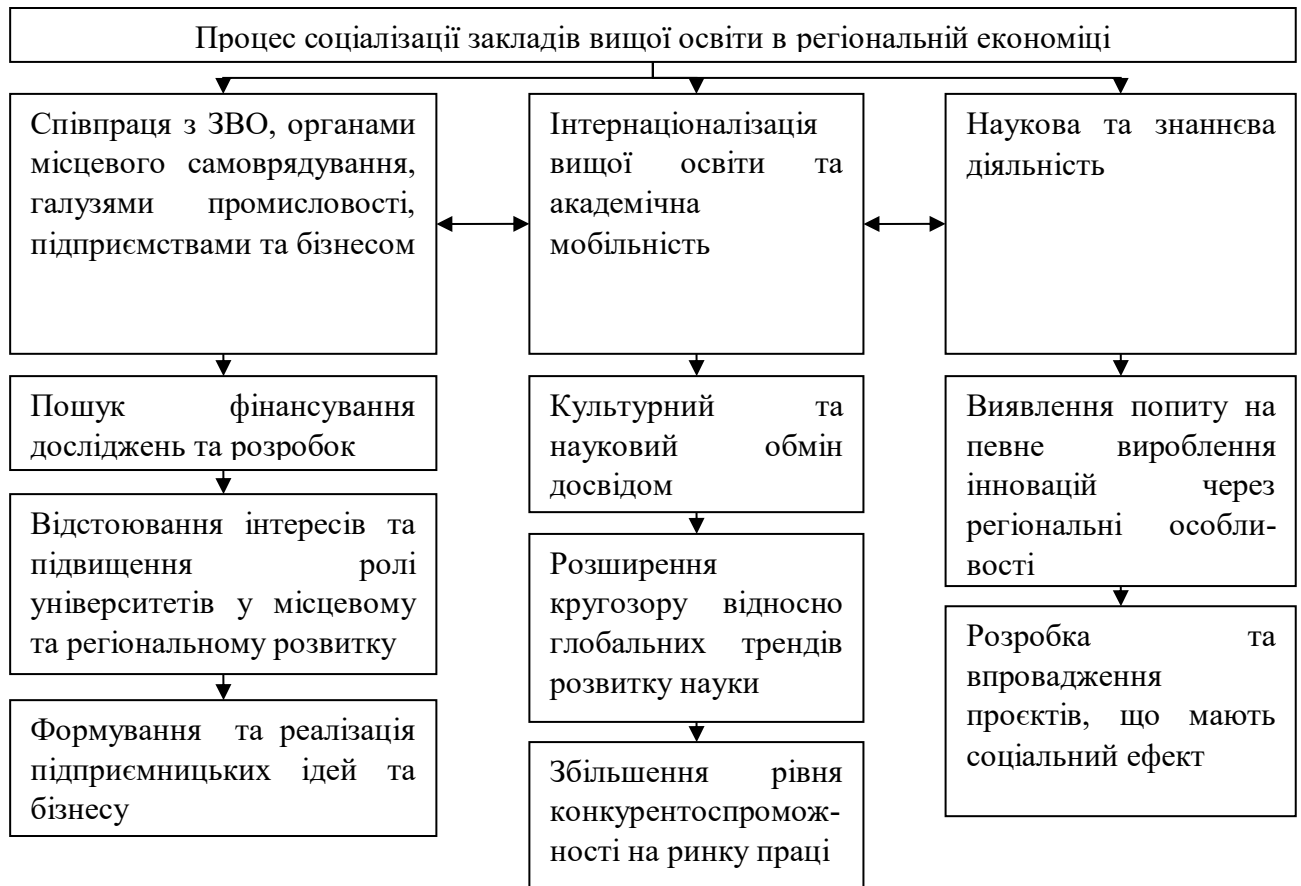


Рисунок 1.4. Спрямованість процесу соціалізації закладів вищої освіти на регіональному рівні

Примітка. Розроблено автором.

Також слід зазначити, що суспільство у різних країнах демонструє потребу в більш комплексній оцінці та розумінні ролі ЗВО. Наприклад, обмеження регіональних ролей вищих начальних закладів у взаємодії між ЗВО та галузями промисловості, приватними та державними підприємствами або негативно впливає та протидіє потенціалу ЗВО у виконанні ролі розвитку та осучаснення знання, а також поширення досвіду ЗВО для покращення управлінських процесів у регіоні і впровадженні стратегії регіонального розвитку [39, 42, 43].

Слід відмітити, що в Україні дослідження ролі ЗВО у регіональному розвитку й досі на початковій стадії, у той самий час, як іноземні науковці

займаються дослідженням у сфері вищої освіти, вивчають вплив вищої освіти на конкуренцію між регіонами, вплив на розвиток регіонів у своїх країнах (переважно це країни Європейського Союзу, Північної Америки).

Наприклад, у науковій роботі Ліліани Фонсеки та Лізи Ніт «Роль університетів у стратегіях регіонального розвитку: порівняння між учасниками та етапами впровадження політики» проводиться аналіз чотирьох європейських університетів у різних регіональних контекстах – Ольборзького університету (AAU), Університету Авейру (UA), Автономного університету Барселони (UAB) та Університету Твенте (UT) – досліджується, яку роль відіграють університети в регіональному розвитку, вплив інноваційних стратегій та наскільки вони відрізняються один від одного залежно від залучених учасників, стейкхолдерів [44]. Окрім цього, розглядається література про спільне регіональне управління, нові очікування щодо ролі університетів, зокрема в регіональних інноваційних стратегіях, пропонуються заходи щодо забезпечення своєї власної концептуальної моделі аналізу. Результати їх досліджень свідчать про те, що університети розширили передачу знань, щоб виконувати більше пов'язаних з плануванням ролей (наприклад, консультації, посередництва), у значній залежності від регіонального контексту. У більш периферійних регіонах університет, ЗВО, як правило, стає впливовою інституцією, це пояснюється тим, що ЗВО є перш за все інноваційною системою, що може сприяти більш тісному залученню більшої кількості в цілій державній та регіональній політиці.

Підтвердження вищевказаних позицій наявні у наукових роботах, які були створені також й іншими іноземними дослідниками, як наприкінці ХХ ст. [45] так й у сучасних дослідженнях [46]. Науковці підкреслюють те, що зараз існує підвищена потреба в стратегічній координації та узгодженості дій між ЗВО та органами місцевого самоврядування для оптимізації взаємодії ЗВО з урядовими установами та потенційними новими зацікавленими сторонами в процесах регіонального управління. Розуміючи усі аспекти, що впливають на потенціал та зацікавленість ЗВО, регіональні органи самоврядування та інші зацікавлені сторони можуть використовувати потенціали ЗВО у плануванні та управлінні

регіоном, паралельно така взаємодія може чітко окреслити свій бажаний внесок у процеси регіональної політики.

Встановлено, що для соціалізації ЗВО у регіональній економіці велике значення мають процеси інтернаціоналізації вищої освіти, які формуються на основі впливу можливості владі України та ЗВО впроваджувати політику щодо імплементації закордонних практик у освітній і науково-педагогічній діяльності.

Слід зазначити, що із 2000 р. питання інтернаціоналізації вищої освіти є одним із найважливіших питань у порядку денному Європейського союзу та інших європейських держав, включаючи Україну.

Протягом 2000-2010 рр. це явище у вищій освіті переважно застосовувалося як частина процесів щодо європеїзації освіти у цілому із значним акцентом на розвиток мобільності серед студентів. Така особливість знайшла своє відображення у Льовенському комюніке (2009 р.), де нарешті було визначено пріоритетні цілі інтернаціоналізації та її мета, а саме – це досягнення у європейських університетах до 2020 р. 20% стажувань для студентів, які мають європейську вищу освіту. Проте вже у 2013 р. у програмному документі Європейської Комісії «Європейська вища освіта у світі» (м. Брюссель, 11.07.2013), були визначені інші більш затребувані пріоритети та цілі, а також зафіксовані нові, комплексні підходи у питаннях інтернаціоналізації вищої освіти.

В Україні подібні процеси інтернаціоналізації системи вищої освіти розпочалися із вимушеною затримкою і досі, незважаючи на певну активізацію в останні декілька років, у зв'язку з євроінтеграцією України в цілому, інтернаціоналізація здійснюється повільно у зв'язку з відсутністю національної урядової стратегії.

Хоча слід відмітити деякі приватні ініціативи, які мають на меті імплементувати вже напрацьований досвід зарубіжних країн. Наприклад, у 2020 році була розпочата програма «Студентська академічна мобільність України» («САРМ Україна») за підтримки House of Europe та програма національних обмінів «Плацкарт». Обидві програми використовують досвід міжнародних

обмінів, зокрема програми на кшталт Erasmus, Fulbright, тощо, для обмінів національних, в межах України між двома ЗВО [47, 48].

Так, розглядаючи програму «САН «Україна» можна проаналізувати її структуру, цілі, мету та планований вплив на систему вищої освіти у контексті розвитку регіонів.

Перш за все потрібно роздивлятися організацію, яка є організатором такої програми, а саме House of Europe. House of Europe (Дім Європи) – це програма, яка має фінансову підтримку від Європейського Союзу. Ця програма була створена з метою підтримки професійних та творчих, наукових обмінів між громадянами України та їхніми колегами в країнах Європейського Союзу. House of Europe має фокус на секторі креативу, на культурному секторі, секторі освіти, медицині, соціальному підприємництві, покращенні медіа та роботі з молоддю.

Таблиця 1.10

Критерії програми «САН Україна»

| Критерій розгляду | Характеристика                                                                                                                                                                                                                                                     |
|-------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Мета програми     | 1.Сприяння міжрегіональній співпраці між університетами за допомоги академічної мобільності.<br>2.Допомога у налагодженні культурного діалогу між учасниками з різних регіонів.<br>3.Офіційно визнати такі обміни як одну з частин системи вищої освіти в Україні. |
| Цільова аудиторія | 1.Студенти бакалавра 2-4 курс.<br>2.Особи, які досягли 18 років.<br>3.Особи, які мають паспорт.<br>4.Особи, які навчаються на бюджетній і контрактній формі навчання.                                                                                              |

Примітка. Розроблено автором на основі джерела [47].

Також програма «САН Україна» має чітке визначення того, як саме такі обміни юридично дозволять закріпити, оцінити та визнати знання студентів в університеті, а саме: періоди мобільності учасників повинні базуватися на схемі трансферів кредитів ECTS – це робиться для того, щоб ЗВО, який відправляє студентів, визнає результати їх навчання у закладі вищої освіти, що приймає студентів. І перш ніж подати заявку, ЗВО повинні надати опис того як вони

будуть приймати результати оцінювання студентів обміну, а самим обміном повинні керувати відповідні відділи університетів.

Програма «САМ Україна» покриває витрати на проживання, на проїзд, додаткові витрати, а також ця програма покриває адміністративні витрати ЗВО.

Особливістю цієї програми «САМ Україна» є те, що кількість ЗВО залежить від кількості підтриманих грантових заявок, у той час як програма національних обмінів «Плацкарт» пропонує лише певний список університетів України.

Згідно таблиці 1.11 можна побачити, що найбільше ЗВО, що приймають участь у програмі «Плацкарт» розташоване саме у великих містах та перебувають у державній власності. За цією програмою студенти будь-якого навчального закладу вищої освіти України можуть пройти навчання протягом тижня у одному з одинадцяти перелічених ЗВО.

Таблиця 1.11

Університети-учасники програми національних обмінів «Плацкарт»

| ЗВО                                                                  | Місцезнаходження | Форма власності |
|----------------------------------------------------------------------|------------------|-----------------|
| Запорізький національний університет                                 | Місто Запоріжжя  | Державна        |
| Національний університет «Острозька академія»                        | Місто Острог     | Державна        |
| Національний університет водного господарства та природокористування | Місто Київ       | Державна        |
| Український католицький університет                                  | Місто Львів      | Приватна        |
| Одеський національний університет імені І. І. Мечникова              | Місто Одеса      | Державна        |
| Львівський національний університет імені Івана Франка               | Місто Львів      | Державна        |
| Національний університет «Києво-Могилянська академія»                | Місто Київ       | Державна        |
| Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича          | Місто Чернівці   | Державна        |
| Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського               | Місто Київ       | Державна        |
| Львівський торговельно-економічний університет                       | Місто Львів      | Державна        |
| Київський національний університет імені Тараса Шевченка             | Місто Київ       | Державна        |

Примітка. Розроблено автором на основі джерела [48].

Усі вищезгадані програми впроваджуються та мають на меті обмін наукового досвіду та знань, а також отримання допомоги щодо реалізації регіональних проектів, які мають практичну та наукові цінність як на національному так і на міжнародному рівні.

#### Висновок до розділу 1.

Соціально-економічний розвиток регіону являє собою динамічне удосконалення усіх галузей спеціалізації регіону, що мають соціальний ефект, у цьому виражається взаємозв'язок економічного та соціального розвитку. Ключовою складовою соціально-економічного розвитку, яка породжує інші види регіонального розвитку є економіка знань, основою якої є підвищення ролі освітніх процесів у створенні інновацій.

Вища освіта формує людський капітал та є двигуном науково-технічного прогресу, що обумовлює її соціально-економічну значимість та роль у розвитку регіону і його суспільства. Це також підтверджується функціями, реалізацію яких вона забезпечує, а саме: соціальна інтеграція, адаптація та захист, нарощення людського ресурсу та інновацій. Також результатами діяльності вищої освіти є обмін досвідом у культурі, релігії, наявність усвідомленої довіри, навички лояльного врегулювання конфліктів.

Вища освіта забезпечується шляхом розвитку ЗВО, які можуть виступати науково-дослідницькими центрами, завдяки особливості даних закладів відносно можливості встановлення взаємозв'язку практично з усіма видами організацій, а саме: органами влади; державними та недержавними організаціями; місцевими, регіональними, національними, закордонними навчальними закладами; підприємствами; бізнесом. Вкладом ЗВО у розвиток регіонів виступає те, що вони здатні досліджувати попит на інновації, які необхідні у місцевості розташування закладу, а відповідно до цього розробляти та впроваджувати потрібні технології.

Діяльність ЗВО регулюється такими органами влади як Верховна Рада України, Офіс Президента України, Кабінет міністрів України, окрім цього ЗВО

також можуть регулюватися міжнародними організаціями, підпорядковуватися іншим міністерствам, залежно від сфери знань, на якій спеціалізується заклад, проте найвагомішим органом регулювання освітніх процесів є Міністерство освіти і науки України. Також у здійсненні контролю над діяльністю ЗВО здійснюють органи влади та організації, що мають опосередкований вплив на їх діяльність: Міністерство фінансів України, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Національне агентство запобігання корупції, обласна та районна державна адміністрація, Державна аудиторська служба України, Державна служба з питань праці.

На сьогоднішній день спостерігається все більше поглиблення досліджень та впровадження досвіду інших країн відносно соціалізації ЗВО у аспекті регіонального розвитку. У процесі розширення соціальної ролі ЗВО у розвитку територій регіонів залучаються усі зацікавлені сторони з метою виявлення та подальшої реалізації бізнес-ідей, формуванні висококваліфікованих фахівців, розробка інноваційних технологій і стратегій регіонального розвитку, допомога населенню, удосконалення управлінських процесів у регіоні. Усе це забезпечується методами інтернаціоналізації вищої освіти, підвищення академічної мобільності, наукової та знаннєвої діяльності, співпраці із органами місцевого самоврядування, освітніми закладами, галузями промисловості, підприємствами та бізнесом. В Україні немає урядової стратегії інтернаціоналізації освіти на відміну від інших країн, що значно уповільнює цей процес. Проте іноземний обмін досвідом відносно підвищення соціального ефекту від ЗВО здійснюється шляхом забезпечення співпраці з міжнародними ЗВО у вигляді спільних програм та проєктів, також дані програми дозволяють залучити будь-якого роду допомогу щодо реалізації проєктів з регіонального розвитку.

## РОЗДІЛ 2

### ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ВПЛИВУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

#### 2.1. Оцінка діяльності і стратегічних орієнтирів ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Державний вищий навчальний заклад «Донецький національний технічний університет» (далі - ДВНЗ «ДонНТУ») — є найстарішим вищим державним навчальним закладом Донецької області, основною діяльністю якого є підготовка кваліфікованих кадрів за широким спектром спеціальностей. Фактична та юридична адреса університету станом на 2021 рік є: Україна, Донецька область, Покровський район, м. Покровськ, пл. Шибанкова, буд. 2 [49].

Напрямки діяльності та підготовки кваліфікованих спеціалістів, а також сама структура Донецького національного технічного університету розширювалася згідно з історичним аспектом. В історії ДВНЗ «ДонНТУ» можна виділити сім етапів його становлення, рис. 2.1.

Діяльність Донецького національного університету обумовлена його історичним розвитком. Історія зародження сучасного Донецького національного технічного університету почалась зі створення у 1921 році Донецького гірничого технікуму у місті Юзівка (теп. М. Донецьк). Потреба у його формуванні виникла через те, що внаслідок радянсько-української війни були закриті заводи і шахти, тому за необхідності відновлення Донбасу поставала гостра проблема нестачі висококваліфікованих інженерних кадрів.

Темпи успішності та затребуваності спеціальностей технікуму стрімко росли, як і рівень підготовки кваліфікованих спеціалістів, дана тенденція призвела до другого етапу – реорганізації технікуму у Донецький гірничий інститут у 1926 р. При цьому у 1929 р. металургійний технікум був перетворений у Донецький металургійний інститут, а вуглехімічний факультет – у Донецький вуглехімічний інститут.

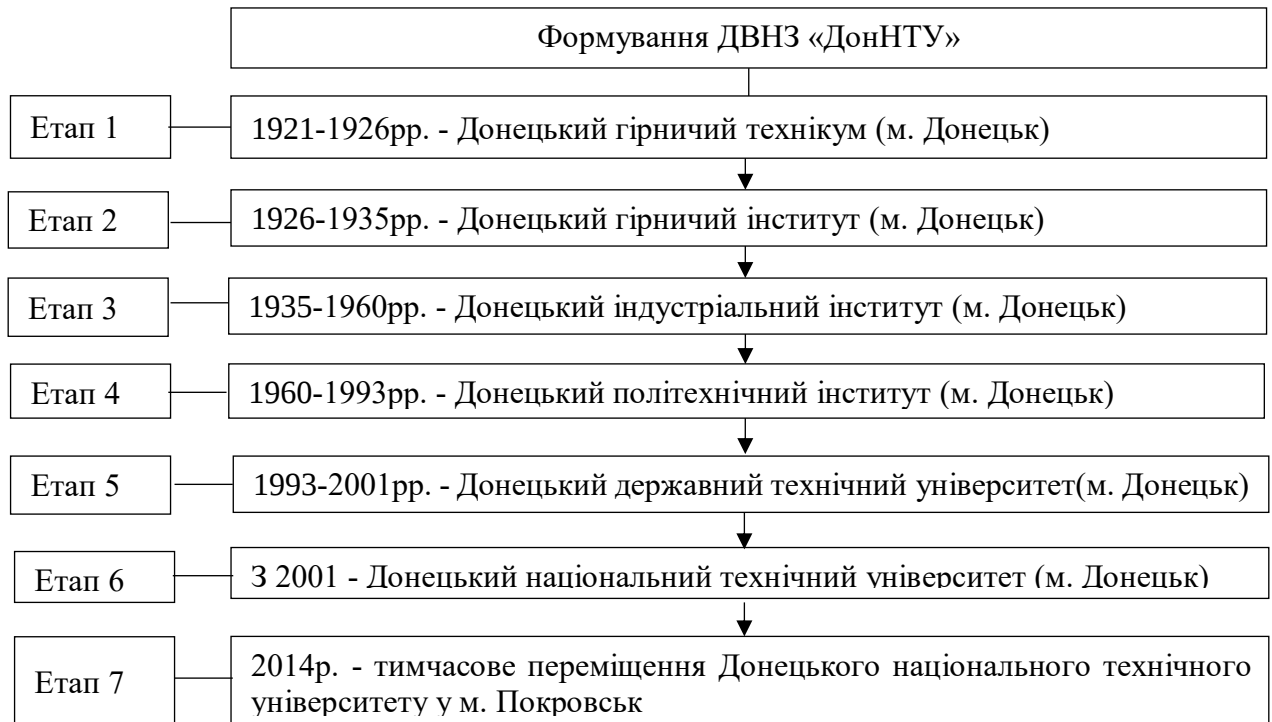


Рисунок 2.1. Хронологічні стадії трансформацій ДВНЗ «ДонНТУ»

Примітка. Розроблено автором на основі джерела [50].

Утворення вищеперерахованих інститутів викликало потребу у створенні єдиного вищого навчального закладу задля налагодження більшої координації між інститутами та новоствореними кафедрами. Третім етапом було утворення у 1935 році Донецького індустріального інституту. Проте у 1941 році з приходом Другої світової війни розквіт інституту зупинився, більшість викладачів та студентів загинуло на фронті, а житлові будівлі та корпуси, а також лабораторії було зруйновано або розграбовано.

У 1943 році разом з визволенням Донбасу почалися роботи з відродження інституту. У 1951 році інститут було відновлено, на його базі працювало п'ять факультетів, які готували спеціалістів для таких сфер діяльності, як: гірнича, металургійна, гірничо-механічна, хіміко-технологічна та геологорозвідувальна. Інститут знову почав розширюватися, за характером досліджень та пропонуваного до освоєння спеціальностей став політехнічним, тому четвертим

етапом відбулася реорганізація Донецького індустріального інституту у Донецький політехнічний інститут (ДПІ) у 1960 р.

Інститут продовжував розширюватися, відкривалися філії ДПІ у містах: Краматорськ, Макіївка, Горлівка, Торез. На базі філій у місті Краматорськ та Макіївка утворилися окремі вищі навчальні заклади – Краматорський індустріальний інститут та Макіївський інженерно-будівельний інститут. Також нарощувалася та міцніла матеріально-технічна база Донецького політехнічного інституту. П'ятим етапом було присвоєння статусу Державного технічного університету у 1993 році.

На базі Донецького технічного університету було створено Регіональний навчально-науково-технічний комплекс, який складався з трьох технікумів, трьох інститутів (міжнародного співробітництва, гірничого, і Горлівського автомобільно-дорожнього), філії у м. Красноармійськ (теп. М. Покровськ), 20 факультетів, підготовчого відділення для іноземних громадян та Центру підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів. Кількість спеціальностей розширилася до шестидесяти. Шостим етапом, у 2001 році відбулося присвоєння університету статусу національного.

Сьомий етап в історії університету характеризувався тим, що у 2014 році у зв'язку з війною на Сході України з метою збереження життя людей, ДВНЗ «ДонНТУ» було переміщено з м. Донецьк у м. Красноармійськ (теп. М. Покровськ), базою університету було обрано його філію Красноармійський індустріальний інститут. Проте частина студентів, викладачів та співробітників, вирішили залишитися на попередньому місці функціонування і тому переміщення університету відбулося частково [50].

У 2015 році згідно з Законом України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від першого січня 2020 року філію Красноармійського індустріального інституту було перейменовано у Навчально-науковий індустріальний інститут. Проте у 2020 р. було прийняте рішення про його ліквідацію, оскільки у Донецькому національному технічному університеті

та Навчально-науковому індустріальному інституті викладалися однакові дисципліни, відповідно до цього відбулося зменшення кількості абітурієнтів та студентів філії [51].

У 2021 р. університету виповнилося 100 років. До складу Донецького національного технічного університету входять два відокремлені структурні підрозділи (Костянтинівський індустріальний фаховий коледж та Бахмутський індустріальний фаховий коледж), Навчально-науковий інститут післядипломної освіти та чотири факультети (гірничий; економіки та менеджменту; машинобудування, електроінженерії та хімічних технологій; комп'ютерно-інтегрованих технологій та автоматизації).

До складу Навчально-наукового інституту післядипломної освіти відносяться центри: Атестації осіб щодо вільного володіння державною мовою, Магістратури з державного управління, Навчального центру з технологій промислової автоматизації на базі Phoenix Contract, Центр післядипломної освіти та підвищення кваліфікації, Центр довузівської підготовки.

Окрім вищеперерахованих факультетів та інститутів, у 2020 р. за наказом Міністерства оборони України в Донецькому національному технічному університеті було утворено Кафедру військової підготовки, яка здійснює підготовку офіцерів запасу за спеціальністю «Бойове застосування механізованих з'єднань, військових частин та підрозділів» [52].

Постійна реструктуризація університету створила умови для подальшого його розвитку, структура університету постійно розширюється, а кількість пропонованих до освоєння спеціальностей збільшується з кожним роком. Окрім цього в Донецькому національному університеті на сьогоднішній день стрімко розвиваються міжнародні зв'язки, що значно покращує мобільність студентів та випускників, про це свідчить участь університету у проектах від Британської Ради, Tempus, TATU, а також у програмах стажування та навчання – Erasmus, Global UGRAD, Fullbright, DAAD, LEAD, CIMO Fellowships programme.

Охарактеризуємо пріоритети розвитку університету на найближчі рр., тобто його стратегію. Стратегія розвитку університету розробляється

терміном на п'ять років та затверджується Вченою радою. В Донецькому національному університеті знаходиться у процесі реалізації стратегія на 2017-2022 рр., виділимо основні напрями вдосконалення університету згідно з даною стратегією.

Головною метою (місією) функціонування Донецького національного технічного університету є формування висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців шляхом створення умов для їх професійного зростання, розвитку творчих здібностей і лідерських якостей, навчанню та участі у веденні розробок, продукування і поширення сучасних знань та втілення інновацій. Задля забезпечення досягнення місії університету формується стратегія його розвитку та поточні плани з її реалізації, які засновані на конкретних цілях, рис. 2.2.

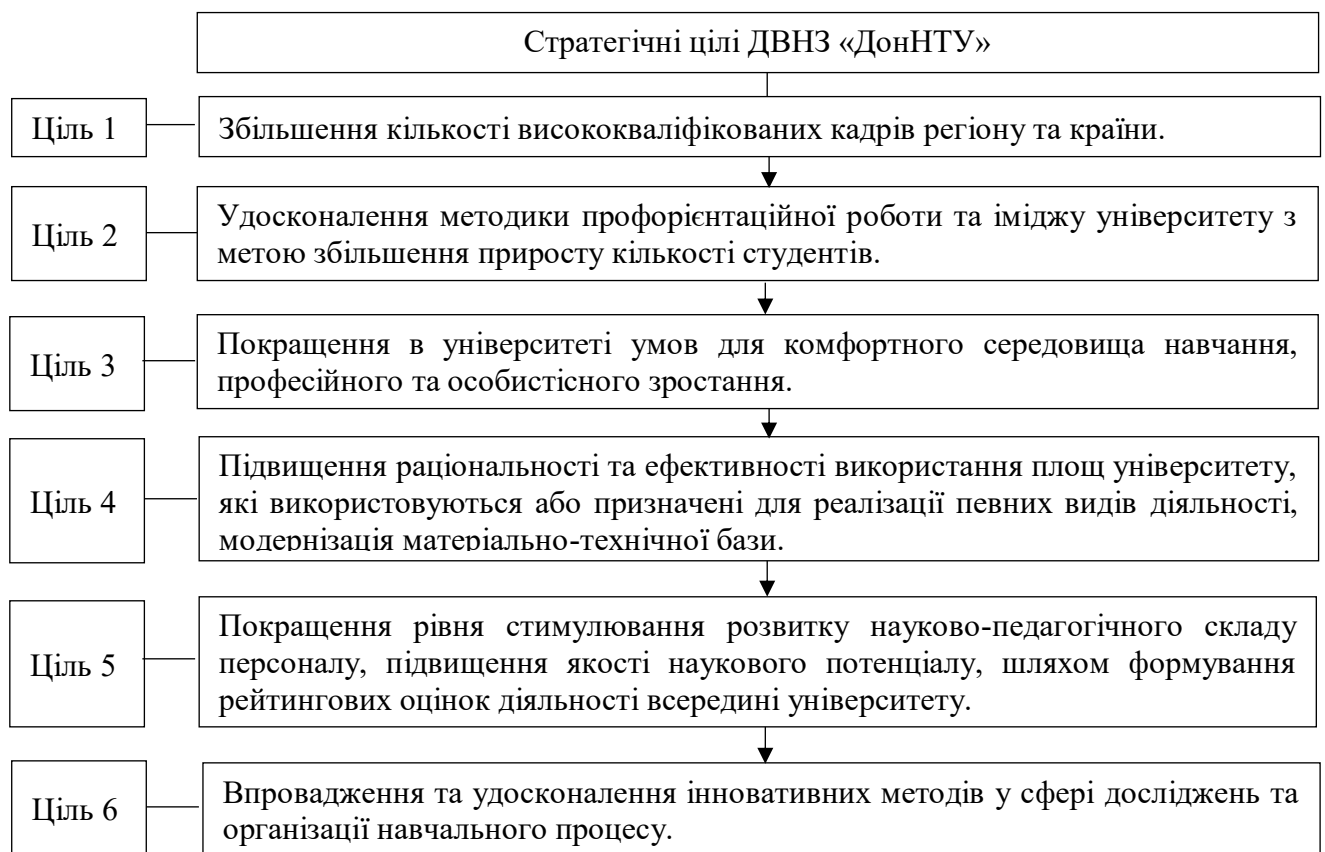


Рисунок 2.2. Цілі ДВНЗ «ДонНТУ» на 2017-2022 рр.

Примітка. Розроблено автором на основі [53].

Задля досягнення вищеописаних цілей ДВНЗ «ДонНТУ» ставить на меті вирішення наступних завдань – стратегічних пріоритетів за напрямками діяльності університету, наведених у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

## Стратегічні пріоритети ДВНЗ «ДонНТУ» на 2017-2022 рр.

| Напрямок діяльності університету | Планові завдання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|----------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1                                | 2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| Науково-інноваційна діяльність   | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Впровадження матеріального заохочення за опубліковані праці в міжнародних наукових виданнях;</li> <li>- Залучення студентів до участі у дослідженнях, підтримка бізнес-інкубатора університету, наукових шкіл, розвиток стартапів, сприяння навчанню щодо їх створення;</li> <li>- Відновлення випуску призупинених періодичних видань;</li> <li>- Налагодження та удосконалення роботи вчених рад, розширення списку спеціальностей;</li> <li>- Розвиток комп'ютерних мереж, бібліотечних фондів, навчально-наукових лабораторій.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                        |
| Освітня діяльність               | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Модернізація освітніх програм та оптимізація навчальних планів з вимогами Європейського Союзу;</li> <li>- Розширення можливостей співпраці університету з міжнародними та українськими ЗВО задля підвищення рівня мобільності студентів;</li> <li>- Впровадження комплексності в оцінці знань з охопленням усіх видів робіт;</li> <li>- Оновлення та створення нових підручників і посібників, удосконалення методик навчання;</li> <li>- Розробка та впровадження системи онлайн-курсів;</li> <li>- Автоматизація вибору дисциплін студентами;</li> <li>- Перехід заочної форми навчання на повноцінну дистанційну освіту;</li> <li>- Підтримка розвитку відокремлених структурних підрозділів та їх викладацького складу.</li> </ul>                                               |
| Міжнародне партнерство           | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Розширення списку закордонних партнерів (університетів, підприємств, організацій) та можливостей участі у міжнародних проектах;</li> <li>- Реалізація та впровадження програм отримання подвійних дипломів;</li> <li>- Сприяння залученню викладачів та студентів до участі в міжнародних програмах та проектах, практика закордонного викладання дисциплін;</li> <li>- Підвищення рівня мовної підготовки студентів та науково-педагогічних працівників, включення до навчальних планів дисциплін з викладенням інформації іноземною мовою;</li> <li>- Стимулювання участі викладачів та студентів у конкурсах, результатом яких є отримання грантів;</li> <li>- Удосконалення діяльності університету задля підвищення позицій університету за міжнародними рейтингами.</li> </ul> |

Продовження таблиці 2.1

| 1                        | 2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|--------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Позанавчальна діяльність | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Підтримка студентського самоврядування та профспілок;</li> <li>- Покращення умов проживання у гуртожитках;</li> <li>- Розширення співпраці з молодіжними громадськими організаціями і навчальними закладами;</li> <li>- Розвиток діяльності молодіжного центру.</li> </ul> |

Примітка. Розроблено автором на основі джерела [53].

Основними пріоритетами удосконалення діяльності університету є науковий культурний розвиток студентів та навчально-педагогічного персоналу, розширення міжнародних зв'язків університету та створення комфортного середовища для навчання майбутніх спеціалістів шляхом налагодження співпраці з іншими ЗВО чи організаціями і збільшення фінансового і матеріально-технічного забезпечення університету.

## **2.2 Аналіз кадрового складу ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»**

Кадрова структура вищого навчального закладу є гарантом якості надання та розвитку знань, а також ефективного його функціонування загалом. Викладацький персонал з вищим науковим ступенем також має вплив і на рейтинги університету та його репутацію, оскільки чим вищий науковий ступінь, тим більше наукових публікацій та досліджень проведено певним викладачем. Кадровий склад університету являє собою структуру усіх його працівників в залежності від категорії персоналу, до якої він відноситься. Кадровий склад Донецького національного технічного університету поділяється на: науково-педагогічний (Адміністративно-управлінський персонал, професорсько-викладацький склад, інший науково-педагогічний персонал), забезпечуючий учбовий процес, адміністративно-господарський. Загальна кількість працівників університету за досліджувані роки склала: 2018 р. – 390 ос.; 2019 р. – 400 ос.;

2020 р. – 459 ос. Детальніше кадровий склад за категоріями персоналу, його динаміка відображені у табл. 2.2 [54-56].

Таблиця 2.2

Аналіз динаміки чисельності складу кадрового забезпечення ДВНЗ «ДонНТУ»  
протягом 2018-2020 рр.

| Вид персоналу                       | Кількість персоналу, ос. |         |         | Динаміка зміни кількості персоналу |       |           |       |           |              |
|-------------------------------------|--------------------------|---------|---------|------------------------------------|-------|-----------|-------|-----------|--------------|
|                                     | 2018 р.                  | 2019 р. | 2020 р. | 2019/2018                          |       | 2020/2019 |       | 2020/2018 |              |
|                                     |                          |         |         | +/- ос.                            | %     | +/- ос.   | %     | +/- ос.   | У % до підс. |
| Науково-педагогічний:               | 184                      | 184     | 190     | 0                                  | 0.00  | 6         | 3.26  | 6         | 8.70         |
| Адміністративно-управлінський       | 10                       | 10      | 12      | 0                                  | 0.00  | 2         | 20.00 | 2         | 2.90         |
| Професорсько-викладацький           | 172                      | 172     | 176     | 0                                  | 0.00  | 4         | 2.33  | 4         | 5.80         |
| Інший науково-педагогічний персонал | 2                        | 2       | 2       | 0                                  | 0.00  | 0         | 0.00  | 0         | 0.00         |
| Забезпечуючий???<br>Учбовий процес  | 44                       | 42      | 48      | -2                                 | -4.55 | 6         | 14.29 | 4         | 5.80         |
| Адміністративно-господарський       | 162                      | 174     | 221     | 12                                 | 7.41  | 47        | 27.01 | 59        | 85.51        |
| Загалом по університету             | 390                      | 400     | 459     | 10                                 | 2.56  | 59        | 14.75 | 69        | 100.00       |

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [54-56].

Аналізуючи кадровий склад Донецького національного технічного університету слід зазначити, що загальна кількість персоналу за 2018-2020 рр. збільшилась майже на 18%. Стрімке збільшення чисельності спостерігається за адміністративно-господарським персоналом, зміни кількості даної категорії персоналу за досліджуваний період коливалось від 7 до 27%, що у сукупності обумовило 85% збільшення загальної чисельності персоналу за університетом, це свідчить про розширення персоналу структурних підрозділів університету. Також збільшувалась кількість науково-педагогічного та забезпечуючого учбовий процес персоналу, що призвело до 9 та 6 % відповідно зростання усієї кількості персоналу. Структура кадрового забезпечення Донецького національного технічного університету зображена на рис. 2.3.

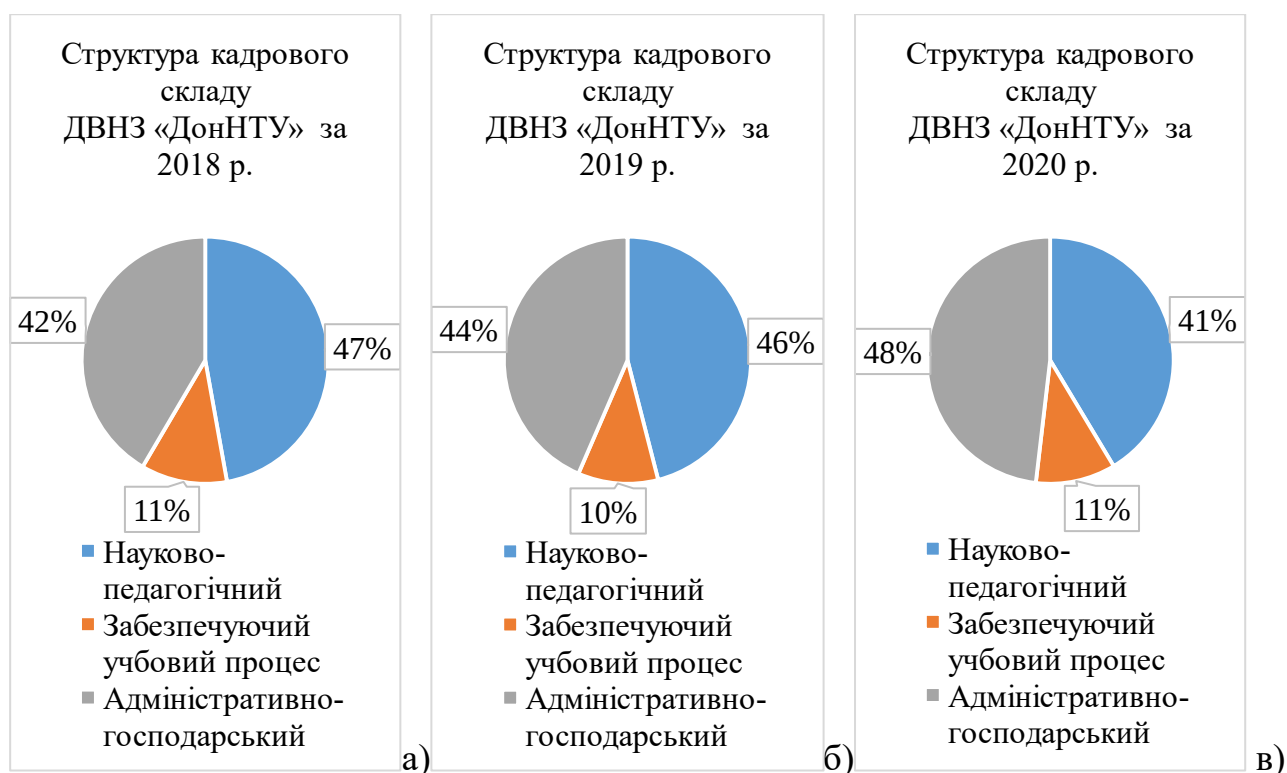


Рисунок 2.3 Структура кадрового забезпечення ДВНЗ «ДонНТУ»: а) за 2018 рік; б) за 2019 рік; в) за 2020 рік.

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [54-56].

Досліджено, що чисельність персоналу, забезпечуючого учбовий процес, майже не змінюється, динаміка зміни коливається від 10 до 11%. Проте зауважимо, що за 2018-2019 рр., частка науково-педагогічного персоналу більша за частку адміністративно-господарського, його значення зберігається на рівні 46-47%, проте у 2020 р. дана частка стала меншою на 7% відносно адміністративно-господарського персоналу, це пов'язане з тим, що у 2020 р. було ліквідовано Навчально-науковий індустріальний інститут, у зв'язку з чим кількість викладацького та адміністративного персоналу збільшилась, але деякі з викладачів, які викладали однакові дисципліни з Донецьким національним технічним університетом, перейшли до адміністративно-господарського персоналу.

Розглянемо окремо склад і структуру науково-педагогічного персоналу, а саме професорсько-викладацького складу (ПВС) за науковими ступенями та званнями (табл. 2.3).

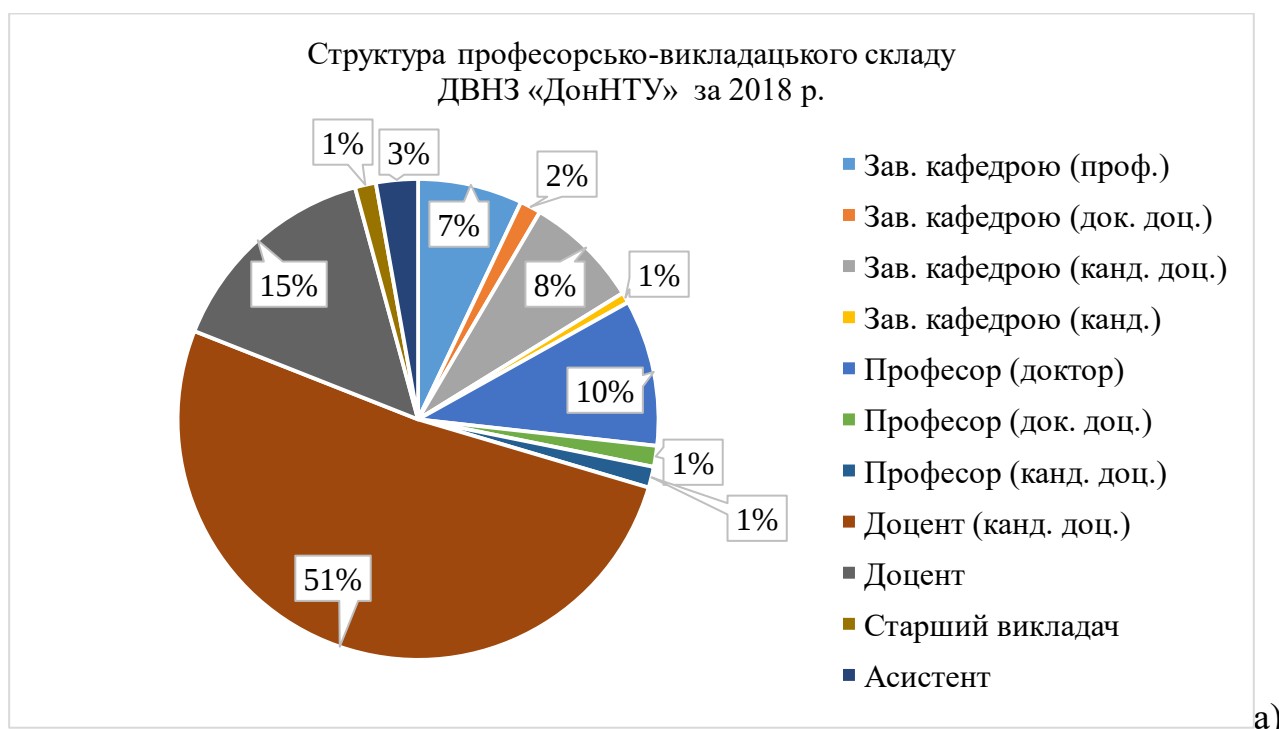
Таблиця 2.3

Склад професорсько-викладацького персоналу ДВНЗ «ДонНТУ» за 2018-2020  
рр.

| Звання/науковий ступінь/<br>посада | Кількість, ос. |         |         | Частка у загальній<br>чисельності ПВС, % |         |         |
|------------------------------------|----------------|---------|---------|------------------------------------------|---------|---------|
|                                    | 2018 р.        | 2019 р. | 2020 р. | 2018 р.                                  | 2019 р. | 2020 р. |
| Зав. Кафедрою (проф.)              | 10             | 6       | -       | 7.04                                     | 4.41    | -       |
| Зав. Кафедрою (док. Проф.)         | -              | -       | 8       | -                                        | -       | 5.30    |
| Зав. Кафедрою (док.)               | -              | -       | 4       | -                                        | -       | 2.65    |
| Зав. Кафедрою (док. Доц.)          | 2              | -       | -       | 1.41                                     | -       | -       |
| Зав. Кафедрою (канд. Доц.)         | 11             | 14      | -       | 7.75                                     | 10.29   | -       |
| Зав. Кафедрою (канд.)              | 1              | 1       | 8       | 0.70                                     | 0.74    | 5.30    |
| Професор (доктор)                  | 14             | 8       | 10      | 9.86                                     | 5.88    | 6.62    |
| Професор (док. Доц.)               | 2              | 3       | 6       | 1.41                                     | 2.21    | 3.97    |
| Професор (канд. Доц.)              | 2              | 2       | 1       | 1.41                                     | 1.47    | 0.66    |
| Доцент (канд. Доц.)                | 73             | 71      | 77      | 51.41                                    | 52.21   | 50.99   |
| Доцент (канд.)                     | -              | 2       | 2       | -                                        | 1.47    | 1.32    |
| Доцент                             | 21             | 3       | 4       | 14.79                                    | 2.21    | 2.65    |
| Старший викладач                   | 2              | 25      | 25      | 1.41                                     | 18.38   | 16.56   |
| Асистент                           | 4              | 1       | 6       | 2.82                                     | 0.74    | 3.97    |
| Загальна чисельність ПВС           | 142            | 136     | 151     | 100.00                                   | 100.00  | 100.00  |

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [54-56].

Наочніше частка кожного звання/ наукового ступеню/ посади у загальній кількості персоналу за досліджуваними роками представлена на рисунку 2.4.



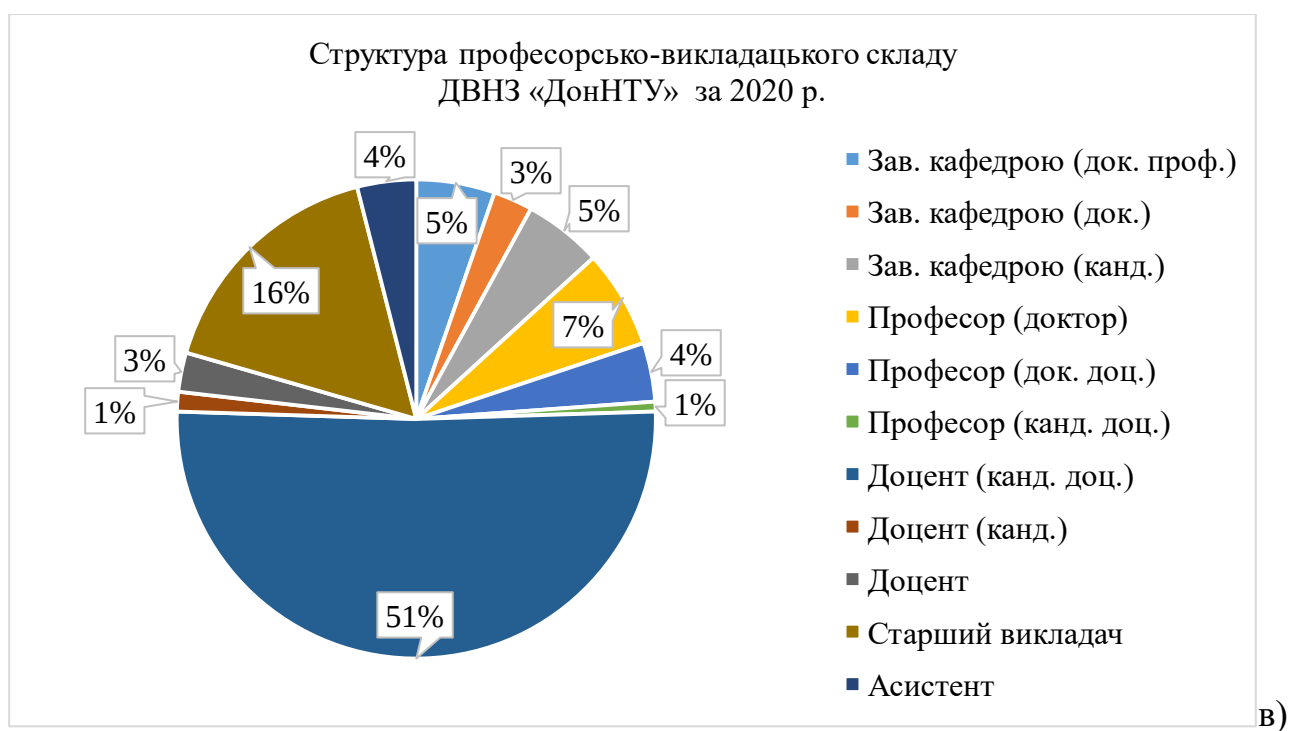
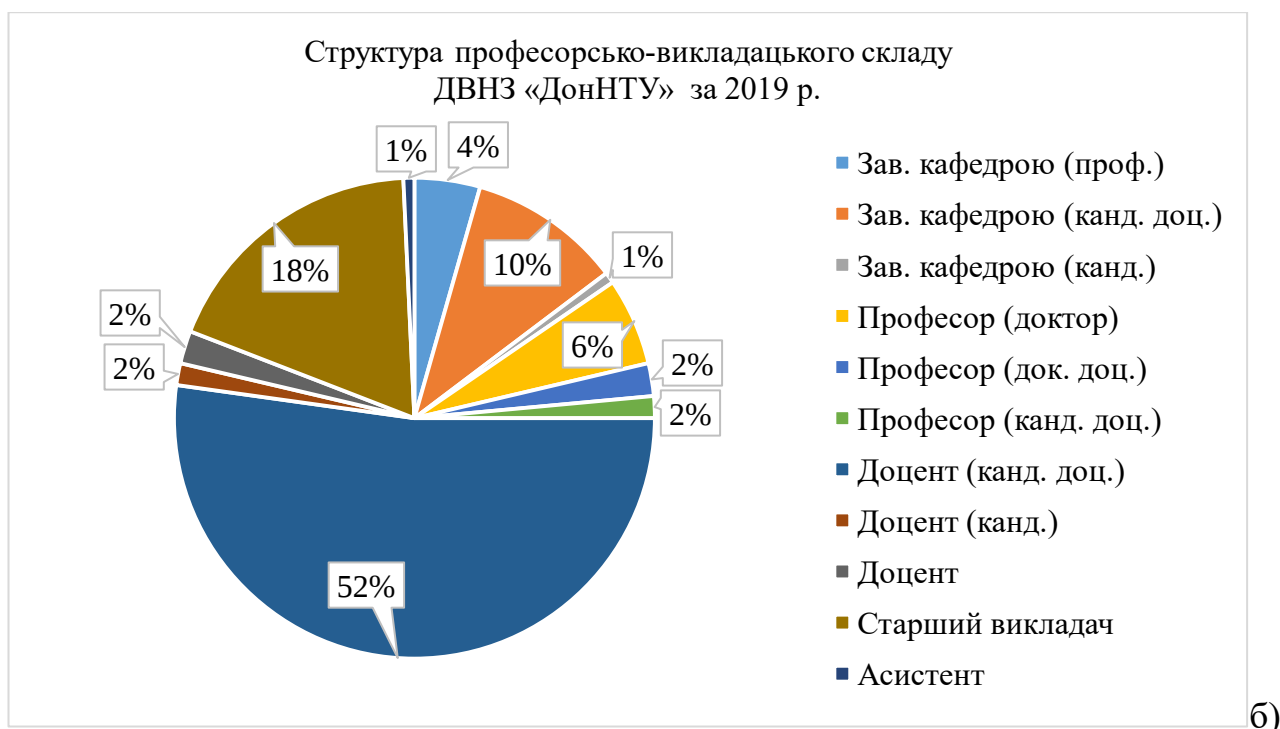


Рисунок 2.4. Структура професорсько-викладацького забезпечення  
ДВНЗ «ДонНТУ»: а) за 2018 рік; б) за 2019 рік; в) за 2020 рік.

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [54-56].

Згідно інформації табл. 2.3 та рис. 2.4 найбільшу частку (більше 50 %) у загальній кількості професорсько-викладацького складу за всіма роками займають доценти (кандидати доцента). У 2018 р. найвагомійший вплив на

загальну чисельність професорсько-викладацького складу здійснюють частки доцентів, що вже здобули дане вчене звання (15%), професорів із науковим ступенем доктор наук (10%) та завідувачів кафедр із науковим званням професор (7%). У 2019 р. найбільший вплив на загальну чисельність мало збільшення частки старших викладачів на 17% порівняно з 2018 р. також у цей період зберігається значна частка кандидатів, доцентів – 10%. У 2018 р. спостерігається наявна значна частка чисельності старших викладачів, яка, порівняно з 2019 р. зменшилася на 2%, а також професори з науковим ступенем доктор – 7%.

### **2.3. Аналіз чисельності студентів ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»**

Основною діяльністю університету є забезпечення реалізації шляху «від студента до кваліфікованого спеціаліста», тобто набір студентів, їх навчання та атестація, залучення студентів до проведення досліджень, а також їх участь у позанавчальній діяльності. Таким чином, основним критерієм оцінки операційної діяльності будь-якого університету є контингент студентів.

Чисельність студентів Донецького національного технічного університету у період дослідження за освітнім ступенем «Бакалавр» склала: 2018 р. – 1731 ос.; 2019 р. – 2201 ос.; 2020 р. – 1816 ос. За освітнім ступенем «Магістр» кількість студентів становила: 2018 р. – 2452 ос.; 2019 р. – 2849 ос.; 2020 р. – 2285 ос. Наступним етапом дослідження є визначення динаміки поточної чисельності студентів за факультетами протягом 2018-2020 рр., табл. 2.4 [51, 57, 58]. Зазначимо, що у табл. 2.4 занесено всі факультети задля порівняння загальної кількості студентів за університетом, проте не всі факультети є порівнюваними і за деякими роками чисельність студентів за ними відсутня, оскільки такі факультети та інститути, як ННПО, ННІКНТ, ННІ та МДУ підлягали реструктуризації, перейменуванню або об'єднанню згідно з історичним аспектом, що обґрунтовано у параграфі 2.1.

Таблиця 2.4

Динаміка контингенту студентів ДВНЗ «ДонНТУ» за 2018-2020 рр.

| Факультет                   | 2018 р. | 2019 р. | 2020 р. | 2019/2018  |        | 2020/2019  |        | 2020/2018  |        |
|-----------------------------|---------|---------|---------|------------|--------|------------|--------|------------|--------|
|                             |         |         |         | +/-<br>ос. | %      | +/-<br>ос. | %      | +/-<br>ос. | %      |
| Освітній ступінь «Бакалавр» |         |         |         |            |        |            |        |            |        |
| ГФ                          | 351     | 445     | 498     | 94         | 26.78  | 53         | 11.91  | 147        | 41.88  |
| ФКІТАЕР                     | 322     | 369     | 314     | 47         | 14.60  | -55        | -14.91 | -8         | -2.48  |
| ФЕМ                         | 459     | 438     | 445     | -21        | -4.58  | 7          | 1.60   | -14        | -3.05  |
| ФКНТ<br>(ННІКНТ)            | 243     | 234     | 191     | -9         | -3.70  | -43        | -18.38 | -52        | -21.40 |
| ФМЕХТ                       | 356     | 364     | 368     | 8          | 2.25   | 4          | 1.10   | 12         | 3.37   |
| ННІІ                        | -       | 351     | -       | -          | -      | -          | -      | -          | -      |
| Разом                       | 1731    | 2201    | 1816    | 470        | 27.15  | -385       | -17.49 | 85         | 4.91   |
| Освітній ступінь «Магістр»  |         |         |         |            |        |            |        |            |        |
| ГФ                          | 210     | 190     | 140     | -20        | -9.52  | -50        | -26.32 | -70        | -33.33 |
| ФКІТАЕР                     | 86      | 84      | 85      | -2         | -2.33  | 1          | 1.19   | -1         | -1.16  |
| ФЕМ                         | 196     | 144     | 107     | -52        | -26.53 | -37        | -25.69 | -89        | -45.41 |
| ФКНТ<br>(ННІКНТ)            | 62      | 27      | 27      | -35        | -56.45 | 0          | 0.00   | -35        | -56.45 |
| ФМЕХТ                       | 71      | 77      | 78      | 6          | 8.45   | 1          | 1.30   | 7          | 9.86   |
| ННІІ                        | -       | 56      | -       | -          | -      | -          | -      | -          | -      |
| ННІПО                       | -       | 70      | 32      | -          | -      | -38        | -54.29 | -          | -      |
| МДУ                         | 96      | -       | -       | -          | -      | -          | -      | -          | -      |
| Разом                       | 721     | 648     | 469     | -73        | -10.12 | -179       | -27.62 | -252       | -34.95 |
| Всього за<br>університетом  | 2452    | 2849    | 2285    | 397        | 16.19  | -564       | -19.80 | -167       | -6.81  |

Примітка. Розроблено автором на основі [51, 57, 58].

Аналізуючи структуру контингенту студентів Донецького національного технічного університету за 2018-2020 рр., зазначимо, що у 2020 р. загалом в університеті навчалось 2285 осіб, це на 7% менше, ніж у 2018 р. та на 20% менше за 2019 р., що свідчить про різке збільшення чисельності студентів у 2019 р., та зменшенні у 2020 р., це пояснюється тим, що у 2019 р. було ліквідовано відокремлений підрозділ ННІІ ДВНЗ «ДонНТУ» студентів, якого було переведено до базового університету, різке зниження чисельності обумовлене випуском атестованих спеціалістів. Наочніше зміну контингенту протягом 2018-

2020 рр. представлено на рис. 2.5 за факультетами, які є порівнюваними (не підлягали реструктуризації за досліджуваний період).

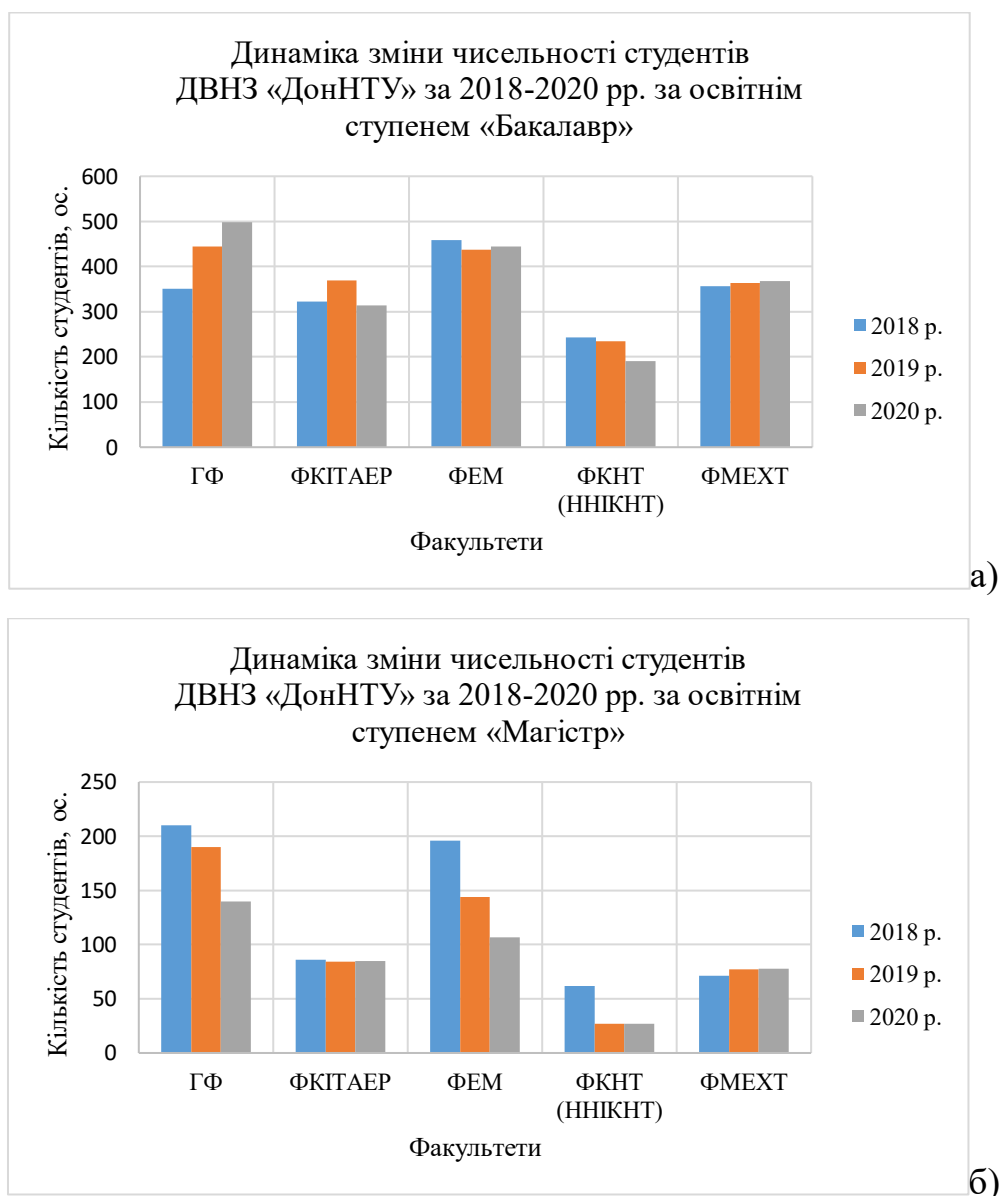


Рисунок 2.5. Динаміка зміни контингенту студентів ДВНЗ «ДонНТУ» за 2018-2020 рр.: а) за освітнім ступенем «Бакалавр»; б) за освітнім ступенем «Магістр»

Примітка. Розроблено автором на основі джерела [51, 57, 58].

Виявлено, що за освітнім ступенем «Бакалавр» постійний приріст кількості студентів спостерігається за такими факультетами як: ГФ (42%), МЕХТ (3%). Така тенденція пов'язана із збільшенням кількості вступників через

затребуваність спеціальностей у регіоні у зв'язку монополізованою гірничою сферою, а також високою кількістю виділених місць за державним замовленням. Тенденція до збільшення чисельності студентів за факультетом МЕХТ також простежується і за освітнім ступенем «Магістр» (10%). Найбільший спад чисельності за обома науковими ступенями спостерігається за факультетом КНТ («Бакалавр» - 21%, «Магістр» - 56%), це обумовлене зменшенням чисельності вступників на спеціальності цього факультету за 2019-2020 рр. та випуском наявних атестованих фахівців.

Згідно з проведеним аналізом контингенту студентів також виявлено, що за досліджуваний період за обома освітніми ступенями спостерігається найбільша кількість студентів за факультетами ГФ та ФЕМ, що пов'язане з високою кількістю вступників відносно інших факультетів за регіональними особливостями спрямованості попиту на ринку праці.

#### **2.4. Оцінка впливу ЗВО на регіональну економіку Донецької області**

Регіональна економіка являє собою науку, яка вивчає соціально-економічні явища і фактори завдяки яким формуються та розвиваються продуктивні сили регіону. Територіальне формування та розвиток продуктивних сил, як правило має регіональний, міжрегіональний та глобальний характер [59]. Реалізується та регулюється комплексний розвиток регіонів шляхом спрямованості регіональної політики на різні сфери діяльності, що потребують удосконалення або впровадження задля вирівнювання асиметрії у розвитку регіонів країни. Відповідно до цього, в Україні сферами діяльності, які є або слабо розвинутими, або їх впровадження тільки заплановане, можна вважати смарт-спеціалізацію областей та економіку знань [60], а розвиток даних сфер діяльності починається з досліджень як регіональних особливостей, ресурсів, потрібних для започаткування або переорієнтації наявних систем та альтернатив реалізації. Займатися дослідженнями можуть аналітичні центри та організації, а також ЗВО.

Розглянемо більш детально саме вплив закладів освіти на регіональну економіку. Насамперед, ЗВО, зокрема університети можуть взаємодіяти з багатьма видами підприємств, організацій, та галузей у цілому, а в результаті здійснених досліджень та створених на цій основі винаходів формувати інноваційний розвиток регіону та країни загалом. Вплив університетів на такі сфери діяльності, як бізнес, наука і політика, табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Вплив ЗВО на сфери діяльності, які формують регіональну економіку

| Сфера діяльності         | Характер впливу/взаємодії                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|--------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Наука                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Співпраця з навчальними закладами та науковими організаціями;</li> <li>- Участь та організація наукових заходів задля обміну досвідом;</li> <li>- Розробка винаходів та проведення досліджень.</li> </ul>                                                                                                                         |
| Бізнес та підприємництво | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Розвиток дуальної освіти;</li> <li>- Розширення партнерів відносно фінансування спільних проектів та досліджень;</li> <li>- Забезпечення влаштування на роботу випускників університету;</li> <li>- Сприяння розвитку підприємницьких навичок у студентів;</li> <li>- Підтримка студентських бізнес-ідей та стартапів.</li> </ul> |
| Політика                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Участь університету у політичному житті міста чи регіону задля розширення спектру взаємодії університету з іншими організаціями та залучення більшої підтримки університетської діяльності;</li> <li>- Дослідження місцевих і регіональних проблем задля спільного пошуку їх вирішення.</li> </ul>                                |

Примітка. Розроблено автором.

Найдоцільнішими рейтингами оцінки

ЗВО, критерії яких формують конкурентний освітній потенціал регіону вважаються «Топ 200 Україна» (розроблений Центром міжнародних проєктів «Євроосвіта» та міжнародною групою експертів IREG Observatory on Academic Ranking and Excellence, пріоритетом оцінки якого є показники міжнародної діяльності університетів) [61], Scopus (рейтинг на основі бази даних, розробленої видавничою компанією Elsevier за допомогою пошукової системи наукової інформації Scirus, заснований на індексі Гірша, що характеризує рівень цитування наукових статей та їх кількості) [62], Webometrics (Ranking Web of Universities, розроблений Лабораторією кіберметрики Cybermetrics Lab,

характеризує ступінь наявності веб-матеріалу та його цитат у контексті конкретного вищого навчального закладу) [63].

Порівняємо за вищеперерахованими рейтингами університети Донецької області та виявимо потенційних конкурентів Донецького національного технічного університету за участю у розвитку регіону (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Порівняння рейтингових позицій ДВНЗ «ДонНТУ» з університетами Донецької області за 2018-2020 рр.

| Університет                                               | Місце за рейтингом, од. |         |         | Співвідношення рейтингових позицій ДВНЗ «ДонНТУ» з рейтингами інших ЗВО у Донецькому регіоні, од. |         |         |
|-----------------------------------------------------------|-------------------------|---------|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|---------|
|                                                           | 2018 р.                 | 2019 р. | 2020 р. | 2018 р.                                                                                           | 2019 р. | 2020 р. |
| 1                                                         | 2                       | 3       | 4       | 5                                                                                                 | 6       | 7       |
| Топ 200 Україна                                           |                         |         |         |                                                                                                   |         |         |
| Донбаська державна машинобудівна академія                 | 70                      | 83      | 91      | -36↓                                                                                              | -11↓    | -54↓    |
| Донбаський державний педагогічний університет             | 167                     | 167     | 164     | -133↓                                                                                             | -95↓    | -127↓   |
| Донбаська національна академія будівництва та архітектури | 172                     | 182     | 139     | -138↓                                                                                             | -110↓   | -102↓   |
| Донецький державний університет управління                | 114                     | 163     | 128     | -80↓                                                                                              | -91↓    | -91↓    |
| Донецький національний медичний університет               | 96                      | 67      | 78      | -62↓                                                                                              | 5↑      | -41↓    |
| Донецький національний технічний університет              | 34                      | 72      | 37      | -                                                                                                 | -       | -       |
| Маріупольський державний університет                      | 110                     | 106     | 111     | -76↓                                                                                              | -34↓    | -74↓    |
| Приазовський державний технічний університет              | 76                      | 79      | 63      | -42↓                                                                                              | -7↓     | -26↓    |
| Scopus                                                    |                         |         |         |                                                                                                   |         |         |
| Донбаська державна машинобудівна академія                 | 33                      | 36      | 45      | -9↓                                                                                               | -9↓     | -18↓    |
| Донбаський державний педагогічний університет             | 115                     | 127     | 124     | -91↓                                                                                              | -100↓   | -97↓    |
| Донбаська національна академія будівництва та архітектури | 69                      | 79      | 71      | -45↓                                                                                              | -52↓    | -44↓    |

Продовження таблиці 2.6

| 1                                                         | 2   | 3   | 4   | 5     | 6     | 7     |
|-----------------------------------------------------------|-----|-----|-----|-------|-------|-------|
| Донецький державний університет управління                | 89  | 76  | 84  | -65↓  | -49↓  | -57↓  |
| Донецький національний медичний університет               | 7   | 7   | 7   | 17↑   | 20↑   | 20↑   |
| Донецький національний технічний університет              | 24  | 27  | 27  | -     | -     | -     |
| Маріупольський державний університет                      | 140 | 137 | 153 | -116↓ | -110↓ | -126↓ |
| Приазовський державний технічний університет              | 59  | 61  | 55  | -35↓  | -34↓  | -28↓  |
| Webometrics                                               |     |     |     |       |       |       |
| Донбаська державна машинобудівна академія                 | 35  | 42  | 84  | -2↓   | -10↓  | -60↓  |
| Донбаський державний педагогічний університет             | 209 | 209 | 197 | -176↓ | -177↓ | -173↓ |
| Донбаська національна академія будівництва та архітектури | 177 | 191 | 191 | -144↓ | -159↓ | -167↓ |
| Донецький державний університет управління                | 18  | 154 | 148 | 15↑   | -122↓ | -124↓ |
| Донецький національний медичний університет               | 52  | 304 | 136 | -19↓  | -272↓ | -112↓ |
| Донецький національний технічний університет              | 33  | 32  | 24  | -     | -     | -     |
| Маріупольський державний університет                      | 192 | 114 | 99  | -159↓ | -82↓  | -75↓  |
| Приазовський державний технічний університет              | 100 | 102 | 65  | -67↓  | -70↓  | -41↓  |

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [61-63].

Аналізуючи дані табл. 2.6, можна засвідчити, що за рейтингом «Топ 200 Україна» та Webometrics ДВНЗ «ДонНТУ» займає найвищі позиції серед університетів Донецької області. Проте за рейтингом Scopus його основним потенційним конкурентом з 2018 по 2020 рр. виступає Донецький національний медичний університет, розрив між ними за досліджуваний період коливається від 17 до 20 рейтингових позицій.

Розглянемо рейтингові позиції ДВНЗ «ДонНТУ» у цих рейтингах, а також їх динаміку за роками, яка представлена у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

## Аналіз рейтингів ДВНЗ «ДонНТУ» протягом 2018-2020 рр.

| Назва рейтингу  | Рейтингові позиції |               |               |
|-----------------|--------------------|---------------|---------------|
|                 | 2018 р.            | 2019 р.       | 2020 р.       |
| 1               | 2                  | 3             | 4             |
| Топ 200 Україна | 34                 | 72            | 37            |
| Scopus          | 24                 | 27            | 27            |
| Webometrics     | 33                 | 32            | 24            |
|                 | Динаміка, од.      |               |               |
|                 | 2019/2018 рр.      | 2020/2019 рр. | 2020/2018 рр. |
| Топ 200 Україна | 38↓                | -35↑          | 3↓            |
| Scopus          | 3↓                 | 0 const       | 3↓            |
| Webometrics     | -1↑                | -8↑           | -9↑           |
|                 | Динаміка, %        |               |               |
|                 | 2019/2018 рр.      | 2020/2019 рр. | 2020/2018 рр. |
| Топ 200 Україна | 111.76↓            | -48.61↑       | 8.82↓         |
| Scopus          | 12.50↓             | 0 const       | 12.50↓        |
| Webometrics     | -3.03↑             | -25.00↑       | -27.27↑       |

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [61-63].

Виходячи з аналізу динаміки рейтингових значень ДВНЗ «ДонНТУ» за 2018-2020 рр. можна сказати, що значні коливання показників діяльності університету відбувалися у 2019 році, де рейтинг університету значно зменшився за всіма рейтингами, окрім Webometrics, за яким значення навпаки підвищилося на одну позицію. Найбільш опустилося значення за рейтингом «Топ 200 Україна», а саме на 38 одиниць (на 112 % порівняно з 2018 роком), дана тенденція свідчить про те, що у даному році відбулося скорочення міжнародної активності університету. Якщо порівнювати рейтингові позиції 2020 року з 2018 роком, то за всіма рейтингами окрім Webometrics спостерігається зниження (у «Топ 200 Україна» - на 9%, Scopus – 13 %), така тенденція свідчить про зменшення міжнародної активності університету та цитувань. Проте, за Webometrics рейтинг ДВНЗ «ДонНТУ» поступово збільшується, а саме у 2020 році його позиції у рейтингу піднялись на 27% порівняно з 2018 роком. Дана ситуація пов'язана насамперед з охопленням пандемією Covid-19 України у березні 2020 р. Наочніше тенденції зміни рейтингових позицій наведені на рисунку 2.6.

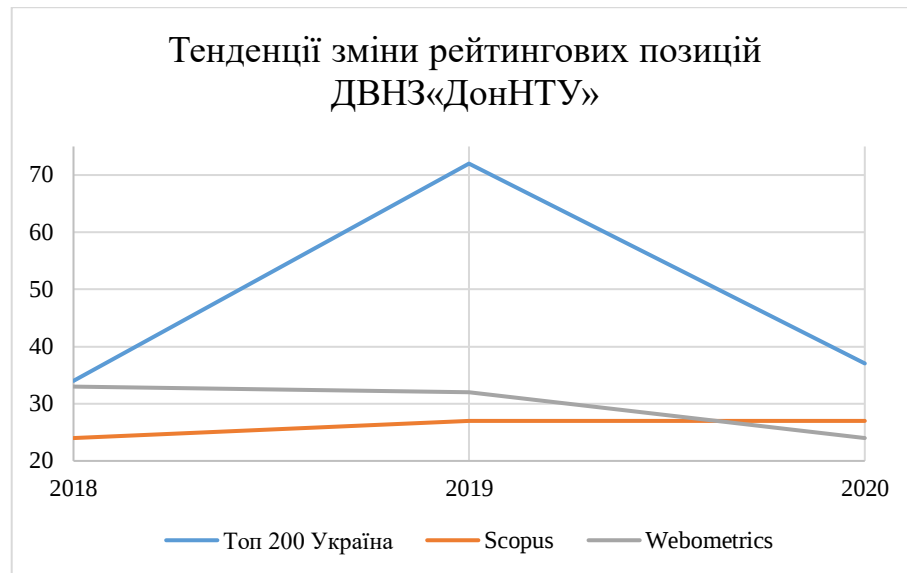


Рисунок 2.6. Тенденції зміни рейтингів ДВНЗ «ДонНТУ» за 2018-2020 рр.

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [61-63].

Досліджено, що найвищі позиції ДВНЗ «ДонНТУ» спостерігаються у Scopus та Webometrics, що свідчить про пріоритетність діяльності університету у публікуванні статей, як у друкованих виданнях, так і у мережі Інтернет, також продовжує розвиватись міжнародна діяльність університету.

Університети маючи ідею винаходу подають заявки на патенти, тому інноваційність університету оцінюється кількістю отриманих патентів. Згідно дослідження у колективній монографії Єгорова І.Ю., Бажал Ю.М., Хаустова В.К. та Черненко С.М., які досліджували рейтинги найбільш інноваційних університетів за країнами було виявлено, що Україна займає найнижчі рейтингові позиції серед досліджуваних країн (Німеччина, Велика Британія, Франція, Нідерланди, Бельгія, Іспанія, Швейцарія, Італія, Данія, Норвегія, Австрія, Ірландія, Польща), оскільки університети нашої країни не направлені на отримання патентів базового типу (концептуально нові винаходи, що є відкриттями характеризуючи науково-технічний прогрес), які саме формують інноваційні технології, а також в Україні станом на 2019 р. найменша загальна кількість патентів – 102, що свідчить про низьку інноваційну спрямованість України, що потребує розвитку та підвищення ролі університетів у формуванні розумної спеціалізації не тільки регіонів, а й країни загалом [64].

Дослідимо тенденції зміни показників наукової діяльності ДВНЗ «ДонНТУ», як обраної бази практики. До оцінки наукової діяльності університету входять показники патентно-ліцензійної діяльності (кількість отриманих патентів на винаходи та корисні моделі), наукових видань (кількість опублікованих книжкових та періодичних видання), проведених конференцій, студентської науки (кількість нагород, отриманих студентами за участь у наукових заходах). Згідно рисунку 2.7 найбільші зміни показників наукової діяльності припадають на 2020 рік. У цьому році спостерігається, як найбільший приріст за усіма видами наукової діяльності, проте і найбільший спад, за таким критерієм оцінки, як студентські досягнення.



Рисунок 2.7. Тенденції зміни показників наукової діяльності ДВНЗ «ДонНТУ» за 2018-2020 рр.

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [51, 57, 58].

Детальніше динаміка та кількісна характеристика наукової діяльності ДВНЗ «ДонНТУ» представлена у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка зміни показників наукової діяльності ДВНЗ «ДонНТУ»  
за 2018-2020 рр.

| Вид наукової діяльності        | 2018 р. | 2019 р. | 2020 р. | 2019/2018 |        | 2020/2019 |        | 2020/2018 |         |
|--------------------------------|---------|---------|---------|-----------|--------|-----------|--------|-----------|---------|
|                                |         |         |         | +/-       | %      | +/-       | %      | +/-       | %       |
| Патентно-ліцензійна діяльність | 2       | 6       | 22      | 4         | 200.00 | 16        | 266.67 | 20        | 1000.00 |
| Наукові видання                | 8       | 9       | 12      | 1         | 12.50  | 3         | 33.33  | 4         | 50.00   |
| Конференції                    | 9       | 8       | 8       | -1        | -11.11 | 0         | 0.00   | -1        | -11.11  |
| Студентські досягнення         | 17      | 15      | 12      | -2        | -11.76 | -3        | -20.00 | -5        | -29.41  |

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [51, 57, 58].

Виходячи з розрахованих даних, наданих у таблиці 2.8, патентно-ліцензійна діяльність, у порівнянні з 2018 р. зросла у десять разів, що свідчить про збільшення кількості патентів виданих дослідникам за їх винаходи або корисні моделі. Значний приріст також спостерігається за науковими виданнями, їх кількість у 2020 р. зросла 50%, що підтверджується ростом рейтингових позицій у Scopus, що свідчить про наявне оновлення навчального матеріалу. На основі аналізу кількості проведених конференцій, можна зробити висновок, що їх кількість майже не змінюється починаючи з 2019 р., тобто в університеті проводиться приблизно однакова кількість конференцій щороку, а саме: 1 регіональна, 2-3 міжнародних та 5-6 всеукраїнських. Проте, поступовий спад спостерігається за показником студентських досягнень, оскільки за досліджуваний період зменшення кількості отриманих нагород студентами коливається від 20 до 30%, це свідчить про недостатній рівень стимулювання студентів до участі у наукових заходах.

## Висновок до розділу 2.

У результаті дослідження встановлено, що основною діяльністю ЗВО є навчання, підготовка, атестація та перекваліфікація кадрів. При цьому, встановлено, що стейкхолдерами ЗВО є абітурієнти; партнери (місцеві та міжнародні організації, підприємства, університети); органи влади, яким підпорядковується уся система освіти України, та які контролюють діяльність навчальних закладів.

Визначено, що основними стратегічними пріоритетами розвитку ДВНЗ «ДонНТУ», передбаченими його стратегією можна виділити: збільшення кількості студентів університету; облаштування середовища для комфортного навчання; розширення спектру взаємодії університету з національними та міжнародними організаціями задля забезпечення більшої академічної мобільності студентів; підтримки розвитку бізнес-ідей у студентів; впровадження інноваційних методів навчання та модернізація приміщень університету, які використовуються у науково-дослідницькій діяльності. Проте, існують аспекти діяльності, які потребують вдосконалення: сприяння залученню студентів до наукової діяльності; подальший розвиток дуальної освіти; розширення кількості проєктів з місцевими підприємствами та бізнесом задля спільного пошуку інновацій у сферах діяльності актуальних у Донецькому регіоні та їх розвитку.

Встановлено, що роботу університету забезпечують науково-педагогічний та адміністративно-господарський персонал. За 2018-2020 рр. частка науково-педагогічного персоналу зменшилась порівняно з адміністративно-господарським, що пов'язане з ліквідацією Навчально-наукового індустріального інституту і переводом працівників до базового університету. У структурі професорсько-викладацького персоналу переважає частка кандидатів доцентів та доцентів з вже отриманим науковим званням доцента, старших викладачів та професорів з науковим ступенем доктор наук.

Обґрунтовано, що найголовнішим показником операційної діяльності ДВНЗ «ДонНТУ» виступає контингент студентів. Найбільша чисельність

студентів спостерігається на Гірничому факультеті й Факультеті економіки та менеджменту, що обумовлене у першу чергу попитом на спеціальності цих факультетів на регіональному ринку праці.

Освітній потенціал регіону оцінюється в залежності від значень конкретних рейтингів та показників, які використовуються при їх формуванні. Основними рейтингами, які оцінюють діяльність університетів є «Топ 200 Україна» (загальний рейтинг показників з акцентом на міжнародну діяльність), Scopus (кількість наукових видань та цитувань), Webometrics (рейтинг появи університету в Інтернет-просторі). Відповідно до цих рейтингів, ДВНЗ «ДонНТУ» є лідером серед університетів за міжнародною діяльністю та науковою Інтернет-діяльністю, проте за кількістю цитувань основним потенційним конкурентом є Донецький національний медичний університет. Позиції рейтингів діяльності ДВНЗ «ДонНТУ» свідчать, що університет поступово розвиває науково-публіцистичну діяльність в Інтернеті і друкованих виданнях.

Обґрунтовано, що університети мають взаємозв'язок з усіма ключовими сферами діяльності, які беруть участь у функціонуванні регіональної економіки, а саме з наукою, бізнесом і підприємствами та політикою, тому саме університети є основними дослідницькими центрами задля розробки та впровадження інновацій у всіх галузях економіки регіону або країни. Реалізується шляхом розвитку наукової діяльності та залучення викладачів і студентів до патентно-ліцензійної діяльності. Порівняно з іншими країнами Україна займає найменші рейтингові позиції за кількістю патентів, що свідчить про низьку інноваційну спрямованість. Динаміка патентної діяльності ДВНЗ «ДонНТУ» характеризується стрімким зростанням кількості патентів, отже, за умови підвищення ролі університетів у формуванні смарт-спеціалізації регіону та країни, збільшення рівня їх підтримки, ситуація з інновативністю регіону або країни може покращуватися, що прискорить розвиток економіки, як на місцевому або регіональному, так і на національному рівні.

## РОЗДІЛ 3

### ПРІОРИТЕТИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ МІСЦІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

#### 3.1. Розробка кореляційно-регресійної моделі залежності валового регіонального продукту Донецької області від основних показників соціалізації закладів вищої освіти у регіональній економіці

Дослідимо показники соціалізації закладів вищої освіти, такі як чисельність випускників та видатки на вищу освіту у Донецькій області з метою виявлення впливу даних показників на зміну валового регіонального продукту (далі – ВРП). Вибір саме цих показників обумовлений їх корисним ефектом для населення у майбутньому, а саме: чисельність випускників збільшує кількість робочої сили регіону та країни, а видатки на вищу освіту збільшують можливість проведення більшої кількості досліджень та розробок, а також підготовки більшої кількості кваліфікованих кадрів.

Побудуємо кореляційно-регресійну модель залежності ВРП Донецького регіону від чисельності випускників та видатків на освіту за 2018-2020 рр., дані яких представлені у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Вихідні дані для побудови кореляційно-регресійної моделі залежності ВРП від показників соціалізації вищої освіти у Донецькій області за 2018-2020 рр.

| Рік  | ВРП, млн. грн | Чисельність випускників вищих навчальних закладів, осіб. | Фінансування вищої освіти, млн. грн |
|------|---------------|----------------------------------------------------------|-------------------------------------|
| 2018 | 165932,00     | 5872,00                                                  | 551,46                              |
| 2019 | 192161,00     | 6,14                                                     | 637,34                              |
| 2020 | 204893,00     | 9049,00                                                  | 682,05                              |

Примітка. Розроблено автором на основі [66,67].

У дослідженні задля побудови кореляційно-регресійної моделі залежності ВРП від визначених показників, використаємо програму Microsoft Excel. Таким чином, побудовано кореляційну матрицю на основі використання операції: Аналіз – Аналіз даних – Кореляція, табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Кореляційна матриця залежності ВРП від показників соціалізації закладів вищої освіти у Донецькому регіоні

|                                     | ВРП, млн. грн | Чисельність випускників ЗВО, осіб. | Фінансування вищої освіти, млн. грн |
|-------------------------------------|---------------|------------------------------------|-------------------------------------|
| ВРП, млн. грн                       | 1             |                                    |                                     |
| Чисельність випускників ЗВО, осіб.  | 0,799351069   | 1                                  |                                     |
| Фінансування вищої освіти, млн. грн | 0,999849361   | 0,80965969                         | 1                                   |

Примітка. Розроблено автором.

На основі аналізу кореляційної матриці, визначено, що показники напряду пов'язані між собою, оскільки мають високий кореляційний зв'язок (усі значення є позитивні та наближені до 1).

Наступним етапом дослідження є здійснення регресійного аналізу. При випадку регресантом (Y) буде виступати ВРП Донецької області, а регресами – чисельність випускників ЗВО по регіону ( $x_1$ ); фінансування вищої освіти по регіону ( $x_2$ ). Для цього у програмі Microsoft Excel виконаємо операцію: Аналіз – Аналіз даних – Регресія, табл. 3.3. Аналізуючи регресійну статистику, сформуємо висновки:

1. Стандартна помилка дорівнює 0, з цього можна свідчити, що розсіювання значень Y відносно лінії функцій регресії дорівнює 0;
2. Оскільки R-квадрат дорівнює 0,98 зробимо висновок, що значення Y відповідає рівнянню регресії;
3. Значення F (408,6) відповідає значимості регресії;
4. Отже, рівняння регресії має вигляд (формула 3.1):

$$Y = 1109,69 - 0,33 \cdot X_1 + 306,46 \cdot X_2, \quad (3.1)$$

де  $Y$  – ВРП Донецької області, млн. грн.;

$X_1$  – кількість випускників вищих навчальних закладів, осіб;

$X_2$  – фінансування вищої освіти млн. грн..

Таблиця 3.3

Регресійна статистика за показниками соціалізації ЗВО Донецької області

| Регресійна статистика |          |
|-----------------------|----------|
| Показник              | Значення |
| Множинний R           | 0,98     |
| R-квадрат             | 0,98     |
| Нормований R-квадрат  | 65535    |
| Стандартна помилка    | 0        |
| Спостереження         | 3        |

Примітка. Розроблено автором.

Одночасно з регресійним аналізом програма також виводить дисперсійний аналіз, значення якого також використані при побудові рівняння регресії, табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Дисперсійний аналіз показників соціалізації ЗВО Донецької області

|          | df | SS        | MS        | F     | Значимість F |
|----------|----|-----------|-----------|-------|--------------|
| Регресія | 2  | 789341262 | 394670631 | 408,6 | 0,05         |
| Залишок  | 0  | 0         | 65535     |       |              |
| Усього   | 2  | 789341262 |           |       |              |

Примітка. Розроблено автором.

Наступним етапом зробимо оцінку якості побудованої моделі та відобразимо залишки по регресійному аналізу, табл. 3.5 і табл. 3.6.

Таблиця 3.5

Дані регресійного аналізу за показниками соціалізації ЗВО у Донецькій області

| Статистика Стьюдента та Фішера                 |             |                    |              |              |
|------------------------------------------------|-------------|--------------------|--------------|--------------|
|                                                | Коефіцієнти | Стандартна помилка | t-статистика | P-Значення   |
| Y- пересічення                                 | 1109,693183 | 0                  | 65535        | 0,32         |
| X <sub>1</sub>                                 | -0,33348932 | 0                  | 65535        | 0,29         |
| X <sub>2</sub>                                 | 306,459113  | 0                  | 65535        | 0,31         |
| Значення регресійного аналізу за коефіцієнтами |             |                    |              |              |
|                                                | Нижні 95%   | Верхні 95%         | Нижні 95,0%  | Верхні 95,0% |
| Y- пересічення                                 | 1109,693183 | 1109,693183        | 1109,693183  | 1109,693183  |
| X <sub>1</sub>                                 | -0,33348932 | -0,33348932        | -0,33348932  | -0,33348932  |
| X <sub>2</sub>                                 | 306,459113  | 306,459113         | 306,459113   | 306,459113   |

Примітка. Розроблено автором.

Таблиця 3.6

Залишки по даним регресійного аналізу показників соціалізації вищої освіти у Донецькому регіоні

| Спостереження | Передбачене Y | Залишки | Стандартні залишки |
|---------------|---------------|---------|--------------------|
| 1             | 165932        | 0       | 65535              |
| 2             | 192161        | 0       | 65535              |
| 3             | 204893        | 0       | 65535              |

Примітка. Розроблено автором.

Отже, на основі кореляційно-регресійного аналізу зробимо наступні висновки:

1. При збільшенні чисельності випускників ЗВО на одну особу – сума ВРП у грошовому вираженні зменшиться на 333489,32 грн.

2. При збільшенні видатків на фінансування вищої освіти у регіоні – сума ВРП у грошовому вираженні збільшиться на 306459113 грн.

Проведемо трендовий прогноз кожного з показників соціалізації закладів вищої освіти, задля отримання прогнозних їх значень. Побудуємо лінію тренду за даними чисельності випускників ЗВО у Донецькій області, рис. 3.1.

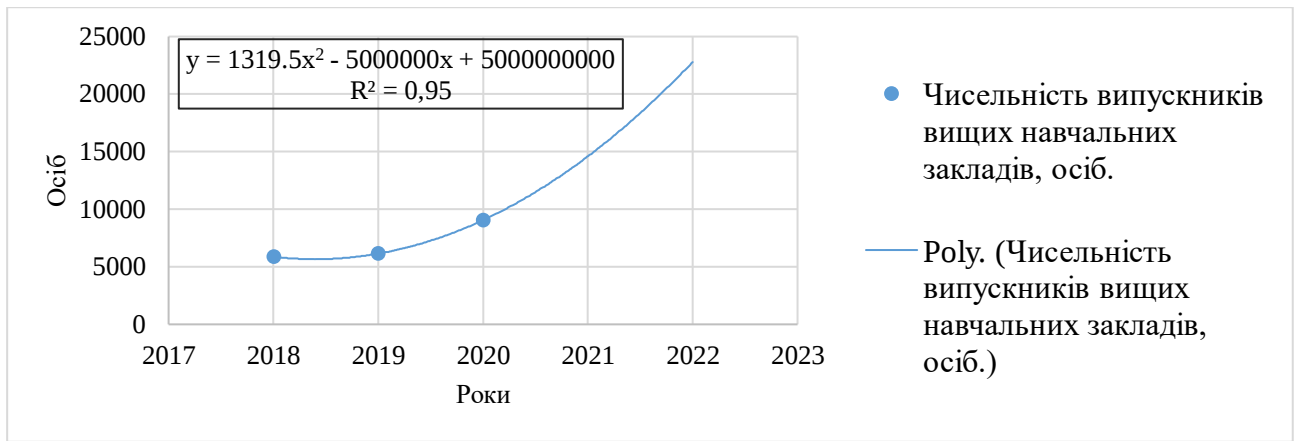


Рисунок 3.1. Динаміка чисельності випускників ЗВО за 2018-2020 рр. та прогноз на 2021-2022 рр.

Примітка. Розроблено автором.

Для побудови лінії тренду використовуємо поліноміальну функцію, виставляємо прогноз на дві точки та виводимо на графік рівняння і величину достовірності апроксимації. Для цього виконаємо операцію у програмі Microsoft Excel: Лінія тренду – Поліноміальна – Показувати рівняння на діаграмі – Помістити на діаграму величину достовірності апроксимації ( $R^2$ ). Аналізуючи виведений на графік коефіцієнт детермінації, можна свідчити, що модель є адекватною, оскільки її значення є рівним одиниці, що означає збільшення чисельності випускників.

З математичного аспекту це дійсно так, проте слід зауважити, що кореляційно-регресійна модель не враховує зовнішніх факторів, що може іноді протирічити економічним законам. Отже, розглянемо економічний зміст даної моделі відносно показника чисельності випускників ЗВО по Донецькому регіону. Для цього наведемо у таблиці 3.7 значення показників чисельності населення та безробітних за досліджувані 2018-2020 рр.

Встановлено, що загальна чисельність населення та безробітного населення має тенденцію до скорочення. Проте, якщо для показника безробіття це є позитивною тенденцією, то зменшення загальної чисельності населення веде за собою скорочення чисельності випускників закладів освіти, що протирічить

побудованій кореляційно-регресійній моделі, оскільки вона свідчить про збільшення значення цього показника.

Таблиця 3.7

Аналіз динаміки чисельності наявного та безробітного населення по Україні протягом 2018-2020 рр.

| Рік       | Чисельність населення, осіб | Чисельність безробітних, осіб |
|-----------|-----------------------------|-------------------------------|
| 2018      | 42122657                    | 1712800                       |
| 2019      | 41879904                    | 1645800                       |
| 2020      | 41554836                    | 1548900                       |
| Динаміка  |                             |                               |
| 2019/2018 | -242753↓                    | -67000↓                       |
| 2020/2019 | -325068↓                    | -96900↓                       |
| 2020/2018 | -567821↓                    | -163900↓                      |

Примітка. Розроблено автором на основі джерела [65].

Збільшення випускників ЗВО з одночасним зменшенням обсягу ВРП, насамперед, пов'язано з нестачею робочих місць. У Донецькому регіоні дуже монополізовані за специфікою діяльності міста (Мирноград, Покровськ, Селидово, Добропілля), основною специфікацією цих міст є добуток вугілля, тому на ринку праці попитом користуються спеціальності, затребувані для обслуговування шахт, проте люди з відмінною за фахом спеціалізацією мають труднощі з пошуком роботи, оскільки з кожним роком випускаються студенти, а кількість робочих місць майже не змінюється, особливо у віддалених від центру регіону містах. Така ситуація, як правило, призводить до неефективності ринку праці, що посилює необхідність активізації розвитку малого та середнього бізнесу задля створення нових робочих місць, здійснення диверсифікації економіки регіону.

Наступним етапом трендовий прогноз фінансування вищої освіти у Донецькому регіоні, рис. 3.2.

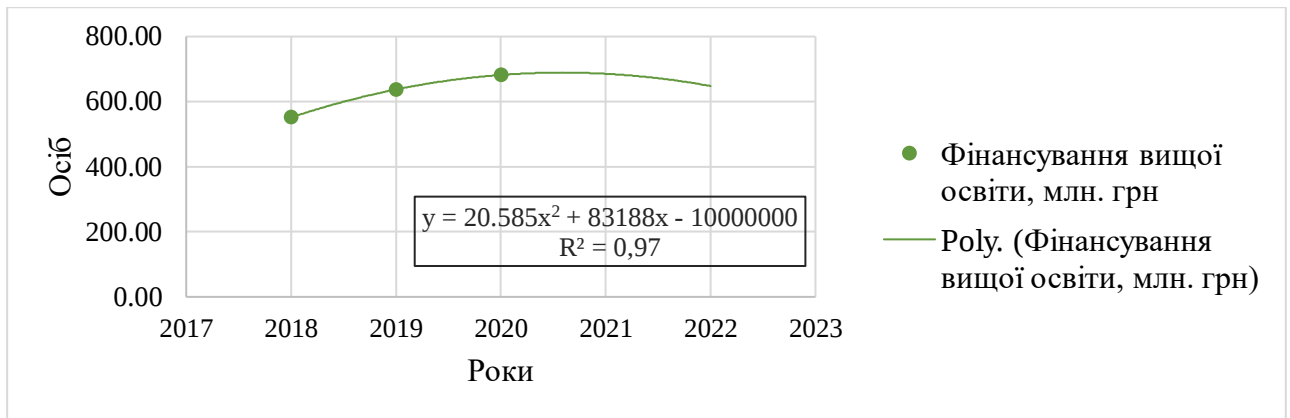


Рисунок 3.2. Динаміка обсягів фінансування ЗВО в Донецькій області протягом 2018-2020 рр. та прогноз на 2021-2022 рр.

Примітка. Розроблено автором.

Аналізуючи представлену на рисунку 3.2 достовірність апроксимації, слід зауважити, що модель є адекватною, оскільки значення ( $R^2$ ) наближене до одиниці. Розглядаючи лінію тренда та виведене на графік рівняння можна помітити збільшення ВРП одночасно із сумою фінансування вищої освіти в Донецькій області. Така тенденція також підтверджується й економічно, оскільки свідчить про наявний розвиток вищої освіти у регіоні, підтримку вищої освіти зі сторони органів влади.

Оскільки показник фінансування вищої освіти є доцільним, то доцільно зробити аналіз його впливу на ВРП. Розрахуємо коефіцієнт еластичності ( $E_i$ ), задля того, щоб знайти на яку суму збільшиться ВРП, якщо фінансування вищої освіти у регіоні збільшиться на 1% (формула 3.1).

$$E_i = a_i \cdot \frac{\bar{x}_i}{\bar{Y}}, \quad (3.1)$$

де  $a_i$  – відповідні коефіцієнти, отриманні у розрахунку регресії;

$\bar{x}_i$  – середнє значення фактору;

$\bar{Y}$  – середнє значення залежного показника.

Окрім цього, розрахуємо також бета коефіцієнт ( $\beta_i$ ), задля виявлення на яку величину середнього квадратичного відхилення, зміниться ВРП зі зміною фінансування вищої освіти на своє значення середнього квадратичного відхилення без фіксування незалежних показників:

$$\beta_i = a_i \cdot \frac{S_{x_i}}{S_y}, \quad (3.2)$$

$S_{x_i}$  – середнє квадратичне відхилення фактору;

$S_y$  – середнє квадратичне відхилення залежного показника.

Для розрахунку бета коефіцієнту необхідно розрахувати:

1. Середнє квадратичне відхилення фактору за формулою 3.3.

$$S_{x_i} = \sqrt{\frac{\sum (x_i - \bar{x})^2}{n-1}}, \quad (3.3)$$

де  $x_i$  – значення фактору;

$n$  – кількість спостережень у моделі.

2. Середнє квадратичне відхилення залежного показника за формулою 3.4.

$$S_y = \sqrt{\frac{\sum (y_i - \bar{y})^2}{n-1}}, \quad (3.4)$$

де  $y_i$  – значення залежного показника.

Для здійснення розрахунку показників еластичності та бета коефіцієнту, проведемо допоміжні розрахунки значень їх складових, отримані результати наведені у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

#### Допоміжні розрахунки

| № з/п            | Y         | X <sub>2</sub> | Y <sub>i</sub> -Y <sub>ср.</sub> | (Y <sub>i</sub> – Y <sub>ср.</sub> ) <sup>2</sup> | (X <sub>2</sub> – X <sub>ср.</sub> ) <sup>2</sup> |
|------------------|-----------|----------------|----------------------------------|---------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
| 1                | 165932,00 | 551,46         | -21730,00                        | 472192900,00                                      | 304108,13                                         |
| 2                | 192161,00 | 637,34         | 4499,00                          | 20241001,00                                       | 406202,28                                         |
| 3                | 204893,00 | 682,05         | 17231,00                         | 296907361,00                                      | 465192,20                                         |
| Середнє значення | 187662,00 | 623,62         | 0,00                             | 263113754,00                                      | 391834,20                                         |
| Сума             | -         | -              | 0,00                             | 789341262,00                                      | 1175502,61                                        |

Примітка. Розроблено автором.

Проведення розрахунків для регресійної моделі наведене у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Розрахунок значень коефіцієнта еластичності  $E_i$  і  $\beta$ -коефіцієнта регресійної моделі

| Коефіцієнт                        | Розрахунок                                                                                         |
|-----------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Коефіцієнт еластичності для $X_2$ | $E_2 = 306.459113 \cdot \frac{623.62}{187662} = 1.018.$                                            |
| Середнє квадратичне відхилення    | $S_y = \sqrt{\frac{263113754}{2}} = 11556877;$<br>$S_{x_2} = \sqrt{\frac{391834.20}{2}} = 195917.$ |
| $\beta$ -коефіцієнт для $X_2$     | $\beta_2 = 306.459113 \cdot \frac{195917}{11556877} = 0,456385.$                                   |

Примітка. Розроблено автором.

Аналізуючи результати значень коефіцієнта еластичності  $E_i$  і бета коефіцієнта можна зробити висновки:

1. При зміні суми видатків на фінансування вищої освіти на 1%, обсяг ВРП збільшиться на 1,018 млн. грн.
2. При збільшенні видатків на фінансування вищої освіти на 0,456385 грн., обсяг ВРП збільшиться на:  $0,456385 \cdot 2 = 0,91277$  млн. грн..

### 3.2 Рекомендації щодо посилення знаннєвих потужностей ДВНЗ «ДонНТУ»

При розробці рекомендацій щодо посилення знаннєвих потужностей ДВНЗ «ДонНТУ» треба враховувати, що університет є переміщеним з м. Донецьку до м. Покровськ з 2014 р. Протягом періоду функціонування університету після переміщення з окупованої частини території України спостерігається тенденція трансформації його структурних підрозділів. Отже, зробимо порівняння наявності окремих структурних одиниць університету до 2014 р. та після 7 років евакуації – 2021 р., табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Порівняння структурних одиниць Донецького національного технічного  
університету до та після евакуації у 2014 році

| Структурна<br>одиниця | До 2014                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | 2021                                                                                                                                                                                                          | Зміна                                                  |
|-----------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|
| 1                     | 2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 3                                                                                                                                                                                                             | 4                                                      |
| Інститути             | 1. Інститут гірництва та геології<br>2. Інститут «Вища школа економіки та менеджменту»<br>3. Інститут післядипломної освіти<br>4. Інститут міжнародного співробітництва<br>5. Автомобільно-дорожній інститут<br>6. Красноармійський індустріальний інститут<br>7. Донецький інститут підприємництва                                                                         | Навчально-науковий інститут післядипломної освіти (ННІПО)                                                                                                                                                     | Відбулися значні скорочення та об'єднання інститутів.  |
| Факультети            | 1. Факультет інженерної механіки та машинобудування<br>2. Фізико-металургійний факультет<br>3. Факультет екології та хімічної технології<br>4. Електротехнічний факультет<br>5. Факультет комп'ютерних наук і технологій<br>6. Факультет комп'ютерних інформаційних технологій та автоматики<br>7. Факультет радіотехніки та спеціальної підготовки<br>8. Заочний факультет | 1. Гірничий факультет<br>2. Факультет комп'ютерно-інформаційних технологій та автоматизації<br>3. Факультет машинобудування, електроінженерії та хімічних технологій<br>4. Факультет економіки та менеджменту | Відбулися значні скорочення та об'єднання факультетів. |
| Технікуми             | 1. Артемівський індустріальний технікум<br>2. Горлівський автодорожній технікум<br>3. Зуївський енергетичний технікум<br>4. Костянтинівський індустріальний технікум<br>5. Харцизький металургійний технікум                                                                                                                                                                | 1. Бахмутський індустріальний технікум<br>2. Костянтинівський індустріальний технікум.                                                                                                                        | Відбулося скорочення та об'єднання технікумів.         |

Продовження таблиці 3.10

| 1       | 2                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 3                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 4                                                                          |
|---------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|
| Відділи | 1. Науково-технічна бібліотека<br>2. Центр інформаційних комп'ютерних технологій<br>3. Навчально-методичне управління<br>4. Науково-дослідна частина<br>5. Відділ Міжнародних зв'язків<br>6. Студентське самврядування<br>7. Профспілковий комітет працівників<br>8. Газета «Донецький політехнік»<br>9. Музей історії<br>10. Аспірантура і докторантура<br>11. Кафедра військової підготовки | 1. Науково-технічна бібліотека<br>2. Центр інформаційних комп'ютерних технологій<br>3. Навчально-методичне управління<br>4. Науково-дослідна частина<br>5. Відділ Міжнародних зв'язків<br>6. Студентське самврядування<br>7. Профспілковий комітет працівників<br>8. Газета «Донецький політехнік»<br>9. Музей історії<br>10. Аспірантура і докторантура<br>11. Кафедра військової підготовки | Університет поступово відновлює діяльність своїх відділів після 2014 року. |

Примітка. Розроблено автором на основі джерел [50,68].

Встановлено, що з 2014 р., коли Донецький національний технічний університет переїхав згідно наказу МОН України [69] була змінена діяльність інститутів, які припинили своє юридичне існування, окрім ННІПО. Окремо слід відмітити, що ДВНЗ «ДонНТУ» переїхав у свій структурний підрозділ – Красноармійській індустріальний інститут, який також припинив своє існування у 2019 р. [70]. Також своє функціонування припинив приватний інститут «Донецький інститут підприємництва», який юридично не входив до складу Донецького національного технічного університету, але був його орендарем. Горлівський дорожній інститут припинив своє юридичне функціонування в українському правовому полі у зв'язку з тим, що його не було евакуйовано та він залишився на тимчасово окупованій території на відміну від ДонНТУ та Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «ДДПУ». Інститути гірництва та

геології, «Вища школа економіки та менеджменту» зараз функціонують як факультети у складі евакуйованого ДВНЗ «ДонНТУ».

Досліджено, що з 2014 р. кількість факультетів зменшено майже вдвічі, що відбувалося за декількох причин: частина студентів та викладачів залишилися у Донецьку, фактична кількість студентів на одному факультеті згідно Закону України «Про Вищу освіту» була меншою від того, що вимагав закон, через відсутність потрібної кількості викладачів також потрібно було скорочувати кількість кафедр, окрім цього фізично евакуйований ЗВО не міг розмістити 8 факультетів та 7 інститутів, які у Донецьку були розміщені у 9 корпусах, навчальна площа яких складала 105 тис. м<sup>2</sup> [71], на території трьох навчальних корпусів, де вже діяв Красноармійський індустріальний інститут.

На відміну від попередніх структурних змін, зміни, що відбулися із структурою ДВНЗ «ДонНТУ» у напрямі наявності технікумів пов'язані виключно з тим, що частина технікумів залишилися на тимчасово окупованій території окремих районів Донецької області, а саме технікуми у місті Горлівка, Зугрес та у м. Харцизськ.

Також слід зазначити, що згідно постанови Кабінету Міністрів України не було впроваджено дій щодо евакуацій вищезазначених технікумів, хоча технікуми є ЗВО I-II рівня акредитації.

Як згадувалося вище, евакуйований університет фізично не міг розташуватися у корпусах свого структурного підрозділу, тому частина структурних одиниць постійно змінювалась. На момент 2021 р. була відновлена кількість інших структурних одиниць університету. Наприклад, спільним досягненням університету та Міністерства оборони України було те, що у 2020 р. почала функціонувати військова кафедра, вперше у Покровську в евакуйованому університеті після 2014 р. [72].

Досліджено, що у м. Покровськ існує значно менше приміщень та споруд, що можуть бути використані для науково-педагогічної діяльності. Наприклад, науково-технічна бібліотека ДВНЗ «ДонНТУ» у м. Покровськ зараз розташована у одному з корпусів, на одному поверсі, має одну читальну залу і архів книжок,

у той час як у 2014 р. планувалося відкрити оновлену, спеціально збудовану будівлю.

Проаналізувавши ситуацію щодо структурних змін у складі ДонНТУ можна виокремити фактори, що впливають на подальший розвиток та пояснюють різницю між ситуацією у 2014 р. до переїзду та ситуацією у 2021 р., після евакуації:

1. Вагома частина науково-технічного забезпечення залишилося на непідконтрольній території, у м. Донецьк, м. Горлівка, м. Харцизьк, м. Зугрес.

2. У громаді м. Покровська, місті обласного значення, центру Покровського району, проживає 86295 осіб [73], у той час коли у самому Донецьку, адміністративному центрі області, а також з наявним на той час аеропортом, до 2014 р. проживало 924212 осіб [74], що обумовлює потенційну кількість абітурієнтів напряму.

3. Невизначеність щодо перспектив реінтеграції м. Донецька.

4. У м. Покровськ на момент 2021 р. немає інших ЗВО, того ж самого рівня акредитації (як це було у Донецьку), з якими ДонНТУ міг би конкурувати, або співпрацювати у межах одного міста.

5. Зменшення кількості науково-педагогічних працівників. У зв'язку з тим, що за таку саму, або більшу заробітну плату при майже тих самих витратах на житло, працівники можуть жити у більших містах з більш розвинутою інфраструктурою.

6. Менш розвинута інфраструктура у м. Покровськ, аніж у місті Донецьк, що впливає на привабливість ЗВО. Наприклад, тільки у 2021 р. запрацювало таке комерційне підприємство, як кінотеатр та торговий центр нового формату, який активно співпрацює з проведенням проєктів будь-якого змісту.

7. Скорочено можливості для працевлаштування студентів та випускників, а відповідно існує менша кількість підприємств для дуальної освіти, проходження практики.

Отже, виникає необхідність розробки пропозицій щодо можливих шляхів подолання проблем, які виникли у зв'язку з евакуацією ДВНЗ «ДонНТУ» з м. Донецьк у м. Покровськ. При цьому, для вирішення наявних проблем ЗВО необхідним є залучення стейкхолдерів та визначення їх можливого кола, табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Проблематика післяевакуаційного періоду ДВНЗ «ДонНТУ» та шляхи їх вирішення

| Проблема, яка впливає на потенціал ДВНЗ «ДонНТУ»                                                                                              | Організації, які можуть допомогти у вирішенні проблем                                                                                          | Роль ДВНЗ «ДонНТУ»                                                                                                                | Можливість вирішення                                                                                                                              |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1                                                                                                                                             | 2                                                                                                                                              | 3                                                                                                                                 | 4                                                                                                                                                 |
| Обмежена площа будівель корпусів ДВНЗ «ДонНТУ» для здійснення науково-педагогічної діяльності, розвитку діяльності у різних сферах діяльності | Міністерство освіти і науки України, Покровська міська рада, Донецька обласна державна адміністрація, приватні організації, міжнародні донори. | Забезпечення наповнення будівель.                                                                                                 | Можливо вирішити такими шляхами<br>1. Розбудова навчальних корпусів.<br>2. Оренда приміщень.<br>3. Отримання у користування вже наявних будівель. |
| Інфраструктурні проблеми м. Покровськ                                                                                                         | Покровська міська рада, Донецька обласна державна адміністрація, приватні організації, міжнародні донори.                                      | ДВНЗ «ДонНТУ» може готувати відповідні проекти для реалізації у місті                                                             | Вирішення цієї проблеми можливі завдяки рішенням місцевої влади.                                                                                  |
| Відтік студентів                                                                                                                              | Покровська міська рада та міські ради, що розташовані поруч у Донецькій та Дніпропетровській областях. Міністерство освіти і науки України.    | ДВНЗ «ДонНТУ» потрібно активно займатися рекламною кампанією                                                                      | Вирішення цієї проблеми можливо тільки у кооперації ДВНЗ «ДонНТУ» з місцевою владою.                                                              |
| Відтік науково-педагогічних працівників.                                                                                                      | Покровська міська рада та міські ради, що розташовані поруч у Донецькій та Дніпропетровській областях. Міністерство освіти і науки України.    | ДВНЗ «ДонНТУ» потрібно шукати матеріальні та нематеріальні засоби заохочення до науково-педагогічної роботи у цьому університеті. | Вирішення цієї проблеми є багатосторонньою, а також впливає з попередніх проблем та їх вирішень.                                                  |

## Продовження таблиці 3.11

| 1                                                                           | 2                                                                                                                                           | 3                                                                                                                           | 4                                                                                                                                                              |
|-----------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Розширення бюджету ДВНЗ «ДонНТУ»                                            | Міністерство освіти і науки України, приватні організації, міжнародні донори.                                                               | ДВНЗ «ДонНТУ» повинен шукати нові способи надходжень до бюджету університету, у т. ч. співпраця з бізнесом, підприємствами. | ДВНЗ «ДонНТУ» може шукати шляхи до розширення переліку платних послуг, а також звертатися до МОН та приватних організацій для отримання додаткових надходжень. |
| Деякі застарілі прилади у лабораторіях                                      | Міністерство освіти і науки України, приватні організації, міжнародні донори                                                                | ДВНЗ «ДонНТУ» потрібно підготувати базу для оновлення лабораторій.                                                          | ДВНЗ «ДонНТУ» повинен сформувати перелік лабораторій, яким потрібно оновити базу.                                                                              |
| Недостатня чисельність залучених студентів до освітньо-наукової діяльності. | Покровська міська рада та міські ради, що розташовані поруч у Донецькій та Дніпропетровській областях. Міністерство освіти і науки України. | ДВНЗ «ДонНТУ» потрібно знаходити шляхи до залучення студентів.                                                              | Залучення студентів через академічну мобільність, матеріальні та нематеріальні винагороди.                                                                     |

Примітка. Розроблено автором.

Як зазначалося раніше, після переїзду ДВНЗ «ДонНТУ» розташовується на значно меншій площі, яка потрібна для функціонування університету. Університет заради вирішення цього питання може співпрацювати з місцевою владою. Наприклад, в Україні вже є приклади успішної співпраці :

1. Переїзд Донецького національного університету до м. Вінниця, де він розташувався у адміністративній будівлі колишнього заводу [75].

2. Громада м. Острог стала ініціатором відродження ЗВО, який припинив існування у XVII сторіччі [76].

3. Переїзд Донбаської національної академії будівництва та архітектури до м. Краматорськ [77], заклад отримав від міста гуртожиток, майстерню, навчальний корпус.

4. У м. Краматорськ планують реконструювати адміністративну будівлю Старокраматорського машинобудівного заводу для розміщення корпусів Донецького національного медичного університету імені М. Горького.

Співпраця з органами місцевої влади є перспективним напрямком для Донецького національного технічного університету, адже, м. Покровськ має достатньо великий обсяг бюджету, географічно розміщений у центрі Донецької області, поруч знаходяться громади, що мають менший бюджет та меншу чисельність населення, що дозволяє Покровську бути «магнітом» для молоді з інших сусідніх громад.

Але для того, щоб використовувати потенціал ЗВО на повну, потрібно вирішувати інфраструктурні проблеми, наприклад, такі як відсутність стабільного водопостачання у гуртожитках університету.

Встановлено, що для подолання проблеми щодо відтоку науково-педагогічних працівників також університет може звернутися до органів місцевої влади. Наприклад, у м. Покровськ буде впроваджуватися програма щодо підтримки педагогічних працівників.

При цьому, залучення студентів можна здійснити через пошук фінансової та іншої підтримки для їх наукової діяльності. Наприклад, через співпрацю з приватними організаціями, такими як «ЗавтраЮА», яка надає стипендію для студентів задля підтримки їх наукової діяльності [78], або міжнародні організації, такі як «Фонд Конрада Аденауера (м. Харків)», який оголошував конкурс на участь у стипендіальній програмі для студентів східноукраїнських університетів [79], а університет може надавати підтримки для участі у приватних програмах обміну або допомагати студентам у поданні заявок на програми академічної мобільності Еразмус, Fulbright [80].

Проблему відтоку студентів можливо вирішити через посилення впливу ДонНТУ на економічний розвиток регіону та популяризації діяльності університету в інших містах регіону та країни.

### **3.3 Рекомендації щодо посилення впливу ДВНЗ «ДонНТУ» на інклюзивний розвиток Донецької області**

ДВНЗ «ДонНТУ» - це один з найстаріших ЗВО освіти Донеччини, і тому можна сказати, що університет за сто років своєї діяльності вже зробив свій внесок у розвиток регіону: наукові винаходи які були орієнтовані на металургію та видобуток вугілля, велика кількість випускників, які займали та займають керівні посади у органах державної влади, підприємствах, також велика кількість випускників з різних країн.

Донецька область, де розташований досліджуваний ЗВО, має негативну тенденцію до відтоку населення з регіону [81], тому це потрібно враховувати при плануванні маркетингової кампанії.

Також слід зазначити, що після того, як з 2014 р. на території Донецької області триває конфлікт, були змінені роль агломерацій. Наприклад, якщо до 2014 р., центром Донеччини було м. Донецьк та його агломерація (м. Макіївка, Жданівка, Авдіївка прилеглі села Піски, Спартак та інші), як і відносно географічним, так і адміністративним, науковим, фінансовим, то зараз, на підконтрольних уряду України територій, ролі центральних агломерацій відіграють:

1. Географічною центральною агломерацією є м. Покровськ.
2. Обласний адміністративний центр – Краматорськ.
3. Науковий (за кількістю ЗВО), фінансовий – Маріуполь.

Через те, що м. Маріуполь є найбільш віддаленою та найбільшою агломерацією, у масштабах області ДВНЗ «ДонНТУ» конкурує більше з саме ЗВО, які розташовані у м. Краматорськ, насамперед з Донбаською державною машинобудівною академією, яка здійснює підготовку за аналогічними технічними та економічними спеціальностями (відстань від Краматорська до Покровська складає 84 км, а відстань м. Покровськ – м. Маріуполь складає 193 км).

Також для планування своєї маркетингової кампанії ДВНЗ «ДонНТУ» слід враховувати, що після реформи децентралізації, Покровський район нині межує з тимчасово-окупованими територіями окремих районів Донецчини та Павлоградським районом Дніпропетровської області. Для аналізу порівняємо згадані вище агломерації між собою, для зручності будемо поділяти їх на сучасні районні розмежування, табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Порівняльний аналіз агломерацій Північної та Центральної частини Донецької області

| Агломерація<br>(Центр) | Громади агломерації,<br>відстань до центру | Кількість населення,<br>осіб | Заклади вищої освіти                                                                                                                                       |
|------------------------|--------------------------------------------|------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1                      | 2                                          | 3                            | 4                                                                                                                                                          |
| Покровськ              | Покровськ                                  | 86 295                       | ДВНЗ«ДонНТУ»,<br>КЗ «ППК».                                                                                                                                 |
|                        | Мирноград, 12 км                           | 47 460                       | ДФ ПВНЗ «УСЗ»                                                                                                                                              |
|                        | Удачне, 17 км                              | 3361                         | -                                                                                                                                                          |
|                        | Новгородівка, 28 км                        | 17 473                       | -                                                                                                                                                          |
|                        | Селидове, 19 км                            | 35 994                       | «СПФК»                                                                                                                                                     |
|                        | Добропілля, 31 км                          | 59 486                       | -                                                                                                                                                          |
|                        | Авдіївка, 63 км                            | 32 436                       | -                                                                                                                                                          |
|                        | Курахове, 42 км                            | 18 782                       | КФ «ПЕБТ»                                                                                                                                                  |
| Краматорськ            | Краматорськ                                | 157 175                      | «ДДМА», «ДонНАБА»,<br>ДІТМ «МНТУ ім.<br>Бугая», ДІ ПАТ «ЗВО<br>«МАУП», «ДОППО»,<br>«КТТ», «МК «ДДМА»,<br>«КК ДонНУЕТ ім.<br>Туган-Барановського»,<br>ДНМУ. |
|                        | Слов'янськ, 15 км                          | 111 084                      | ДВНЗ «ДДПУ», ДВНЗ<br>«СКТІ», «СЕТ»,<br>«СХМТ», «ПММ»<br>НАН України.                                                                                       |
|                        | Дружківка, 18,4 км                         | 55 086                       | «ДЖКФК «ДонНАБА»,                                                                                                                                          |
|                        | Костянтинівка, 32,7 км                     | 69 817                       | «ІТ ДВНЗ «ДонНТУ»,<br>«КМК», «КТ<br>«ЛугНАУ»                                                                                                               |
|                        | Лиман, 42 км                               | 20 469                       | «ДНМУ», «ЛМФК<br>«ДНМУ» «ЛФ УДЗТ».                                                                                                                         |
|                        | Святогірськ, 50,03 км                      | 4 369                        | -                                                                                                                                                          |
|                        | Торецьк, 53,8 км                           | 32 027                       | ДДКТУ                                                                                                                                                      |

Продовження таблиці 3.12

| 1      | 2                 | 3      | 4                                                                                            |
|--------|-------------------|--------|----------------------------------------------------------------------------------------------|
| Бахмут | Бахмут            | 73 212 | ПВНЗ «ДонНУЕП», «БКТІ», «ГПМ ДВНЗ «ДДПУ», КЗ «ДОСФКСП ім. С. Бубки», «ННППІ «УПА», КЗ «БПФК» |
|        | Соледар, 14,9 км  | 10 867 | -                                                                                            |
|        | Часів яр, 15,1 км | 12 756 | -                                                                                            |

Примітка. Розроблено автором.

Згідно даних таблиці 3.12, можна зробити декілька висновків. Краматорський район є найбільшим районом у Північно-Центральній частині Донецької області, загальна кількість населення якого складає 568 тисяч осіб, має ЗВО різних напрямків (технічні, педагогічні, медичні, управлінські та економічні), різних форм власності (комунальні, приватні, державні), різних рівнів акредитації (технікуми, коледжі, академії, інститути університети), в закладах вищої освіти можна здобути різні наукові рівні за ширшими напрямками (молодший бакалавр, бакалавр, магістр, магістр з державного управління, доктор філософії, доктор наук), також саме у цій частині Донецької області розміщений Донецький науковий центр НАН України та МОН України у м. Покровськ та Інститут прикладної математики та механіки НАН України у м. Слов'янськ.

Досліджено, що у схожому становищі з м. Покровськ перебуває м. Бахмут, яке має відносно меншу чисельність населення порівняно з м. Краматорськ.

Також слід відмітити, що м. Добропілля знаходиться майже на порівняно недалекій відстані від м. Краматорська – 55 км, від м. Покровська – 29 км, але при обранні ЗВО для вступу, при умові, що абітурієнт обирає однакову спеціальність, абітурієнт може орієнтуватися на більшу чисельність населення у м. Краматорськ, або на меншу конкуренцію на бюджетні місця у м. Покровськ.

Також слід враховувати вплив університету на благоустрій регіону, та міста, де він розташований. Наприклад, слід враховувати наступне: університет

має вигідне розташування – у центрі м. Покровськ, поблизу навчальних закладів та іншої інфраструктури, рис. 3.3.

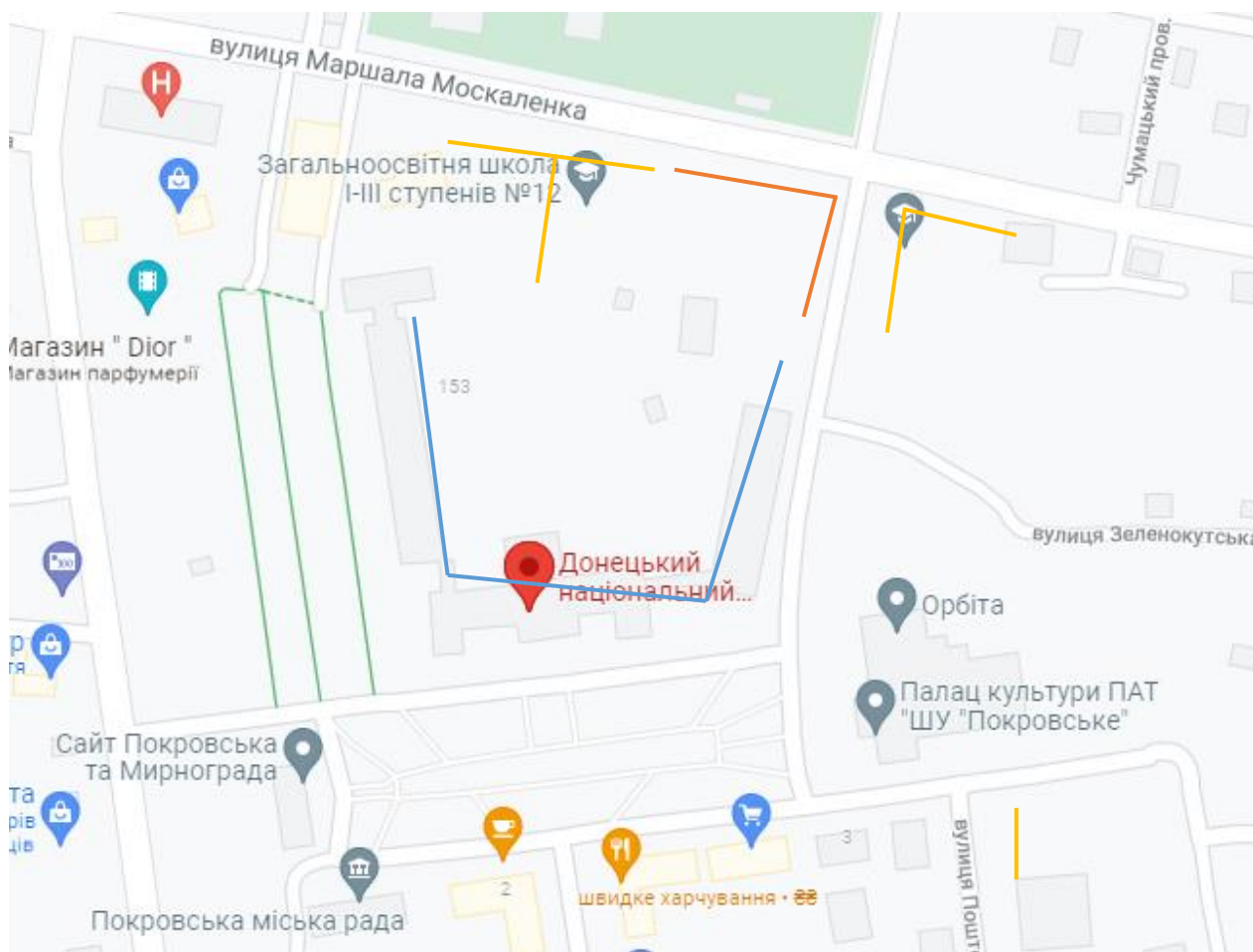


Рисунок 3.3. Карта навчальних закладів м. Покровськ, які знаходяться поблизу ДВНЗ «ДонНТУ»

Примітка. Розроблено на основі джерела [82].

Таким чином, ДВНЗ «ДонНТУ» (лінії синього кольору на рис. 3.3) географічно знаходиться між школами (лінії жовтого кольору), педагогічним коледжем (лінії помаранчевого кольору), що дозволяє університету проводити спільні проєкти та заходи саме на базі університету, підвищувати пізнаваність у м. Покровськ, саме завдяки кооперації з учбовими закладами, що розташовані поруч. Наприклад, університет міг би створити науковий кластер, або співпрацювати з КЗ «Покровський педагогічний коледж» задля відкриття нових

спеціальностей у коледжі, щоб дозволило у перспективі дати робочі місця викладачам, збільшити їх зайнятість, завантаженість і відповідно заробітну плату.

Спільні заходи між навчальними закладами потрібно проводити для того, щоб місцеві, регіональні засоби масової інформації згадували ДВНЗ «ДонНТУ» у своїх прес-релізах та в інтернеті. Ці згадки вигідні університету, оскільки впливають на його загальнонаціональний та регіональний рейтинг.

Окремо слід зазначити, що ДВНЗ «ДонНТУ» має свою нелегітимну копію у м. Донецьку, на тимчасово-окупованій території, що створює ризики для університету по зменшенню іміджу. Так, наприклад можна порівняти згадки ДВНЗ «ДонНТУ» при різних пошукових запитах у найпопулярнішій пошуковій системі світу Google, табл. 3.13.

Таблиця 3.13

Кількість пошукових результатів Google за пошуковим запитом ДВНЗ «ДонНТУ»

| Пошуковий запит           | Результати Google, приблизна кількість результатів |
|---------------------------|----------------------------------------------------|
| «ДонНТУ Донецьк» (укр.)   | 1610                                               |
| «ДонНТУ Донецк» (рос.)    | 7610                                               |
| «ДонНТУ Покровськ» (укр.) | 786                                                |
| «ДонНТУ Покровск» (рос.)  | 607                                                |
| «DNTU Donetsk» (англ.)    | 8440                                               |
| «DNTU Pokrovsk» (англ.)   | 48 700                                             |
| «DonNTU Donetsk» (англ.)  | 339 000                                            |
| «DonNTU Pokrovsk» (англ.) | 39 800                                             |

Примітка. Розроблено на основі джерела [83].

Отже, встановлено, що кількість згадок щодо пошуку інформації про ДонНТУ у м. Донецьк більше ніж за кількість його згадок у м. Покровськ, у тому числі російською та англійською мовою, хоча слід відмітити, що тільки пошук «DNTU Pokrovsk» значно перевищує за кількістю результатів аналогічний пошуковий «DNTU Donetsk» (на 40260 пошукових результатів).

Нелегітимний «клон» ДВНЗ «ДонНТУ» є фактором наступних проблем:

1. При формуванні Інтернет-рейтингів можуть помилково присвоюватися рейтинги ДонНТУ через однакові назву з ЗВО, яке розташовано в м. Донецьк.

2. Створює так званий «інформаційний шум». Через цей інформаційний шум може скластися думка, що ДВНЗ «ДонНТУ» функціонує тільки у Донецьку, який нині є окупованим.

3. Створює проблему розуміння того, що ДонНТУ виїхав до м. Покровськ, звинувачує у тому, що ДонНТУ у м. Покровськ не є «справжнім».

Окремо слід зазначити, що ДВНЗ «ДонНТУ» повинен розробити детальний план та стратегію для свого розвитку. Серед можливих напрямів для розвитку можна перелічити наступне:

1. Академічний розвиток.
2. Розвиток адміністрації та фінансового забезпечення.
3. Вдосконалення університету.
4. Розвиток спортивних заходів та відпочинку.
5. Участь студентів у спецпроектах та програмах.
6. Доопрацювання зворотного зв'язку між студентами та адміністрації щодо дисциплін, які викладаються при навчанні.
7. Запровадження найкращих практик щодо управління людськими ресурсами.
8. Розвиток інформаційних технологій та комунікації із засобами масової інформації.
9. Розвиток студентського відпочинку та їх відносин з університетом.

Досліджено, що університет повинен визначити, яка чисельність студентів є стабільною для ЗВО, які є можливі позитивні тенденції та які спеціальності потребують найбільшої уваги для інклюзивного розвитку регіону. Зокрема, протягом 2020-2021рр. ДВНЗ «ДонНТУ» поступово пристосовується до загальних економічних тенденцій, а також використовує наявний людський ресурс викладачів та персоналу. Так, було відкрито дві спеціальності – «Право» та «Середня освіта. Англійська мова та література», відкрита військова кафедра,

яка була зачинена у зв'язку з конфліктом у 2014 р. та отримала повторне функціонування.

Для свого розвитку та регіонального розвитку університет може використовувати так званий «Ефект Більбао», коли будівля може стати туристичним магнітом [84], адже перший корпус ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» виконано у архітектурному стилі неокласицизму, що контрастує з модерністськими будівлями будинку культури та міської ради, виконавчого комітету.

Задля розширення власних надходжень поза бюджетом та для збільшення впливу в регіоні, університет може надавати додаткові освітні послуги. Наприклад, такими послугами можуть бути:

1. Проведення платних тренінгів, семінарів.
2. Впровадження платних центрів підвищення та підтвердження кваліфікації.
3. Впровадження платних постійних курсів зі шкільних предметів для різних класів.
4. Впровадження платних курсів з англійської, німецької та української мови, створити мовну школу при університеті.

Також університет може надавати свої приміщення та обладнання в оренду, як короткострокову, так і на тривалий час. Потенційними клієнтами можуть бути підприємці, які проводять курси, або ІТ-компанії, яким потрібен офіс та обладнання, а проєкти, які будуть реалізовувати орендарі, можуть бути спільними з університетом, тощо.

Отже, можна зробити висновок, що ДВНЗ «ДонНТУ» поступово розвивається. ДВНЗ «ДонНТУ» працює у сфері навчання, досліджень та обслуговування, і тому потрібно розширювати вплив на сусідні громади, для того, щоб була можливість їх обслуговування, створення спільних проєктів та отримання додаткового впливу в регіоні.

При цьому, університет стикається з іншими проблемами, ніж коли він був створений. Як єдиний державний університет м. Покровськ та найстаріший

університет Донеччини, університет шанує своє походження як навчальний заклад, академічні, студентські традиції, такі як щорічне проведення «Дебюту першокурсника», ДВНЗ «ДонНТУ» також повинен рухатися вперед і як все більш складний дослідницький, технічний університет.

ДВНЗ «ДонНТУ» повинен враховувати те, що у майбутньому чисельність випускників, що випущено у м. Покровськ все ще буде меншою за м. Донецьк, але університету потрібно рухатись у напрямку розширення спеціальностей, щоб задовольнити попит на добре освічену робочу силу, а також потребу в незалежних, творчих громадянах і лідерах, які будуть формувати якість індивідуального та соціального життя населення регіону загалом, сприяти економічному розвитку Донецької області.

Окремо слід зазначити про вплив процесів інтернаціоналізації освіти на діяльність ЗВО. Задля підвищення свого рівня університету потрібно будувати безпечні, сучасні та технологічно розвинені приміщення для навчання та студентського життя, а також відповідати найкращим стандартам успішності студентів подібних університетів.

Досліджено, що для поширення впливу у регіоні університет може проводити дослідження, які мають як локальні, так і глобальні охоплення, та створюють нові знання в усіх основних галузях, що є суспільно-корисними та цікавими для людей. Окрім цього в залежності від дисциплін які викладаються та практичних навичок, які забезпечує університет, він може надавати і безкоштовні послуги населенню, задля більшої соціальної ефективності які також можна поєднати з дослідженнями, зібранням статистики, моніторингу та спостережень. Такими послугами можуть бути: надання певних консультацій населенню, створення розмовних клубів з іноземних мов тощо.

Систематизуємо запропоновані заходи, викладені у даному пункті, спрямовані на підвищення впливу університету в інклюзивному розвитку міста, регіону та країни, шляхи подолання проблем недостатньої впливовості ЗВО відображені на рисунку 3.4.



Рисунок 3.4. Рекомендації щодо посилення впливу ДВНЗ «ДонНТУ» на інклюзивний розвиток Донецької області

Примітка. Розроблено автором.

### Висновок до розділу 3.

Одними з основних показників соціалізації вищої освіти виступають чисельність випускників вищих навчальних закладів та фінансування вищої освіти. У ході проведення кореляційно-регресійного аналізу було встановлено, що вплив чисельності випускників ЗВО зі сторони їх позитивного впливу на ВРП не підтвердилась математично. Проте економічно зменшення ВРП за наявності збільшення чисельності випускників, пояснюється тим, що у Донецькій області в монополізованих гірничою справою містах наявна проблема з працевлаштуванням випускників інших спеціальностей та є причиною посилення підтримки та розвитку малого і середнього бізнесу. Фінансування вищої освіти має прямий вплив на збільшення ВРП, оскільки освіта є гарантом створення нових технологій, які полегшують умови праці, стають бізнес-ідеями та створюють нові робочі міста, збільшують фінансову та економічну безпеку та є збільшують не тільки регіональний а й національний потенціал України.

Зроблено аналіз проблеми потужностей ЗВО на прикладі ДВНЗ «ДонНТУ». Виявлено «слабкі місця», до яких можна віднести скорочення кількості відділів та факультетів через евакуацію університету та відтік науково-педагогічних кадрів, недостатність площі будівель корпусів, недостатньо розвинуту інфраструктуру міста розташування університету, відсутність мотивації у студентів до участі у освітньо-науковій діяльності через слабе стимулювання їх залучення, застаріле обладнання лабораторій та оснащення аудиторій. Проте, якщо вирішення останньої проблеми вже наявне, університет поступово створює нові лабораторії, купує обладнання та робить ремонт корпусів і аудиторій, то останні проблеми залишаються не вирішеними.

Обґрунтовано, що для їх подолання потрібне налагодження співпраці з міською радою задля підвищення впливу університету на розвиток міста шляхом створення нових розробок і технологій, покращення його інфраструктурних можливостей; пошук фінансування та створення нових корпусів, науково-дослідницьких центрів, шкіл при університеті, що також є методом залучення нових споживачів освітніх послуг; підвищення стимулювання студентів до

наукової діяльності, а саме збільшення академічних обмінів, можливості подорожування в освітніх цілях, та занурення у світ роботи підприємств, розвиток практичних навичок.

Досліджено, що спостерігається підвищення впливу функціонування університету на ВРП Донецької області та регіональний інклюзивний розвиток в цілому. Встановлено, університет має вигідне розташування – поблизу місцевих органів влади та освітніх закладів (шкіл, коледжів), що надає можливість проведення спільних проєктів задля залучення більшої чисельності абітурієнтів, збільшення кількості Інтернет-згадок. Окрім цього, також слід здійснювати моніторинг ринку праці, попит на якому є доволі динамічним, та відкривати відповідні спеціальності, тобто розширювати спектр діяльності університету. Задля збільшення фінансування також пропонується впроваджувати інші освітні послуги, такі як тренінги, курси як з користування певних програм, так і з освоєння іноземних мов, отримання певного роду консультацій; створювати можливості для оренди приміщення та обладнання для конкретного бізнесу.

## ВИСНОВКИ

В магістерській випускній кваліфікаційній роботі на тему «Підвищення впливу функціонування закладів вищої освіти на розвиток регіональної економіки» був досліджений суб'єкт «ДВНЗ «ДонНТУ», також були поглиблені теоретико-методичні засади управління процесами формування конкурентоспроможності державного закладу вищої освіти, як частини загальнонаціонального та регіонального управлінського процесу в вищій освіті в Україні.

Вища освіта – це невід'ємна частина формування інтелігенції в Україні, зокрема у Донецькій області, якій потрібно надавати особливу увагу після початку збройного конфлікту, з 2014 року. А досліджуваний суб'єкт ДВНЗ «ДонНТУ» - це невід'ємна частина вищої освіти в Україні, найстаріший заклад вищої освіти Донецької області, лідер у міжнародних та національних рейтингах поміж трьох державних технічних вищих закладів у Донецькій області.

Суб'єкт дослідження розташований у Донецькій області, економіка регіону має багато напрямків – тяжка та легка промисловість, аграрна промисловість, логістика, фінансовий сектор, а тому це означає що у регіоні є запит на отримання кваліфікованих спеціалістів за різними напрямками економіки регіону.

ДВНЗ «ДонНТУ» забезпечує запит приватних та державних організацій на кваліфікованих спеціалістів за різними напрямками :

- Економічні спеціальності (економіка, економіка підприємства, менеджмент, маркетинг, публічне управління, облік і оподаткування, фінанси, банківська справа та страхування, соціологія).
- Технічні спеціальності для важкої промисловості (метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка, прикладна механіка, Галузеве машинобудування, Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, геологія, геодезія та землеустрій , гірництво).

- Технічні спеціальності для легкої промисловості (хімічні технології та інженерія, обладнання харчових, переробних та хімічних виробництв).
- Спеціальності, що забезпечують діяльність промислових об'єктів (цивільна безпека, технології захисту навколишнього середовища, екологія).
- Педагогічні спеціальності (англійська мова та література, історія).
- Гуманітарні спеціальності (філософія, право, релігієзнавство, прикладна конфліктологія).
- Військова спеціальність (Бойове застосування механізованих з'єднань, військових частин та підрозділів).

Результатом цього дослідження є отримання суб'єктом ДВНЗ «ДонНТУ» сукупності якостей, котрі дозволяють продовжувати діяльність на ринку вищої освіти на регіональному рівні – міста Покровська, Покровського району, Донецької області.

Результати данного проведеного магістерського дослідження дозволяють зробити такі наступні узагальнення і висновки :

1. Було розкрито зміст процесу формування конкурентоспроможності закладу вищої освіти у Донецькій області. Були визначені основні умови щодо забезпечення цієї конкурентоспроможності у регіоні, були виявлені ознаки та чинники, що впливають на її рівень у Донецькій області, а саме :

- Кількість спеціальностей.
- Географічне розміщення закладу вищої освіти.
- Кількість реалізованих проектів.
- Пізнаваність у регіоні.

2. У цій дослідній роботі було проаналізовано методи оцінки конкурентоспроможності закладів вищої освіти в Україні, виявлено їх переваги та недоліки. На основі узагальнення досвіду сучасних підходів та міжнародного досвіду до оцінювання конкурентоспроможності суб'єкту ДВНЗ «ДонНТУ». Сформульовано методичні положення оцінювання конкурентоспроможності за рахунок їх систематизації, що являє собою підґрунтя для аналізу

конкурентоспроможності галузі, у сфері вищої освіти, державних і приватних організаціях.

Запропоновано організаційні заходи для підвищення рівня конкурентоспроможності університета, серед яких :

- Університет може проводити дослідження, які мають як локальні, так і глобальні охоплення.
- Університет може надавати безкоштовні послуги населенню.
- Інтернаціоналізація освіти.
- Університет може надавати свої приміщення та обладнання в оренду, як короткострокову, так і на тривалий час.
- Університет може надавати додаткові освітні послуги.
- Університет може використовувати так званий «Ефект Більбао».
- Участь студентів у спецпроектах та програмах.
- Збільшення згадок в інтернеті.

Розроблені рекомендації нададуть можливість :

- Збільшити регіональний вплив університету.
- Залучати більше студентів до діяльності університету.
- Збільшити фінансові позабюджетні надходження.
- Розширити кількість спеціальностей.
- Бути привабливим для викладачів.
- Зробити вищими позиції університету в міжнародних рейтингах.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Finnemore M. National Interests in International Society: Cornell University Press, 1996. P. 89–97.
2. Бервено О. В. Сутність і перспективи сучасного соціально-економічного розвитку. Вісник НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого». Економічна теорія та право. Харків, 2015. № 1 (20). С. 98-110. URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/1-98-110.pdf>. (дата звернення: 05.10.2021).
3. Муніка Н. О. Інституалізація соціально-економічного розвитку: теоретико-методичний аспект. Електронний фаховий науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці. Одеса, 2017. № 12. С. 229-234. URL: [http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/12\\_2017\\_ukr/40.pdf](http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/12_2017_ukr/40.pdf). (дата звернення: 05.10.2021).
4. Тюха І. В. Соціально-економічний розвиток підприємства: сутність та видові прояви. Електронний науковий фаховий журнал «Ефективна економіка». Дніпро: ДДАЕУ, 2012. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1195#:~:text=Термін%2>. (дата звернення: 05.10.2021).
5. Криштопа М. В. Стійкий розвиток регіональної економіки в умовах визначених соціально-економічних пріоритетів. Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики». Вінниця: ВНАУ, 2018. № 9. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2020/8ypZYt3QUt0xakr8fPVh.pdf>. (дата звернення: 08.10.2021).
6. Інклюзивний вимір розвитку міст – центрів ділової активності України: тенденції та перспективи: наукова доповідь НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Проблеми регіонального розвитку/ за ред. М.І. Мельник. Львів, 2019. 55 с. <http://ird.gov.ua/irdp/p20190301.pdf>. (дата звернення: 08.10.2021).

7. Штока Е. Т. Роль знань у сучасній економіці. Вісник соціально-економічних досліджень: за ред. М. І. Зверякова. Одеса: ОНЕУ, 2016. № 2 (61). С. 127-135. URL: <http://vsed.oneu.edu.ua/collections/2016/61/pdf/127-135.pdf> (дата звернення: 08.10.2021).
8. Вахович І. М., Пиріг С. О. Вплив економіки знань на економічний розвиток регіонів країни. Економічні науки: зб. Наук. пр. ЛНТУ. Регіональна економіка. Луцьк: ІВВ ЛНТУ, 2017. С. 19-28. URL: [https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-01/ecnre\\_2017\\_14\\_4.pdf](https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-01/ecnre_2017_14_4.pdf) (дата звернення: 08.10.2021).
9. Гузар У. Є. Економіка знань та її перспективи для України. Науково-практичний журнал «Регіональна економіка». Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2009. №1. С. 27-35. URL: [http://re.gov.ua/re200901/re200901\\_027\\_GuzarUYe.pdf](http://re.gov.ua/re200901/re200901_027_GuzarUYe.pdf). (дата звернення: 10.10.2021).
10. Рак Н. Є. Економіка знань: сутність та фактори управління знаннями. Науково-практичний журнал «Регіональна економіка». Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2009. №3. С. 224-232. URL: [http://ird.gov.ua/re/re200903/re200903\\_224\\_RakNYe.pdf](http://ird.gov.ua/re/re200903/re200903_224_RakNYe.pdf). (дата звернення: 10.10.2021).
11. Сахненко О. І. Економіка знань: теорія і державна політика. Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. Херсон, 2014. №8 (3). С. 16-19. URL: [http://www.ej.kherson.ua/journal/economic\\_08/113.pdf](http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/113.pdf). (дата звернення: 10.10.2021).
12. Подлужна Н. О. Економіка знань: проблеми і перспективи формування в регіонах України: монографія. Харків: ФОП Панов А. М., 2018. 416 с.
13. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014р. №1556-VII. Дата оновлення: 02.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. (дата звернення: 10.10.2021).

14. Гаращук О. В., Куценко В. І. Основні функції вищої освіти України в контексті її модернізації та євроінтеграції. Міжнародний науковий вісник: збірник наукових статей за матеріалами XXVII Міжнародної науково-практичної конференції, Ужгород – Будапешт, 26-29 листопада 2013 року. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2014. №8 (27). С. 7-16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. (дата звернення: 10.10.2021).
15. Парфьонова Л. Г. Місце та роль системи вищої освіти у сучасному суспільстві. Економіка розвитку. Харків: ХНЕУ, 2012 р. № 3 (63). С. 91-96. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1324/1/Парфьонова%20Л.%20Г.%20МІСЦЕ%20ТА%20РОЛЬ%20СИСТЕМИ%20ВИЩОЇ.pdf>. (дата звернення: 15.10.2021).
16. Бебко С. Значення вищої освіти у сучасних соціально-економічних трансформаціях. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Педагогічні науки. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2017. № 1 (350). С. 71-77. URL: [http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/26121/1/beblo\\_znach.pdf](http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/26121/1/beblo_znach.pdf). (дата звернення: 15.10.2021).
17. Чекаловська Г. З., Длугопольський О. В. Роль вищої освіти у становленні особистості та задоволенні її потреб. Суспільна місія класичного університету: історія, сучасність, перспективи: Матеріали круглого столу. Харків, 2015. С. 18-22. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/10856/1/20%2002%2015.pdf>. (дата звернення: 15.10.2021).
18. Циганюк Д.Л., Цирулик С.В. Вища освіта як чинник соціально-економічного розвитку країни. Вісник СумДУ. Економіка. Суми: СумДУ, 2019. №1. С. 111-122. URL: [https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2020/02/16/15\\_tsyhaniuk\\_1\\_2019.pdf](https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2020/02/16/15_tsyhaniuk_1_2019.pdf). (дата звернення: 15.10.2021).
19. Парпан У. Парадигма вищої освіти в умовах інтеграційних викликів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Львів: НУЛП, 2018. №1

- (889). С. 30-36. URL: <http://science.lpnu.ua/uk/law/vsi-vypusky/vypusk-5-nomer-889-17-2018/paradygma-vyshchoyi-osvity-v-umovah-integraciyh>. (дата звернення: 15.10.2021).
20. Плаксіна О. І. Інтегративні функції феномена освіти та їх вплив на сталий розвиток сучасного суспільства. Науково-теоретичний альманах «Грані» Scientific-theoretical almanac «Grani». Дніпро: ДНУ ім. Олеся Гончара, 2016. С. 10-18. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP\\_meta&C21COM=S&2\\_S21P03=FILA=&2\\_S21STR=Grani\\_2016\\_138\\_4](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Grani_2016_138_4). (дата звернення: 20.10.2021).
21. Куклін О. В. Інституційні засади трансформації вищої освіти України. Наукове фахове видання Журнал «Економіка та держава». Економічна наука. Київ: ІПКДСЗУ, 2012. С. 35-38. URL: [http://www.economy.in.ua/pdf/9\\_2012/11.pdf](http://www.economy.in.ua/pdf/9_2012/11.pdf). (дата звернення: 23.10.2021).
22. Кабінет міністрів України. Урядовий портал: Інші органи виконавчої влади. URL: <https://www.kmu.gov.ua/catalog>. (дата звернення: 23.10.2021).
23. Програма розвитку Організації Об'єднаних націй: Цілі сталого розвитку. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>. (дата звернення: 23.10.2021).
24. Відомості Верховної Ради України: Конституція України від 01.01.2020 №254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>. (дата звернення: 29.10.2021).
25. The Bologna Declaration: Internet Archive Wayback Machine. URL: [https://web.archive.org/web/20080211212119/http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main\\_doc/990719BOLOGNA\\_DECLARATION.PDF](https://web.archive.org/web/20080211212119/http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/990719BOLOGNA_DECLARATION.PDF). (дата звернення: 03.11.2021).
26. The International Master of Science in Rural Development: Erasmus Programme. URL: <https://www.imrd.ugent.be/programme>. (дата звернення: 18.10.2021).

27. Erasmus+ Programme: Мережа національних офісів програми Еразмус+ та національних команд експертів з реформування вищої освіти. URL: <https://erasmusplus.org.ua>. (дата звернення: 11.11.2021).
28. Global Markets, Local Creativities: Erasmus Mundus Programme. URL: <http://globallocal-erasmusmundus.eu>. (дата звернення: 11.03.2021).
29. Education Policies for Global Development: Erasmus Programme. URL: <http://www.globed.eu>. (дата звернення: 11.11.2021).
30. International Master on Wine Tourism Innovation: Erasmus Mundus Programme. URL: <http://www.wintour-master.eu/en/>. (дата звернення: 11.11.2021).
31. 4 cities Master in Urban Studies: Erasmus Programme. URL: <https://www.4cities.eu>. (дата звернення: 11.11.2021).
32. Програма «Розвиток аналітичних центрів при університетах»: Міжнародний Фонд «Відродження». URL: [https://www.irf.ua/program/support\\_of\\_think\\_tanks/](https://www.irf.ua/program/support_of_think_tanks/). (дата звернення: 17.11.2021).
33. Міністерство освіти і науки України: Про Міністерство. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo>. (дата звернення: 17.11.2021).
34. Міністерство охорони здоров'я України: Про Міністерство. Структура. URL: <https://moz.gov.ua/struktura>. (дата звернення: 17.11.2021).
35. Міністерство оборони України: Структура апарату Міністерства. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-aparatu-ministerstva/>. (дата звернення: 17.11.2021).
36. Портал Міністерства внутрішніх справ України: Структура. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/ministry/struktura#mobile-menu-open>. (дата звернення: 19.11.2021).
37. Міністерство культури та інформаційної політики України: Про Міністерство. Структура. URL: <https://mkip.gov.ua/content/struktura.html>. (дата звернення: 19.11.2021).
38. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The dynamics of innovation: from National Systems and “Mode 2” to a Triple Helix of university–industry–government relations. *Research Policy*. 2000. №29(2). P.109–123.

39. Pugh R., Hamilton E., Jack S., Gibbons A. A step into the unknown: universities and the governance of regional economic development. *European Planning Studies*. 2016. №24(7). P.1357–1373.
40. Ansell C., Gash A. Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*. 2007. №18(4). P.543–571.
41. Elena-Perez S., Arregui Pabollet E., Marinelli E. The role of universities in regional development through smart specialisation strategies: evidence from two Spanish regions (Catalonia and Navarre). 2017. P.43–67. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/role-universities-regional-development-through-smart-specialisation-strategies-evidence-two-spanish> (Last accessed: 20.11.2021).
42. Fonseca L. Designing Regional Development Exploring the University of Aveiro's Role in the Innovation Policy Process. *Regional Studies, Regional Science*. 2019. №6(1). P.186–202.
43. Marques P., Morgan K., Healey P., Vallance P. Spaces of novelty: can universities play a catalytic role in less developed regions *Science and Public Policy*. 2019. №45 (5). P. 763–771.
44. Fonseca L., Nieth L. The role of universities in regional development strategies: A comparison across actors and policy stages. The Netherlands: Center for Higher Education Policy Studies, University of Twente, 2021. URL: <https://doi.org/10.1177/0969776421999743> (Last accessed: 20.11.2021).
45. Amin A., Thrift N. *Globalization, Institutions, and Regional Development in Europe*. Oxford; New York: Oxford University Press. Great Britain: Oxford, 1995.
46. Fonseca L., Nieth L., Saloma M., Benneworth P. Universities Place Leadership. A question of agency alignment. Sotarauta Beer M., Handbook A. on City and Regional Leadership. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. 2021.
47. Програма «Студентська академічна мобільність»: British Council. URL: [https://houseofeurope.org.ua/ckeditor\\_assets/documents/CAM%20Україна%20без%20ен%202021/Шукаємо%20партнерів%20для%20Університетських%20обмінів%20«CAM%20Україна».pdf](https://houseofeurope.org.ua/ckeditor_assets/documents/CAM%20Україна%20без%20ен%202021/Шукаємо%20партнерів%20для%20Університетських%20обмінів%20«CAM%20Україна».pdf) (Last accessed: 23.11.2021).

48. Програма «Плацкарт»: Донецький національний технічний університет. URL: <https://donntu.edu.ua/studentu/programa-nacionalnix-obminiv-plackart.html> (Last accessed: 22.11.2021).
49. Офіційний сайт ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»: Про університет: Університет сьогодні. URL: <https://donntu.edu.ua/blagodijnij-fond-druzi-politexniki> (дата звернення 22.11.2021).
50. Мінаєв О. А., Троянський О.А., Святний В.А., Саржан А.О., Аввакумов А. О., Ковальова Л. Д., Серб М.А., Яконюк Р. М. Донецький національний технічний університет – 90: Презентаційне видання присвячене Донецькому національному технічному університету. Київ: ТОВ «Видавничий центр «Логос Україна», 2011. URL: <http://www.logos.biz.ua/proj/donntu/online/zmist.htm> (дата звернення 22.11.2021).
51. Ляшок Я. О. Звіт ректора ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» про результати діяльності за 2020 рік. Покровськ, 2021. 95 с. URL: <https://donntu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Звіт-про-діяльність-ректора-ДонНТУ-2020.pdf> (дата звернення 23.11.2021).
52. Офіційний сайт ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»: Структура ВНЗ «ДонНТУ»: Факультети. URL: <https://donntu.edu.ua/struktura-vnz-donntu> (дата звернення 23.11.2021).
53. Офіційний сайт ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»: Про університет: Стратегія розвитку. URL: <https://donntu.edu.ua/struktura-vnz-donntu> (дата звернення 23.11.2021).
54. Офіційний сайт ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»: Публічна інформація та нормативна база: Штатний розпис ДонНТУ на 01.01.18. URL: <https://donntu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/штатний-розпис-з-01.01.2018.pdf> (дата звернення 26.09.2021).
55. Офіційний сайт ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»: Публічна інформація та нормативна база: Штатний розпис ДонНТУ на 01.01.19. URL: <https://donntu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/04/штатний-розпис-2019.pdf> (дата звернення 26.09.2021).

56. Офіційний сайт ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»: Публічна інформація та нормативна база: Штатний розпис ДонНТУ на 01.01.20. URL: <https://donntu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Штатний-розпис-на-01.01.2020.pdf> (дата звернення 26.09.2021).
57. Ляшок Я. О. Звіт ректора ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» про результати діяльності за 2019 рік. Покровськ, 2020. 95 с. URL: <https://donntu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Звіт-про-діяльність-ректора-ДонНТУ-2019.pdf> (дата звернення 24.09.2021).
58. Ляшок Я. О. Звіт ректора ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» про результати діяльності за 2018 рік. Покровськ, 2020. 95 с. URL: <https://donntu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/Звіт-про-діяльність-ректора-ДонНТУ-2018-web> (дата звернення 24.09.2021).
59. Завадських Г.М. Регіональна економіка: навч. Посібн. 1-е вид. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 556 с. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/4286/1/Завадських%20ГМ%20Регіональна%20економіка%20на%20утверждение.pdf> (дата звернення 29.09.2021).
60. Подлужна Н.О., Долга В.С. Можливість адаптації досвіду країн «великої сімки» щодо формування державної регіональної політики України. Економічні читання: матеріали Міжнар. Наук.-практ. Конф., присвяч. 85-річному ювілею професора В.Й. Шияна, м. Харків, 19 лютого 2021 р. Харків, 2021. С. 131-133. URL: <http://feb.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Gritsayenko-Mikola-tezi-konf-2021-1.pdf> (дата звернення 29.09.2021).
61. Освіта.UA: Рейтинг вишів «Топ 200 Україна». URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/rating/82821/> (дата звернення 30.09.2021).
62. Scopus: Рейтинг ЗВО України за показниками наукометричної бази даних Scopus. URL: <https://scopus.org.ua/> (дата звернення 30.09.2021).
63. Webometrics: Ranking Web of Universities. Ukraine. URL: <https://www.webometrics.info/en/europe/ukraine%20> (дата звернення 30.09.2021).
64. Подлужна Н., Долга В. ЗВО як посередники у забезпеченні інноваційного розвитку територій. Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів

стейкхолдерів в системі стійкого розвитку територій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 30 жовтня 2021р. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2021. С. 62-65.

65. Єгоров І.Ю., Бажал Ю.М., Хаустов В.К., Черненко С.М. Формування «розумної спеціалізації» в економіці України: колективна монографія/ за ред.: чл. Кор. НАНУ І.Ю. Єгорова. Київ: НАН України, ДУ «Ін-т. екон. та прогнозув. НАН України», 2020. 278 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/331.pdf> (дата звернення 30.09.2021).

66. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 25.11.2021).

67. Міністерство фінансів України: Бюджетна політика: Видатки на освіту. URL: <https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education> (дата звернення 29.11.2021).

68. Wiki DonNTU: Донецький національний технічний університет. 2021. URL: <https://wiki.donntu.edu.ua/view/>. (дата звернення 25.11.2021).

69. Про організацію освітнього процесу у Донецькому національному технічному університеті: наказ Міністерства освіти і науки від 03.10.2014р. № 1129. 2021 р. URL: [http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/Наказ%20Міністерства%20№1129%20від%203\\_10\\_2014.pdf](http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/Наказ%20Міністерства%20№1129%20від%203_10_2014.pdf). (дата звернення 25.11.2021).

70. Wiki DonNTU: Індустріальний інститут Донецького національного технічного університету (ІІ ДонНТУ). 2021. URL: [https://wiki.donntu.edu.ua/view/Індустріальний\\_інститут](https://wiki.donntu.edu.ua/view/Індустріальний_інститут). (дата звернення 25.11.2021).

71. Wiki DonNTU: Донецький політехнічний інститут. 2021. URL: [https://wiki.donntu.edu.ua/view/Донецький\\_політехнічний\\_інститут](https://wiki.donntu.edu.ua/view/Донецький_політехнічний_інститут). (дата звернення 26.11.2021).

72. Про утворення військового навчального підрозділу Донецького національного технічного університету та внесення змін у додаток до Порядку проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 р. № 998.

Урядовий портал. 2021. URL: [https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-utvorennya-vijskovogo-navchalnogo-pidrozdilu-doneckogo-nacionalnogo-t041219?fbclid=IwAR0ndbacs5RniOa9rkHGU4DjPBms4\\_shuqdH3g86G8bKhZy\\_E9l\\_JjpMfgM](https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-utvorennya-vijskovogo-navchalnogo-pidrozdilu-doneckogo-nacionalnogo-t041219?fbclid=IwAR0ndbacs5RniOa9rkHGU4DjPBms4_shuqdH3g86G8bKhZy_E9l_JjpMfgM). (дата звернення 26.11.2021).

73. Паспорт територіальної громади Покровської міської ради обласного значення: Паспорт м. Покровськ Донецької області. Покровськ: Покровська міська рада, 2021. URL: <https://pokrovsk-rada.gov.ua/uk/page/pasport-teritorialnoi-gromadi-pokrovskoi-miskoi-radi-oblasnogo-znachennya>. (дата звернення 26.11.2021).

74. Чисельність населення (за оцінкою) по містах та районах на 1 січня 2020 року. Бахмут: Головне управління статистики у Донецькій області, 2020. URL: [http://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naselennia-ta-mihratsiia/chyselnist-naselennya-\(-za-otsinkoyu\)-po-mistakh-ta-rayonakh/](http://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naselennia-ta-mihratsiia/chyselnist-naselennya-(-za-otsinkoyu)-po-mistakh-ta-rayonakh/). (дата звернення 26.11.2021).

75. Офіційний сайт ДВНЗ «Донецький національний університет імені Василя Стуса»: Про університет: Сторінки історії. URL: <https://www.donnu.edu.ua/uk/storinki-istoriyi/>. (дата звернення 06.11.2021).

76. Офіційний сайт НУ «Острозька академія»: Хроніка. URL: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/chronicle>. (дата звернення 27.11.2021).

77. Офіційний сайт ДВНЗ «Донбаська національна академія будівництва і архітектури»: Про нас пишуть. Краматорськ: ГО «ДонНАБА-Клуб», 2021. URL: <https://donnaba.edu.ua/donnaba-old/index.php/ua/ho-donnaba-klub/novyny/233-pro-nas-pyshut-krashche-nizh-zdaietsia#>. (дата звернення 27.11.2021).

78. Стипендіальна програма Фонду Віктора Пінчука. Київ: Завтра.UA, 2021. URL: <https://zavtra.in.ua>. (дата звернення 27.11.2021).

79. Стипендіальна програма Фонду Конрада Аденауера: Офіс Фонду Конрада Аденауера в Україні. Київ, 2021. URL: [https://www.kas.de/uk/web/ukraine/einzeltitel/-/content/stipendia-sur-place-2021-2022?fbclid=IwAR2667EnS6J7gIwqlAaWruR6Gl9otfzkTnslAfSbb4wZVzwqOl6b9JZr\\_TE](https://www.kas.de/uk/web/ukraine/einzeltitel/-/content/stipendia-sur-place-2021-2022?fbclid=IwAR2667EnS6J7gIwqlAaWruR6Gl9otfzkTnslAfSbb4wZVzwqOl6b9JZr_TE) (дата звернення 27.11.2021).

80. Програма імені Фулбрайта в Україні. Київ: Представництво Інституту Міжнародної Освіти, 2021. URL: <https://fulbright.org.ua/uk/> (дата звернення 04.12.2021).
81. Природний рух населення у 2019 році. Бахмут: Головне управління статистики у Донецькій області, 2020. URL: <http://donetskstat.gov.ua/statinform1/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/naselennia-ta-mihratsiia/pryrodnyi-rukhn-naselennia/>. (дата звернення 27.11.2021).
82. Google Maps: Донецький національний технічний університет. 2021. URL: <https://www.google.com.ua/maps/place/Донецький+національний+технічний+університет/@48.278143,37.1760208,17z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x40e0906a3e2a8c59:0xefa136c9bcd06cba!8m2!3d48.278143!4d37.1782095?hl=ru>. (дата звернення 28.11.2021).
83. Офіційний сайт Google: Пошук. 2021. URL: <https://www.google.com.ua>. (дата звернення 28.11.2021).
84. Monge F., Jong J. Bilmes L. «Bilbao Effect»: The Collaborative Architecture that Powered Bilbao's Urban Revival. Cambridge: Bloomberg Harvard City Leadership Initiative, 2020. URL: [https://assets.website-files.com/60f998ee966fd623d55b7838/6116edf51297645f35d4315d\\_0001TC%2BThe%2BBilbao%2BEffort.pdf](https://assets.website-files.com/60f998ee966fd623d55b7838/6116edf51297645f35d4315d_0001TC%2BThe%2BBilbao%2BEffort.pdf). (дата звернення 29.11.2021).
85. Подлужна Н.О., Долга В.С. Формування державної регіональної політики: досвід країн «Великої сімки». Міжнародний науковий економічний журнал «Бізнес-Інформ». №11. Харків, 2021.

## ДОДАТКИ

### Додаток А



Рисунок А.1. Сертифікат участі за надання матеріалів на Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів стейкхолдерів в системі стійкого розвитку територій» (Харків, 2021)